

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TRT ÇOCUK KANALINDA YAYINLANAN ÇİZGİ DİZİLERİN
İLETİŞİM ENGELLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

İbrahim GÜNGÖR

Çocuk Gelişimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA

2017

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TRT ÇOCUK KANALINDA YAYINLANAN ÇİZGİ DİZİLERİN
İLETİŞİM ENGELLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

İbrahim GÜNGÖR

**Çocuk Gelişimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. İsmihan ARTAN**

**ANKARA
2017**

TRT ÇOCUK KANALINDA YAYINLANAN ÇİZGİ DİZİLERİN İLETİŞİM ENGELLERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ

İbrahim GÜNGÖR

Bu çalışma 12/07/2017 tarihinde jürimiz tarafından “Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı” nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:

Prof. Dr. Nilgün METİN
(Hacettepe Üniversitesi)

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. İsmihan ARTAN
(Hacettepe Üniversitesi)

Üye:

Doç. Dr. Zeynep ÇETİN
(Hacettepe Üniversitesi)

Üye:

Yrd. Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU
(Hacettepe Üniversitesi)

Üye:

Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN
(Gazi Üniversitesi)

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

Tarih

18 Temmuz 2017

(imza)

Prof. Dr. Diclehan Orhan
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenikle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

o **Tezimin/Raporumun 12/07/2018 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

o **Tezimin/Raporumun 12/07/2018 tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

o **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

20 /07/2017

İbrahim GÜNGÖR

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. İsmihan ARTAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

(İmza)
İbrahim GÜNGÖR

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında bilgi ve deneyimi ile araştırmayı yönlendiren, yardım ve desteğini esirgemeyen her zaman yanımda olduğunu bana hissettiren danışmanım Sayın Prof. Dr. İsmihan ARTAN'a

Araştırmamın planlanmasında değerli bilgileriyle katkı sağlayan Sayın Doç. Dr. İlknur YÜKSEL KAPTANOĞLU'na

Tez çalışmam boyunca sorduğum her soruyu sabırla cevaplayan, verilerin analiz kısmında beni yönlendiren Sayın Yrd. Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU'na

Tez çalışmam boyunca desteklerini benden esirgemeyen, her zaman yanımda hissettiğim ve beraber çalışmaktan mutlu olduğum, Sayın Araş. Gör. Aslı İZOĞLU'na, Sayın Arş. Gör. Çiğdem KAYMAZ'a, Sayın Araş. Gör. Şuheda BOZKURT YÜKÇÜ'ye, Sayın Araş. Gör. Ayşe Elif İŞİK USLU'ya, Sayın Araş. Gör. Ezgi TAŞTEKİN'e, Sayın Araş. Gör. Sevdâ POLAT'a, Sayın Araş. Gör. Şule ÜNAL'a, tüm çalışma arkadaşlarıma,

Tez çalışmam boyunca yanımda olan güler yüzleri ile beni motive eden arkadaşlarım Sayın Abdullah KOÇAL'a, Sayın Aziz KÜÇÜKKELEPÇE'ye, Sayın Yakup GÖRGEÇ'e,

Ve tüm eğitim hayatımda bana olan güvenlerini, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, sevgili abim Veysel KIRANI GÜNGÖR'e, babam Memet GÜNGÖR, kardeşlerim ve yeğenlerime,

Sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Güngör, İ., TRT Çocuk Kanalında Yayınlanan Çizgi Dizilerin İletişim Engelleri Açısından İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017. Bu çalışma, TRT Çocuk kanalında okul çağı çocuklara yönelik yayınlanan çizgi dizilerin iletişim engelleri açısından incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmanın veri kaynağını TRT Çocuk kanalında 2016 yılında okul çağı çocuklara yönelik yayınlanan 33 çizgi dizi içerisinden 5 çizgi dizinin ortalama 60 dakikalık yayınları oluşturmuştur. Araştırma nitel araştırma yönteminin durum çalışması deseniyle yürütülmüştür. Araştırma kapsamında veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İncelenen çizgi dizilerde iletişim engellerinin kullanımına 9-12 yaş grubuna yönelik çizgi dizilerde 6-9 yaş grubuna yönelik çizgi dizilere göre daha fazla yer verildiği görülmüştür. Çizgi dizilerde sırasıyla iletişim engellerine göre en çok çocuktan-çocuğa, yetişkinden-çocuğa, yetişkinden-yetişkine ve çocuktan-yetişkine iletişimde iletişim engeli iletilerine yer verildiği görülmüştür. 6-9 yaş grubu çizgi dizilerde en çok yetişkinden-çocuğa, 9-12 yaş grubu çizgi dizilerde ise çocuktan-çocuğa olan iletişimde iletişim engeli içeren iletilerin olduğu görülmüştür. Çizgi dizilerde iletişim engeli kategorilerine göre sırasıyla en çok bastırıcı, çözüm ve dolaylı iletilere yer verildiği görülmüştür. Çizgi dizilerde İletişim engeli iletilerine göre ise sırasıyla en çok “Yargılamak, Eleştirmek, Suçlamak”, “Emir Vermek, Yönetmek, Talep Etmek”, “Uyarmak, Tehdit Etmek”, “Güven Vermek, Duygularımı Paylaşmak”, “Yorumlamak, Tahlil Yapmak”, “İğnelemek, Takılmak, Utandırmak”, “İsim Takmak, Alay Etmek”, “Sorguya çekmek, İrdelemek”, “Öğretme, Nutuk Çekme, Gereçekleri Anlatma”, “Konuyu Saptırmak, Dikkati Dağıtmak”, “Akıl Vermek, Öneri ya da Çözüm Sunmak”, “Ahlak Dersi Vermek, Öğüt Vermek”, “Övmek, Pohpohlamak” iletilerine yer verildiği görülmüştür.

Anahtar Kelime: İletişim, İletişim Engelleri, Çizgi Dizi, Televizyon

ABSTRACT

Güngör, İ. Examining the cartoons broadcasting in the channel of TRT Çocuk in terms of Communication Barriers. Hacettepe University Institute of Health Sciences Ms.A. Thesis in Child Development and Education, Ankara 2017. In this research, it is aimed to examine the cartoons broadcasting periodically in the channel namely TRT for school age children in terms of communication barriers. The data source of the research consisted of average sixty minutes broadcasting of five cartoons watched on the channel of TRT Child selected from thirty-three cartoons which are for school age children. The research was conducted with the case study design of the qualitative research method. The data of the research was analyzed by content analysis method. It was observed that the use of communication barriers was determined more in the cartoons examined in the research for children between 9 and 12 years old than 6 and 9 years old. It has been seen that there are mostly in the sequence of child-to-child, adult to child, adult to adult and child to adults communication barriers in communication. In the cartoons for children between 6 and 9 years old, there are more messages including communication barriers in the communication of adult to child. In the cartoons for children between 9 and 12 years old, there are more messages including communication barriers in the communication of child to child. In the cartoons, it has been seen that it has been given place for repressive, solution and indirect messages respectively according to communication barriers categories. According to communication barriers messages, there has more given place for “Judging, Criticizing, Disagreeing, Blaming”, “Ordering, Direction or Demanding”, “Warning or Threatening” “Reassuring, Sympathizing, Consoling”, “Interpreting, Analyzing”, “Shaming, Ridiculing, Labeling, Name Calling”, “Questioning, Probing”, “Withdrawing, Distracting, Humoring, Changing The Subject”, “Giving Advice, Making Suggestions, Providing Solutions”, “Moralizing, Preaching, Telling Them Their Duty”, Agreeing, Approving, Praising” respectively in the cartoons,

Keywords: Communication, Communication Barriers, Cartoons, Television

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER ve KISALTMALAR	xii
ŞEKİLLER	xiii
TABLolar	xiv
1.GİRİŞ	1
1.1.Kapsam	1
1.2. Amaç	2
1.3. Varsayımlar	3
1.4. Sınırlılıklar	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. İletişim	4
2.1.1. İletişimin Tanımı	4
2.2. İletişimin öğeleri ve süreçleri	7
2.2.1. İletişimin öğeleri	7
2.2.2. İletişimin Süreçleri	8
2.2.3. İletişim Sürecinin İşleyişi	9
2.3. İletişim Modelleri	9
2.3.1 Tek Yönlü (Çizgisel) İletim Odaklı Modeller	10
2.3.2. Karşılıklı İletim Odaklı Modeller	11
2.3.3 Etkileşim Odaklı Modeller	11
2.4. İletişimin Sınıflandırılması	12
2.4.1. Etkilerine Göre İletişim	12
2.4.2. İlişki Sistemlerine Göre İletişim	13
2.4.3. Yönüne (yapısına) Göre İletişim	13
2.4.4. Yönüne ve ya kullanılan araçlara göre iletişim	14

2.4.5. Kullanılan Kodlara Göre İletişim	14
2.4.6. Zaman ve Mekân Boyutuna Göre İletişim	14
2.5. İletişim ve Çocuk	14
2.6. İletişim Becerileri	16
2.6.1. Empati	17
2.6.2. Etkin Dinleme	17
2.6.3. Saygı	18
2.6.4. Maske Takmamak	18
2.6.5. Ben Dili	18
2.6.6. Kendini Açma	19
2.7. İletişim Engelleri	19
2.7.1. Çözüm İletileri	20
2.7.2. Bastırıcı/Engelleyici İletiler	21
2.7.3. Dolaylı İletiler	22
2.8. Televizyon	23
2.9. Televizyonun İşlevleri	24
2.10. Televizyonun İletişim Süreci	24
2.11. Televizyon ve Çocuk	27
2.12. Televizyonun Çocuk Üzerindeki Etkileri	30
2.13. Türkiye’de Televizyon Yayıncılığının Gelişimi ve TRT	33
2.14. TRT’ de Çocuk Yayınları	35
3. GEREÇ ve YÖNTEM	37
3.1. Araştırmanın Amacı	38
3.2. Araştırmanın Evreni:	39
3.3. Araştırmanın Veri Kaynağı (Örnekleme):	39
3.4. Veri Toplama İşlemi	41
3.5. Verilerin Analizi	41
4. BULGULAR	43
5. TARTIŞMA	111
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	120
7. KAYNAKLAR	124
8. EKLER	

Ek 1. İletişim Engelleri Kontrol Listesi

9. ÖZGEÇMİŞ

SİMGELER ve KISALTMALAR

- RTÜK** : Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

ŞEKİLLER

Şekil	Sayfa
2.1. Etkileşimsel iletişim modeli (38).	7
2.2. İletişim sürecinin öğelerini gösteren Lasswell formülü (35).	10
2.3. Osgood ve Schramm'ın dairesel modeli (35).	11
2.4. Dance'ın sarmal iletişim modeli (38).	12
2.5. Televizyon izleme şekli ve süreci (11).	26
2.6. Yaşa göre televizyon izleme durumu (65, 66).	28
4.1. Çizgi dizilere göre yetişkinden-yetişkine iletişim engeli içeren iletiler.	46
4.2. İzleyici kitlesine göre yetişkinden-yetişkine iletişim engeli içeren iletiler.	47
4.3. Çizgi dizilere göre yetişkinden-çocuğa iletişim engeli içeren iletiler.	56
4.4. İzleyici kitlesine göre yetişkinden-çocuğa iletişim engeli içeren iletiler.	57
4.5. Çizgi dizilere göre çocuktan-yetişkine iletişim engeli içeren iletiler.	80
4.6. İzleyici kitlesine göre çocuktan-yetişkine iletişim engeli içeren iletiler.	81
4.7. Çizgi dizilere göre çocuktan-çocuğa iletişim engeli içeren iletiler.	83
4.8. İzleyici kitlesine göre çocuktan-çocuğa iletişim engeli içeren iletiler.	84

TABLULAR

Tablo		Sayfa
3.1.	İletişim engeli kategorileri ve iletileri (48, 53, 56).	38
4.1.	İzleyici kitlesi ve çizgi dizi isimleri.	43
4.2.	İletişim engellerinin izleyici grubu ve çizgi dizilere göre dağılımı.	44
4.3.	İzleyici kitlesi yaşına göre iletişim engeli kategorilerinin yer alma durumu.	45

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın kapsamı amacı alt problemleri varsayımları ve sınırlılıkları ele alınmıştır.

1.1. Kapsam

İletişim, canlı olma özelliğini gösteren bütün varlıkların ortak özelliklerindedir. Bu özellik insanoğlunun bugün içinde bulunduğu koşulların belirleyicisi olması yönünden önemli bir olgudur (1). İletişim günlük hayatımızın ayrılmaz bir parçası olduğu için tam ve etkili bir iletişim yeteneği kişinin her yönü için temel oluşturur (2). İletişim kurma biçimlerini ise insanlar yaşantılar yoluyla öğrenmektedir. Bu öğrenme sürecinde iletişimi zenginleştiren ve geliştiren yollar kadar zayıflatan yollarda öğrenilmektedir (3). Doğumdan itibaren başlayan bu öğrenme geleneksel olarak aile, arkadaşlar ve okuldan gelen gözlemlerle sınırlıydı. Ancak toplumun geleceği olarak yetişmelerine özen gösterdiğimiz çocukların gelişmesi ve sosyalleşmesinde artık aile, arkadaş ve okulun yanı sıra televizyonun da etkin bir rolü vardır (4-6).

Televizyonun en büyük tüketici kitlesi olan günümüz çocukları, günlük yaşamları içerisinde çok uzun süre televizyona bağlı kalmaktadırlar. Onlar, en iyimser olasılıkla 3-4 yaşından başlayarak 12 yaşına kadar günde ortalama en az 2 saat televizyon izlemektedirler. Televizyon en yıkıcı etkisini, etkiye en fazla açık durumda olan çocuklar üzerinde göstermekte ve bu etkiler onların davranışlarına, sözlerine ve oyunlarına yansımaktadır (4, 7-10). Televizyon ile ilgili bu etkiler konusunda kamuoyunun ve ailelerin en büyük endişelerinin; korku, şiddet, başarı düşüklüğü, yabancı kültürlerin etkisi, dil bozuklukları, davranış bozuklukları ve iletişim problemleri olduğu birçok araştırmada belirtilmiştir (10-15). Televizyon programları içerisinde ise çocukların en çok tercih ettikleri ve sevdikleri programlar çizgi dizilerdir. Bu yüzden de iyi hazırlanmış çizgi diziler çocuğun olumlu davranışlar ve iletişim becerileri kazanabilmesine katkıda bulunabileceği gibi pedagojik açıdan önemi olmayan çizgi diziler de çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebilir. Çocukların çizgi dizilerde gördüğü olaylar duygularını dile getirmede bir aracı konumundadır. Bu olaylar çocukları çizgi dizi karakterleri ile özdeşleşmeye, günlük yaşantısında model almaya ve onlar gibi davranmaya yöneltmektedir (5, 8, 10, 16).

Son yıllarda, çeşitli yollarla izlenebilen kanal sayılarında ve program sayılarında hızlı bir artış gözlenmiştir. Bu kadar etkin bir hale gelen televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri, üzerinde durulan ve durulması gereken önemli bir konudur. Çizgi dizi/filmler ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde daha çok çizgi dizi/filmlerdeki fiziksel şiddet ile ilgili çalışmaların (17-19) olduğu görülmekle beraber iletiler ile ilgili çalışmaların olduğu da görülmüştür. Ancak iletiler ile ilgili olan bu çalışmaların sadece argo, küfür ya da isim takmak ile ilgili iletileri kapsamakta (7, 14, 20) olduğu görülmüştür. Bu yüzden de çocuğun/bireyin her yönüne temel oluşturan iletişimin çocuk/bireyi en çok etkisi altına alan televizyondaki karakterlerin iletişimde bulunurken kullandığı iletilerin daha kapsamlı ve detaylı incelenmesine gerek vardır. Televizyon yayınları içerisinde ise çizgi dizilerin çocuklara daha fazla hitap ettiği düşünüldüğünde çizgi dizilerin içerikleri ve içerdikleri olumlu ve olumsuz iletişim şekilleri önem arz etmektedir. Bu doğrultuda hangi durumlarda hangi iletilerin kullanıldığını, bu iletilerin bireylerde ne gibi duygular yarattığı ve bireyleri karşısındakine karşı nasıl bir iletişim şekline yönlendirdiğinin ayrıntılı incelenmesi içinde nitel araştırmaya gerek vardır.

Çalışmanın veri kaynağı olarak TRT Çocuk kanalının seçilmesinin nedeni hem ulusal kanal olma niteliği taşıması hem de yayın içeriklerinde iletişim engellerine yönelik unsurların yer almamasına yönelik maddelerin yer almasıdır. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk kanalında okul çağı çocuklara yönelik çizgi dizilerin seçilmesinin nedeni 6-12 yaşındaki çocukların televizyondaki karakterlerden etkilenmeleri açısından kritik dönem olmasıdır (21).

1.2. Amaç

Televizyonun çocukların hayatı ve davranışları üzerinde olumlu ya da olumsuz önemli etkileri olduğu kanıtlanmıştır. Televizyon yayınları içerisinde ise çizgi dizilerin çocuklara daha fazla hitap ettiği düşünüldüğünde çizgi dizilerin içerdikleri olumlu ve olumsuz iletişim şekilleri önem kazanmaktadır. Bu bağlamda İletişim engelleri açısından çizgi dizilerin ne gibi iletişim engelleri içerdiğinin incelenip saptanması, yorumlanması ve gerekli durumlarda önerilerde bulunulması amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- İletişim engelleri daha çok “yetişkin-yetişkin”, “yetişkin-çocuk”, “çocuk-yetişkin”, “çocuk-çocuk” arasında mı görülmektedir?

- 6-9 yaş ve 9-12 yaş grubuna yönelik çizgi dizilerde iletişim engelleri bakımından fark var mıdır?

- İletişim engellerinden hangisi ne sıklıkta çizgi dizilerde yer almaktadır?

1.3. Varsayımlar

Örnekleme alınan çizgi dizilerin 6-12 yaş grubu çocuklara yönelik hazırlandığı ve bu yaş grubu çizgi dizileri temsil ettiği varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma,

- TRT Çocuk kanalında yer alan 6-9 ve 9-12 yaş grubu çocuklara yönelik eğlence kategorisinde yer alan,
- TRT tarafından Türk yapım şirketlerine TRT adına hazırlatılan,
- Diyalog içeren,
- En az 10 bölümden oluşan,
- Amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen 5 çizgi dizi ve 60’ar dakikaya denk gelen yayınlar,
- RTÜK verilerine göre çocukların en çok televizyon izlediği saat dilimlerindeki çizgi diziler,
- İletişim engelleri bakımından incelenmiş olması,
- Nitel araştırmanın doğası gereği subjektif veriler sunulması sınırlılıklar arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak çalışmada okul çağı yaş grubu çocuklara yönelik çizgi dizilerde yer alan karakterler arasındaki iletişim engeli türleri ve bu iletişim engeli türlerinin içine giren iletilerin çizgi dizilerde yer alma durumu incelenmiş, yorumlanmış ve gerekli önerilerde bulunulmuştur.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. İletişim

İletişim insanın var olması ile birlikte ortaya çıkmış olan bir olgudur. İletişim, grupsal ve toplumsal süreçte temel olarak alınan olgulardan biridir. İletişim aracılığı ile insan, kişisel varlığını, diğer bireylerle ve toplumsal ilişkilerini sürdürür. İletişim simgelerini ve eylemlerini kullanma yeteneği olmayan bireyin toplumun dışına itilmesi, yalnız kalması kaçınılmazdır. İletişim olmaksızın insanın kendi ve toplumsal varlığını sürdürmesi olanaksızdır. İnsan kendini ve toplumunu üretebilmek için giriştiği etkinliklerde hem doğal hem de kendi yarattığı teknolojik araçları kullanır. Gelişen teknoloji bir yandan iletişimi kolaylaştırırken, diğer yandan karmaşıklaştırdığı dünyada iletişimi giderek zorlaştırmaktadır. Bu kullanımın olması, örgütlenmesi, yürütülmesi, tutulması, geliştirilmesi ve gerektiğinde değiştirilmesi ancak iletişikle gerçekleşebilir. Bu nedenle günümüzde iletişim, bir insanın teknik olarak bilmesi ve becerilerini geliştirmesi gereken bir araç olmuştur. İletişimin, insanın var oluşunu anlamlı kılan, kuşatan ve toplumsal/kültürel düzenin "olmazsa olmaz" bir unsuru olduğu üzerine düşünürler arasında yaygın bir uzlaşma söz konusudur. Ancak bu uzlaşma "İletişim nedir?" sorusuna yönelik herkesi tatmin edebilecek bir tanımda söz konusu değildir. Yazılı kaynakların taranması yöntemiyle yapılan bir araştırmada sözcüğün 4560 kullanımı derlenmiştir (22-26).

2.1.1. İletişimin Tanımı

İletişimin net bir tanımı yapılmamakla beraber;

İletişim, belirli araçlar kullanılarak, bilgi, düşünce ve tutumların karşılıklı aktarılmasıdır (24).

Aziz (24)'in belirttiğine göre Berelson ve Steiner *iletişimi bilginin, fikirlerin, duyguların, becerilerin vb.nin simgeler kullanılarak iletilmesi* şeklinde tanımlar.

İletişim, iki birim arasında birbiriyle ilişkili mesaj alış verişidir (27).

İletişim, iletilerin (mesajların) vericilerini ve alıcılarını, zaman ve mekan içinde birleştiren bir etkinliktir, ancak sadece bir süreçten ibaret değildir (28).

İletişim, yüz yüze konuşmadır, televizyondur, enformasyon yaymadır... kısacası iletiler aracılığıyla etkileşimdir (29).

İletişim, bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma sürecidir (30).

Hargie (31)'e göre *Hamilton iletişimi, insanların düşünce, fikir ve duygularını birbirleriyle anlaşılır yollarla paylaştığı süreç olarak tanımlar.*

Bulgu (20)'nun belirttiğine göre *Oskay iletişimi, genel bir ileti ilişkisi olarak tanımlar. Bu ilişki sürecinde etkileşimden söz eder. Bu çift yönlü ileti akımının sonucu bireyler arasında ortak bir anlamın yaratıldığı ve bu ortak anlamında iletişime katılmayı ve paylaşmayı içerdiğini söyler. Bu yüzden de iletişimin tek yönlü bir etkinlikten çok çift yönlü bir nitelik olduğunu belirtir.*

Mutlu (32)'nin belirttiğine göre *Garbner iletişimi, mesajlar aracılığı ile gerçekleşen toplumsal etkileşimler olarak tanımlar. Mesajları ise; bir kültürde paylaşılan bir anlama sahip biçimsel olarak kodlanmış, simgesel veya temsili olayların anlam yaratma amacı olduğunu belirtir.*

İletişim, ilişkinin kendisi değildir fakat ilişkinin var oluşunu belirleyen koşuldur yani; iletişim, ilişkinin ve anlamın ancak kendi bağlamı içinde var olur (23).

Hartley İletişimi, eşlerin hareketlerini uyumlaştırmak zorunda oldukları ve nereye gidecekleri konusunda karşılıklı bir anlayış geliştirdikleri dans benzetmesi ile açıklar (33).

Shahzad ve ark. (34)'ına göre Terry ve Franklin iletişimi, ortak anlayışı yazılı ve sözlü olarak aktaran çok önemli bir beceri ve her alanda başarı için önemli bir yetenek olarak tanımlamışlardır. İletişim, en doğru şekilde bilgi gönderme ve alma, iki tarafın da mesajı tam olarak anlaması ve bilgi alışverişini tamamlamasıdır.

Shahzad ve ark. (34)'ın göre Johnson ve Johnson iletişimin, tüm insanların etkileşiminin temelini oluşturduğunu belirtmiştir. Tüm ortak hareketlerin etkili iletişim üzerine kurulu olduğunu ancak kişiler arası iletişimin kelime alışverişinden daha fazlasını içerdiğini, tüm davranışların başkaları tarafından bir iletişim şekli olarak algılanıp mesaja dönüştüğünü ve iki kişi arasındaki iletişim devam ettikçe de onların birbirleri üzerindeki algıları ve beklentilerinin etkilenmeye devam ettiğini belirtir.

En genel anlamıyla iletişim bir gönderen, bir kanal, bir gönderi, bir alıcı, gönderen ile alıcı arasındaki ilişki, etki, iletişimin meydana geldiği ortam ve "gönderilerin" değindiği bir dizi şeyleri belirtir. Diğerlerine yönelik bir eylem, diğerleri ile etkileşim ve diğerlerine tepkidir (35).

İletişim ile ilgili yapılan tanımlamalar genel olarak değerlendirildiğinde “bir aktarımda bulunmak”, “anlamak” ve “anlaşılacak” olmak üzere üç temel öge üzerinden tanımlandığını gözlemlemek mümkündür.

İçeriği ne olursa olsun, her durumda var olan bir sorunu çözmek için insanların düşünce alışverişinde bulunmaları yani iletişim kurmaları gerekir. Uygarca konuşma ve tartışma becerisinin geliştirilmemiş olduğu bir toplumda, bir sorunu çözmek amacıyla başlatılan etkileşim, kısa sürede sürtüşme ve çatışmaya dönüşür. Böylece var olan problem çözülemeyeceği gibi soruna yenileri eklenir. Dünyanın birçok ülkesinde görülen kanlı çatışmaların kökeninde, bilinçsiz koşullar altında yaratılan sosyal ortamdaki iletişim düzensizliği yatar (27).

Bireylerin çevreleriyle sağlıklı iletişim kurmaları ise temel iletişim becerilerine sahip olmalarına bağlıdır. İletişim becerileri, yardım etmeye özgü özel beceriler olmayıp günlük yaşantımızdaki ilişkilerimizde ihtiyaç duyduğumuz değişik becerilerin uzantılarıdır. Çevresindeki kişiler ile etkili iletişim kuramayan bireyler, çevresindekileri anlamakta ve onların problemlerine çözüm bulmalarına yardımcı olmada yeterli olamazlar (36).

Bireyler çevreleriyle etkileşime girmek ve sağlıklı bir iletişim kurmak için temel iletişim becerilerini öğrenip kullanmalıdır. Birey bu temel iletişim becerilerini ve ihtiyaç duyduğu diğer iletişim yollarını da yaşamının ilk yılları olan çocukluktan itibaren, sosyal çevresinde görsel ve işitsel olarak algılayıp taklit yoluyla öğrenir (5, 33, 36).

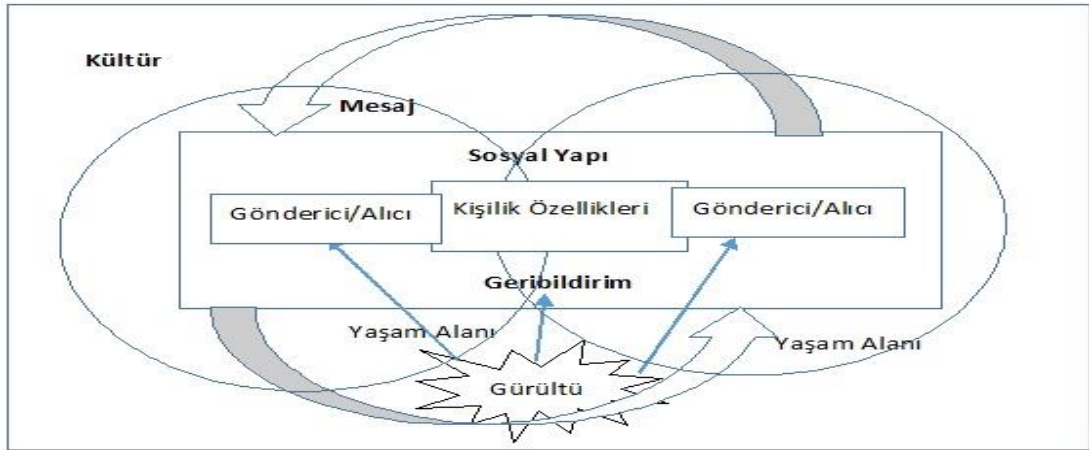
Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini ve ilk eğitimini edindiği yerdir. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır, bu ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşır. Bu dönemde çocuk, sosyal bir birey olmayı öğrenirken, aynı zamanda en küçük ayrıntısına kadar kopya edeceği bir modele gereksinim duyar. Günümüzde ise çocuk, dünyaya geldiği andan itibaren, anne ve babasının yanı sıra televizyonla da iletişime girmektedir. Kitle iletişim araçlarının temel işlevi, bir yandan eğlendirirken öte yandan gerçeğe dayalı sorunlara çözümler getirebilmek, eğitmek ve toplumda belli değerlerin yerleşmesine yardımcı olmaktır. Yapılan araştırmalar sonucu, pek çok çocuğun TV başında geçirdikleri zamanın, sınıfta buldukları süreye yaklaştığı saptanmıştır. Ancak bu iletişim tek yönlü olup, mesajlar televizyondan çocuğa doğru yönelmektedir. Böylelikle medya, özellikle gördüklerini taklit yoluyla öğrenen

çocuklar için, etkili bir öğretmen ve model rolü oynar. Televizyon, görsel ve işitsel özellikleri sayesinde birden çok duyu organına hitap ederek etkili bir öğrenme ve model oluş sağlayabilir (5, 37).

2.2. İletişimin öğeleri ve süreçleri

2.2.1. İletişimin öğeleri

İletişim sürecinin 4 temel öğesi vardır. Bunlar: Kaynak (gönderici), hedef (alıcı), mesaj-ileti ve kanaldır (25, 28, 38). Aşağıda kişilerarası iletişim süreci ve bu iletişim sürecinin belirtilen öğeleri ve öğeler arasındaki ilişki etkileşimsel iletişim modeli ile şu şekilde açıklanmaktadır.

Şekil 2.1 Etkileşimsel iletişim modeli (38).

Kaynak ve Hedef: Kaynak; algılama, seçme, düşünme, yorumlama süreçlerinde ürettiği anlamlı iletileri simgeler aracılığı ile gönderir. Gönderilen bu mesaj karşıdaki kişiye yönelir ve karşıdaki kişi bu mesajı aldığı zaman hedef duruma geçer. Ancak hedef, kaynaktan gelen bu mesajı aldıktan sonra mesajı açar, yorumlar ve kendisi de bir mesaj üretir. Üretilen bu mesaj daha önce mesajı gönderen kaynağa gönderilir. İşte bu anda iletişim sürecinin başında kaynak olan kişi şimdi hedef olmuştur. İletişim devam ettikçe bu kaynak-hedef döngüsü sürer gider (25, 38).

Mesaj-İleti: İletişim sürecinde hedefe iletilmek istenen her şey mesajdır. Mesaj, iletişim sürecinde kaynak ve hedef arasında gidip gelen anlamlardır. Kaynak tarafından oluşturulan kanal ile hedefe aktırılacak olan her türlü içeriğin (bilgi, duygu, düşünce) kodlanmış halidir (38, 39). Mesaj, kişilerin paylaşmak istediği her şeyi

somutlaştıran iletişim içeriği olarak düşünülebilir. Kısaca mesaj, kaynak birimdeki içeriğin, bir seçim sürecinden geçirilmiş ifadesidir (27, 31).

Kanal: Kaynak ve hedef birimler arasında yer alan ve işaret haline dönüşmüş mesajın iletilmesine olanak sağlayan yola, geçide, kanal adı verilir (27). Fiske (29), Bu yolları kişilerarası iletişim için “Sunumsal Araçlar: Ses, yüz, beden; Temsili Araçlar: Yazılar, resimler, fotoğraflar vb; Mekanik Araçlar: Telefon, televizyon, radyo” şeklinde üçe ayırır. Ancak bu kategorilerin iç içe geçebileceğini de belirtir.

2.2.2. İletişimin Süreçleri

İletişimin yukardaki dört temel ögesi arasındaki ilişkiyi sağlayan “Kod ve Kodlama, Kod Açma ve Yorumlama, Geribildirim-Dönüt ve Gürültü” olmak üzere dört temel süreci vardır.

Kod ve Kodlama: Kod, bir kültür ya da alt kültürün üyelerinin paylaştığı bir anlam sistemidir. Mesajın işaret haline dönüşmesinde kullanılan simgeler ve bunlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallardır. Belirli bir kültürel uzlaşıya dayanan bir anlam sistemi olan kodlar, insanların anlamlı bilgileri ya da mesajları almasını ve göndermesini sağlar (29, 31, 39). Kodlama ise mesajın içeriğinin kod simgelerine dönüştürülmesidir. Bir mesaj sözel işaretlere dönüştürülebileceği gibi davranışsal işaretlere de dönüştürülebilir (38).

Kod Açma ve Yorumlama: Kaynak mesajı gönderirken nasıl daha önce edindiği bilgileri kullanıyor, bunları kendi amaçlarına, değer yargılarına ve inançlarına göre yorumluyorsa, hedef de aynı şekilde bir davranış gösterir. Kod açımı gelen mesajın alınması iken yorumlama mesajın içeriğinden öte, kişinin mesajı gönderen ile olan ilişkisi ve ona ilişkin algılarına bağlı olarak kendi fenomenolojik alanında üretmiş olduğu bir anlamdır (38, 40).

Geribildirim-Dönüt: Geribildirim veya dönüt iletişim sürecinin son aşamasıdır. Kaynağın gönderdiği mesaja karşılık hedef kitlenin verdiği cevap olarak tanımlanabilir (39). Kaynağın hedefe gönderdiği mesajların alınıp alınmadığını, alındıysa anlaşılıp anlaşılmadığını ya da ne kadar anlaşıldığını gösterir (40). Bu şekilde kaynak istenen etkiyi elde edip etmediğini görür, sonraki mesajlarını ona göre uyarlayıp düzenleyebilir. Dolayısıyla geribildirim, başarılı sosyal sonuçlar için hayati öneme sahiptir (31).

Gürültü: İletişimde “Gürültü” kavramı, iletişimsel eylemin başarıya müdahalesi anlamına gelir. Gürültü kavramıyla sadece fiziksel gürültü akla gelmemelidir (31, 40). Kaynak tarafından aktarılmadığı halde alınan tüm iletileri ya da niyet edilen iletinin doğru biçimde yeniden kodlanmasını güçleştiren her şeydir (29).

2.2.3. İletişim Sürecinin İşleyişi

Her birey ya da grubun sahip olduğu farklı düşünceler vardır. Onlar bu düşüncelerini diğer bireylere ya da gruplara iletme gereksinimi duyarlar. Birey ve gruplar bunu ise ancak iletişim kurarak yapabilirler. İletişimin kurulabilmesi için de yukarıda değinildiği gibi bazı öğeler ve bu öğeler arasındaki ilişkiyi kuran süreçler vardır. Bu öğe ve süreçler dikkate alınarak iletişim süreci şu şekilde özetlenebilir: Belli bir kültür içinde, kendilerine özgü kişisel yaşam alanları olan iki insandan biri (kaynak) bir mesajı belirli bir işaretler sistemi ile kodlar ve kodlanan mesajı belirli bir yol/araç (kanal) ile karşısındaki kişiye gönderir. Karşısındaki kişi (alıcı) duyu organları yolu ile gelen mesajı alır ve kodlanmış olan mesajın çözümünü yapar (kod açma). Ardından psikolojik yaşanmışlıklarına göre bunu yorumlayarak bir anlam oluşturur. Ardından kendisi bir mesaj oluşturur ve oluşturmuş olduğu mesajı kaynağa geri gönderir. Gönderilen bu mesaj aynı zamanda kaynak için bir geribildirimdir. Kaynak kişi bu durumda alıcı konumundadır. Kişilerden mesaj gönderildikçe kaynak ve hedef rolü değişir. Kişiler arasında oluşan bu iletişim süreci karşılıklı evrilerek sürer (38, 40). İletişim sürecini özetleyecek olursak, en az iki kişinin bulunduğu, devamlı ve dinamik bir olay dizisiyle karşılıklı kararlılık sistemi içinde kişilerin birbirini etkilemesi ve birbirinden etkilenmesidir. Her biri aynı zamanda süreç içinde birbirini algılar, neler olup bittiğini anlar, tepki verme kararı alır ve ona göre tepki verir (22, 31).

2.3. İletişim Modelleri

Her bilim dalı, incelemiş olduğu gerçekliği herkesin anlayabileceği şekilde basitçe açıklamak için çeşitli model ve modellemelere başvurur. Model, gerçekliğin grafik ile basitleştirilen bir tanımlamasıdır. Bir model herhangi bir yapı ve sürecin temel öğelerini ve bu öğeler arasındaki ilişkiyi ve süreçleri gösterir (38).

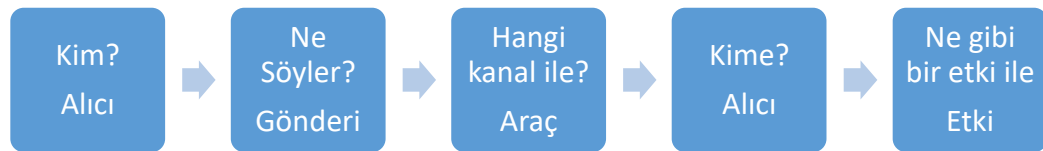
İletişim alanında araştırma yapma arzusunun temelinde eğitim, propaganda, telekomünikasyon, reklam, kamu ve halkla ilişkiler alanlarının verimliliğini, etkilerini arttırma ve sınama isteği yatar. İletişim alanındaki araştırma çalışmaları pratik kaygılarla başlamış, psikoloji ve sosyolojideki gelişmelerle beslenmiştir. II. Dünya savaşı sonrasına kadar iletişim alanında önemli bir gelişme olmamıştır. 1950’ler model oluşturma çalışmalarının verimli olduğu, geliştirilen modellerle iletişim çalışmalarında birlik sağlama ve büyüme arayışının görüldüğü yıllardır (35, 41). Kişilerarası iletişime olan yönelimin ise 1960’lardan sonra başladığı ve ilgili kuram ve modellerin çoğunun kitle iletişim modellerini temel alarak oluşturulduğu söylenebilir. Kişilerarası iletişim kavramını açıklamaya çalışan modeller içerdikleri yaklaşımlar yönünden üç ana başlık altında özetlenebilir:

- Tek yönlü (çizgisel) iletim odaklı modeller,
- Karşılıklı iletim odaklı modeller
- Etkileşim odaklı modeller (42).

Bu başlıklar altındaki bütün modelleri burada açıklamak mümkün görünmemektedir. Yukarıdaki sınıflamalar baz alınarak her bir model sınıflamasından birer örnek aşağıda verilmiştir.

2.3.1 Tek Yönlü (Çizgisel) İletim Odaklı Modeller

Bu gruba Lasswell Modeli örnek verilebilir. Amerikalı siyaset bilimci Harold D. Lasswell yazdığı bir makaleye iletişim araştırmasının belki de en bilinen tümcesiyle başladı: “Kim?-Ne söyler?-Hangi kanal ile?-Kime?-Ne gibi bir etki ile”. Bu tümce o günden beri Lasswell formülü olarak bilinmekte ve anılmaktadır. Modele dönüştürüldüğünde aşağıdaki gibi bir model ortaya çıkar.

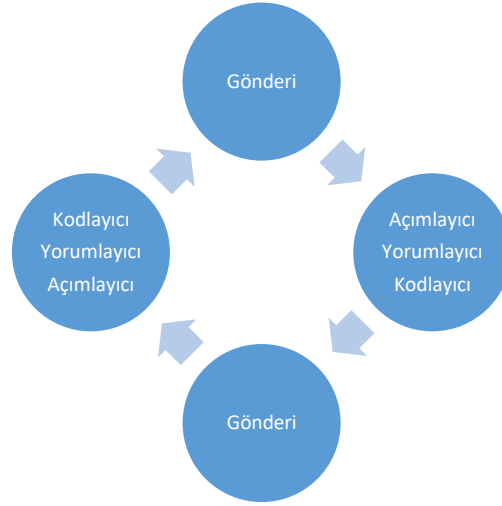
Şekil 2.2. İletişim sürecinin öğelerini gösteren Lasswell formülü (35).

Lasswell Formülü ilk dönem iletişim modellerinin tipik bir özelliğini göstermektedir. Buna göre iletişim, iletilerin aktarımıdır. Anlam yerine “etki”

sorununu gündeme getirir. Öğelerin birinin değişmesi etkiyi değiştirir. Kaynağın hedefi etkilemek amacıyla olduğu kabul edilir ve iletişimin ikna etmeye yönelik bir süreç olduğu sonucuna varılır (29, 35).

2.3.2. Karşılıklı İletim Odaklı Modeller

Bu gruba Osgood ve Schram'ın dairesel modeli örnek verilebilir. Yukarıda da belirtildiği gibi, bir iletinin kaynak tarafından formüle edilip ve alıcıya gönderildiği temelde doğrusal bir süreç olan önceki iletişim modeli, dinamik etkileşim sürecin değişen ve gelişen doğasını vurgulayan daha işlemsel bir kavramlaştırmaya yerini bırakmıştır. İletişimde bulunanlar, karşılıklı etki sisteminde sürekli olarak birbirlerini etkiliyor ve birbirlerinden etkileniyor (43).

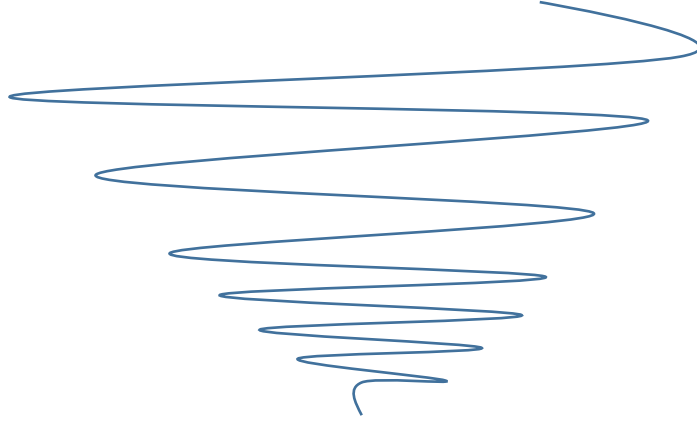

Şekil 2.3. Osgood ve Schramm'ın dairesel modeli (35).

Bu modelde alıcı ve kaynak sabit değildir. Roller sürekli değişmekte, bir kişi mesajı kodlayarak göndermekte, alıcı bunu açıklamakta ve yorumlamakta, kendisi de bir mesaj oluşturarak kaynağa göndermektedir. İletişim bir tek yönlü olmayıp bir yerde bitmemekte, dairesel olarak devam etmektedir (35, 38).

2.3.3 Etkileşim Odaklı Modeller

Dairesel Model'in kimi yetersizliklerini tartışan Dance (1967), iletişimin başladığı noktaya tam bir daire oluşturarak geri dönemeyeceğini ileri sürerek, sürekli genişleyen ortak iletişimin alanını ve iletişimin devingenliğini gösteren sarmal model'i geliştirir (42).

Şekil 2.4. Dance'ın sarmal iletişim modeli (38).

Etkileşim odaklı modellerin öncüsü sayılan bu modele göre, iletişim süreci tüm toplumsal süreçler gibi değişime uğrayan öğeler, ilişkiler ve çevreleri içermektedir. Bu yüzden iletişimin asla başladığı yere dairesel olarak geri gelemeyeceğini söyler, iletişimin ileriye dönük ve dinamik bir süreç olduğunu belirtir (38, 42).

Kişilerarası iletişim kavramı da bu çerçevede güncel bir yaklaşım da, “kişilerin karşılıklı olarak anlam yaratmaları, bu anlamları paylaşmaları, birbirleriyle ilgili bilgi edinmeleri ve ilişki kurmalar süreci..” olarak yeniden tanımlanabilir (42).

2.4. İletişimin Sınıflandırılması

İletişim, nitelikleri bakımından birçok etkene göre sınıflandırılabilir. Yapılan sınıflandırmalar bazen sınıflandırmayı yapanın amacına göre değişse de genel hatları ile iletişimin sınıflandırması aşağıdaki gibidir (25, 38, 40).

2.4.1. Etkilerine Göre İletişim

Olumlu İletişim: İletişimde bulunmuş kişilerde olumlu etkiler bırakma amacını taşır. İletişimin sonunda katılımcılar gereksinimlerini karşılamış, değer verdikleri, anlaşıldıkları ve takdir edildikleri hislerini yaşamışlarsa bu iletişimin olumlu bir iletişim olduğu söylenebilir.

Olumsuz İletişim: İletişimde bulunanlar üzerinde olumsuz etkileri olan ve olumlu duygular yaşamadıkları bir iletişimdir.

2.4.2. İlişki Sistemlerine Göre İletişim

Kişi-içi İletişim: Kaynak ve hedefin aynı kişi olduğu durumdur. Kişinin kendisiyle kurduğu çoğunlukla zihinsel bir süreçtir. Bu süreçte insanlar kendilerini sorgular, sorular sorar ve cevaplar verirler. Bu iletişim sayesinde insanlar diğer bireylerle kuracağı iletişimin alt yapısını oluşturur. İnsan, kişi içi iletişimle kendi iç dünyasına yönelmeyi, kendini tanımayı ve anlamayı gerçekleştirir.

Kişiler Arası İletişim: İki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen iletişimdir. Kişiler arasındaki bilgi, duygu, düşünce ve yaşantıların paylaşım sürecini kapsar.

Grup-içi İletişim: İki veya daha fazla kişinin birbirlerinden etkilendikleri ve birbirlerini etkiledikleri bir sistemdir. Bu sistemin içerisinde gruplar kişilerin ortak bazı temel sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılar. Ortak gereksinimler aynı zamanda bu gereksinimlerin karşılanması için benzer davranış örüntülerinin sergilenmesini gerekli kılar.

Kitle İletişimi: Belirli bir kaynaktan birtakım bilgilerin bazı amaçlar doğrultusunda televizyon, gazete, sinema... gibi iletişim araçları ile toplumun hepsine olmasa bile büyük bir çoğunluğuna tek yönlü iletimi olarak düşünülebilir. Kitle iletişiminin haber ve bilgi sağlama, kişilerin toplumsallaşmasına katkıda bulunma, toplumu belirli amaçlar güdüleme, eğitime ve kültürün gelişimine katkıda bulunma, eğlendirme ve bireyler/gruplar arasında toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunma gibi fonksiyonları vardır.

2.4.3. Yönüne (yapısına) Göre İletişim

Yatay İletişim: Benzer pozisyon ve düzeylerdeki kişiler arası iletişim şeklidir. Öğretmen-öğretmen, çocuk-çocuk veya bir işyerindeki işçilerin kendi aralarındaki iletişimleri örnek olarak gösterilebilir.

Dikey İletişim: Daha çok resmi gruplarda ast-üst iletişimi olarak bilinir. Aşağıdan-yukarıya veya yukarıdan aşağıya doğru bir iletimi ifade eder.

2.4.4. Yönüne ve ya Kullanılan Araçlara Göre İletişim

Tek Yönlü İletişim (Görsel-işitsel, kitle iletişimi...): Bu iletişimde belirli bir kaynaktan hedefe doğru bir ileti akışı vardır. Hedef sadece bu iletileri alır. Kendisi iletilere yanıt olarak bir ileti üretemez ve gönderemez. Dolayısıyla sürece katılamaz.

Çift Yönlü İletişim (Dokunma, telekomünikasyon...): En az iki kişi arasındaki bilgi, duygu ve düşünce alışverişidir. Karşılıklıdır ve katılanların tümü aktif olarak sürece dâhil olur.

2.4.5. Kullanılan Kodlara Göre İletişim

Sözlü İletişim: Sözlü iletişimde mesajlar, üzerinde anlaşılmalı bir semboller sistemi olan dil ve o dile özgü sesler ve sözcüklerle kodlanmıştır. Sözlü iletişim sese, konuşmaya ve dinlemeye dayalı bir iletişimdir.

Yazılı İletişim: Yazılı iletişim de sözlü iletişim gibi mesajlar ve sözcüklerle kodlanmıştır. Ancak yazılı iletişim ses ve konuşma formatında değil de yazma formatında sunulmaktadır.

Sözsüz iletişim: Bu iletişim türünde mesajlar işaret, resim, hareket vb. olabilir. Beden ve çeşitli bedensel yapılar ve bu bedensel yapılara organlar ve bunların hareketleri sözsüz iletişimin kod sistemleridir.

2.4.6. Zaman ve Mekân Boyutuna Göre İletişim

Yüz Yüze İletişim: İletişimde bulunan bireylerin aynı mekânı paylaştıkları, iletişim kurmak için araya başka herhangi bir araç koymadıkları iletişimdir.

Uzaktan İletişim: Aynı fiziksel mekânı paylaşmayan bireylerin, çeşitli araç-gereçler aracılığıyla kurmuş oldukları iletişimdir.

2.5. İletişim ve Çocuk

İletişim, doğumla birlikte, hatta onun da öncesinde başlayan kaçınılmaz bir olgudur. Bu nedenle çevremizde gördüğümüz, görebildiğimiz, duyduğumuz ve duyabildiğimiz hemen her şey, “çocuk ve iletişim” olgusunu devindirmektedir. Doğuştan her dili kullanabilecek, hemen her dildeki tüm sesleri çıkarabilecek şekilde zengin bir dil edinme yetisi ile dünyaya gelen çocuk, daha sonra yalnızca içinde

bulunduğu toplumun çıkardığı seslere yönelir (44). Çocuğun ilk yıllarda işittiği sözcükleri tekrarlamayı, hece ve sesleri taklit etmeyi sevdiği bilinir (45). Aynı zamanda çocuk, gördüklerinden ve duyduklarından çıkardığı anlamları değerlendirerek bunları modellemeye çalışır, bunlardan edindiği bilgileri de oyun durumuna getirir ve yaşamına geçirir (44-45). 7-8 yaşlarına kadar işbirliği yapma ihtiyacı belirir ve çocuklar arasında geçen gerçek diyaloglar başlar (45). Yaş büyüdükçe çocuk çevresini ve anlayışını iletişimle genişletmeye çalışır. Büyüyen yaş ve gelişen dil becerileri ile 12 yaşına kadar içinde bulunduğu ortamda konuşulan dili edinip yaşamına katar. Sözsüz dil yapısı içinde ise çocuk, yüz ifadelerini ve belli bedensel ifade biçimlerini de çevresinde gördüğü gibi edinip uygular. Çocuk kısa sürede, duyduklarından ve gördüklerinden zihninde kalan olumlu ya da olumsuz etkilenmeler ile oluşmuş bir dünya kurar (44).

Çocuklar edindiği olumlu ya da olumsuz etkilenmeler sonucu ihtiyaçlarını karşılamak için değişik iletişim şekilleri kullanır ve ona göre davranış örüntülerini oluşturur. Şöyle ki bazı çocuklar çevreleriyle ilişkilerinde ihtiyaçlarını karşılamak için saldırgan, daha açık deyimle başkalarını kırma, küçük görme ve dikkate almama eğilimi gösterirken bazıları ise çok çekingen davranırlar. Çekingenler amaçlarına ulaşamayıp, ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekerler. Bu nedenle de çoğu kez ya eksiklik kaygısına kapılır ya da etrafındakilere öfke ve kin duyma eğiliminde olurlar (22).

Her toplumda iletişim becerileri yetersiz olan çocuklara/bireylere rastlamak mümkündür. İnsanların bazıları aşırı derecede çekingen, bazıları ise aşırı derecede saldırgan eğilim içinde bulunmaktadır. İnsanların aşırı derecede çekingen ve saldırgan olmalarının temelinde, nerede nasıl bir iletişim kuracaklarını bilememelerinin olduğu söylenmektedir (22).

Çocuğun dış dünyayı algılamak için kullanabileceği en gelişmiş duyu organları gözleri ve kulaklardır. Dış dünyadaki olayları daha çok görme ve işitme duyusu ile algılamaktadırlar. Bu nedenle çocuklar daha çok gördükleri ve duyduklarını taklit ederek öğrenir. Televizyon ise görüntülü iletilerle hem görme hem de işitme duyu organlarına hitap eder (46).

Günümüzün yetişkin ve çocukları için en etkili iletişim araçlarından biri televizyondur. Televizyon ise bu gücünü, sözeli görüntü ile desteklemesinden,

düşünceden önce duygulara hitap etmesinden elde etmektedir. “Gün içinde çocuk/birey yaklaşık 3-4 saatini bu tarz bir mesaj bombardımanına ayırınca doğal olarak çocuğun/bireyin nasıl davranacağına, neyi seçeceğine etki eden bir otorite olma hakkı televizyona verilmiş olur (46).

Hem içinde bulunulan iletişim ortamları hem de bireysel ve toplumsal iletişim biçimleri açısından, çocukların bir yandan iletişimin dinamiklerini etkileyen ve giderek yönlendiren bir konuma oturtulduğunu, diğer yandan ise çevrelerine duvarlar ören iletişim kalıplarıyla giderek edilgenleştirilmeye çalışıldığını görmekteyiz (44).

2.6. İletişim Becerileri

Günümüzde bireylerin deneyimlediği kişilerarası ilişkiler en yaygın sorunlardandır. Kişilerarası ilişkilerde karşılaşılan sorunlar bireyleri oldukça derinden etkilemekte ve bunlar hayatlarının en önemli konularından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (47). Bütün kişilerarası ilişkiler iletişime dayalı olarak gerçekleştiği gibi kişilerarası sorunların çoğu da iletişime dayanmaktadır (3). İletişimin kalitesi, kişilerarası ilişkilerin kalitesini doğrudan etkilemektedir. Kişilerarası ilişkilerin kalitesini ise çoğunlukla kişilerin kendilerini nasıl hissettikleri belirler. İletişimin kaliteli olması, kişiler için ilişkilerin derin, anlamlı ve doyurucu olmasını sağlarken iletişimin kalitesiz olması ise anlaşılama duygusu veya istenmeyen yalnızlıktan başlayarak, çok daha derin sorunlara kadar gidebilen bir sıkıntı kaynağı olmaktadır. İnsanlar kendilerini ifade etme, anlaşılma ve başkalarını anlama gibi gereksinimlerini farklı iletişim kurma yollarına başvurarak doyurmaya çalışırlar. Kullanılan bu iletişim kurma yolları ise kişilerarası ilişkilerin etkinliğini artırıcı veya azaltıcı olabilmektedir (3).

İletişimin daha kaliteli olmasını sağlayan becerileri Gordon “kabul tepkileri, basit kapı aralayıcıları, etkin dinleme, pasif dinleme, empatik dinleme, konuşmaya çağrı, ben dilini kullanma” olarak adlandırmakta ve bu becerilerin iletişimi kolaylaştırdığını belirtmektedir (48). Rogers iletişimi kaliteli kılan temel iletişim becerilerini “empati, saygı, etkin dinleme, maske takmamak” olarak belirtir (49). Hartley kişilerarası iletişimi artırıcı ve doyurucu iletişim becerilerini “sözlü olmayan iletişim, destekleme, soru sorma, yansıtma, açılış ve kapanış, açıklama, dinleme ve kendini açma” şeklinde belirtir (33). En geniş şekli ile iletişim becerileri; “kendini

açma”, “sosyal maskelerle iletişime girmeme”, “etkili dinleme”, “sözel olmayan iletişimi etkili bir biçimde kullanma” , “içeriği yansıtma”, “duyguları yansıtma”, “empatiyi, saygıyı, somutluğu ve saydamlığı etkili bir biçimde kullanabilme”, “iletişimde ‘ben dili’ni kullanarak kişiye ait olan duygu, düşünce ya da davranışların sorumluluğunu alıp, başkasına o sorumluluğu vermeme bilincine sahip olabilme” , “atılgan bir biçimde davranarak başkalarını küçük görmeden, onların haklarını yadsımadan kişinin kendi haklarını koruyabilme”, “etkili bir biçimde soru sorabilme”, “mesajını açık ve tam olarak iletebilme” şeklinde ifade edilebilir (50). Bu sınıflandırmalara göre en temel iletişim becerileri olarak düşünülen empati, etkin dinleme, saygı, maske takmamak, ben dili, kendini açma becerileri aşağıda açıklanmıştır.

2.6.1. Empati

Bir iletişim becerisi olarak empati, kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak, onun fenomenolojik dünyasına girerek, olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (49). Kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak düşünmeye çalışma, onu anlama, duygularını hissetme olarak tanımlanan *empati* iletişimin daha nitelikli gerçekleşmesine yardımcı olur (51). Bir kişinin empati kurmuş sayılması için, karşısındaki kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması gerekir. Karşısındakinin yalnızca duygularını ya da yalnızca düşüncelerini anlamış olması empati kurmuş sayılması için yeterli değildir (30). Empati becerisi gelişmiş olan bir kişi, kendisini diğerlerinin yerine daha rahat koyabilir, onların duygularını daha rahat hissedebilir ve anlayabilir. Böylece kişi benmerkezcilikten uzaklaşır, insanlara yardım etme isteği gelişir ve bundan dolayı da çevresindekilere yönelik olumsuz davranışlar sergilemek yerine, onlarla daha işbirlikçi ve dostça ilişkiler içinde olur. Empatik davranış, bireyin çevresine karşı saldırgan, kırıcı, fiziksel güç kullanıcı, alay edici, küçük düşürücü, onur kırıcı, dışlayıcı davranışlardan uzak olmasını sağlar (52).

2.6.2. Etkin Dinleme

Etkin dinleme sırasında alıcı gönderenin duygularını veya gönderdiği mesajla ne anlatmaya çalıştığını anlamaya çalışır. Daha sonra mesajdan ne anlamışsa tekrar

ifade eder. Böylece konuşan, dinleyenin ne anladığını öğrenir ve karşısındaki kişi ile bir diyaloga girerek anlamlı bir iletişim kurar. Etkin dinleme kişilerin tam olarak ne hissettiklerini anlamalarına yardımcı olur. Duygularını ifade ettikten sonra da canını sıkan duygu ve hislerden kurtulur. Anlaşılma ve anlamamanın verdiği tatmin edici duygu ile kişiler arasında yakınlık, ilgi ve sevginin gelişmesini sağlar (36, 53).

2.6.3. Saygı

Etkili ve anlamlı bir iletişim kurabilmek için kişinin hem kendisine hem de karşısındakine saygı duyması gerekir. Kişinin kendisine saygı duyması, olumlu ve olumsuz özelliklerini daha iyi görebilmesini, kendini kabul edebilmesini, daha az savunucu olmasını sağlarken karşısındakine saygı duyması ise karşısındaki insanı daha kolay kabul edebilmesini sağlar (38).

2.6.4. Maske Takmamak

Başkaları ile ilişki kurarken dikkatli olmaya ve kendini korumaya herkes ihtiyaç duyar. Ancak bazı insanlar her zaman maske takarken bazı insanlar buna daha az ihtiyaç duyar. Özgüveni olan insanlar genelde daha az maske takarlar (36). İnsanların sosyal maskeler takarak iletişim kurmalarının en önemli sebebi başkaları tarafından kabul edilme isteğidir. Kabul görme isteği nedeniyle maske takan bir kişi kendisi ile hiç ilgisi olmayan davranışlar gösterebilir. Bu durum kişilerin birbirlerini yanlış tanımalarına sebep olur. Bu da hem kişinin kendisini hem de karşındakileri mutsuz eder. Zamanla da sorun ve çatışmalar yaşanacağı için iletişim bozulur. Ancak maske takmadan, saydam bir biçimde davranmak karşıdaki kişiler tarafından daha kolay, çabuk ve doğru anlaşılmayı sağlar (38).

2.6.5. Ben Dili

Ben dili, kişinin düşünce, his veya bireysel olarak yaşadığı diğer deneyimlerini tanımlayan ifadelerdir. Ben dili öznel reaksiyonları, fikirleri, beklentileri, umutları, inançları ve benzeri şeyleri tanımlamak için kullanılabilir. Ben dili ile yapılan iletişimde duygular veya tepkiler konuşmayı yapan bireyin kendisine ait olur. Böylece açıklama yapan kişi içindeki duygu ve endişeleri fark eder. Bu sayede kişi duygu, düşünce ve reaksiyonlarını doğru bir şekilde ifade ederken aynı zamanda ben dili,

kişiler arası ilişkilerde bir "sorunu" ortaya çıkarmayı sağlar. Ben dili sen dilinden farklıdır. Sen dili, bir düşüncenin, duygunun ve problemin karşısındakinden kaynaklı olduğunu tanımlayan ifadelerden oluşurken ben dili ifadelerinde ise kişi kendisi ile ilgili etkiyi ifade eder. Ben dili ifadeleri sen dili ifadelerine göre daha az direniş, isyan ve kışkırtma yaratan, daha az tehditkar ifadelerdir. Ben dili kişilerin kendi davranışları için sorumluluk almayı öğrenmelerine yardımcı olur ve kişileri benzer mesajlar göndermeye yönlendirir. Ayrıca ben dili ifadeleri kişiden ziyade problem odaklıdır (54).

2.6.6. Kendini Açma

Kendini açma, insanın sözlü olarak kendini başkalarına tanıtmaya süreci olarak tanımlanabilir. Kendini açma, ilişkileri başlatmak için kullanılır ve tüm ilişkilerin ayrılmaz bir parçasını oluşturur. Bireyler için kişisel olarak kendilerini açıklamak ve birilerine anlatmak önemlidir. Bu yüzden insan ilişkileri her zaman açık değildir. İlk etkileşimde, insanlar isimleri, memleketleri, hobileri vb. özelliklerini açığa çıkarır. Kendini açma daha çok samimi ilişkilerin belirleyici özelliklerinden biridir. Birbirleriyle kişisel, nispeten gizli bilgi paylaşmayan iki insanın birbiriyle samimi olduğu söylenemez. Kendini açma, ilişkinin ilerlemesinde önemli bir işleve sahiptir. Kendini açma olmadan bir ilişkiyi başlatamaz, geliştiremez veya sürdürmeyiz. Kendini açma, kişinin kendisi ile ilgili bilgileri ortaya koyması, başkalarıyla olan ilişkilerini başlatmaya ve geliştirmeye çalışırken kişiye yardımcı olur. Ancak bazı durumlarda kendini açma, bireyler ve ilişkiler için problem yaratabilir. Başkalarına tam olarak ne hissettiğimizi söylediğimizde bize karşı bunu kullanıp acımasız davranabilir ve aramızdaki güven bağını kırabilirler. Bazen kendini açmaya çalışmak, benlik konusunda damgalayacak bilgilerin ortaya çıkması gibi ciddi sonuçları doğurabilir. Bu nedenle bireylerin açıklamalarını nerede, ne zaman ve nasıl düzenleyeceğini bilmesi önemlidir (55).

2.7. İletişim Engelleri

İnsanın iletişimi yalnızca anlaşma sağlayan değil, bazen sorunlar yaratan daha doğrusu insanlar arası ilişkilerde var olan sorunları pekiştiren bir olgu da olabilir (25). İletişim kurma biçimleri yaşantılar yoluyla öğrenilmektedir. Bu öğrenme sürecinde

iletişimi zenginleştiren ve geliştiren yollar kadar zayıflatan ve zehirleyen yollar da öğrenilebilmektedir (3). Bunun için de iletişim engellerinin neler olduğunu ve ne zaman engel olduğunu tanımlamak/bilmek gerekir. Thomas Gordon'un da belirttiği gibi iletişim engelleri her zaman için (herhangi bir sorun yokken) iletişim engeli olmayabilir. Ancak çocuk/birey bir sorun yaşadığında, yani başı dertte olduğunda, kendisini hayal kırıklığına uğramış, korkmuş, kafası karışık, mutsuz ya da isteği yerine getirilmemiş hissettiğinde anne-babanın ya da iletişimde olduğu bireyin verdiği tipik sözlü yanıtlar, iletişim engeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür zamanlarda gerçeklerden bahsetmek ya da bilgi vermek iletişimin devamlılığını engelleyebilir, direnç yaratabilir ve çocuğun/bireyin sorunu çözme sürecini sekteye uğratabilir (48).

Gordon'a göre iletişim engelleri şu 3 ana başlık altında toplanabilir;

2.7.1. Çözüm İletileri

Çözüm iletileri, bireylere tam olarak davranışlarını nasıl değiştireceklerini, ne yapmaları gerektiğini, ne yaparlarsa daha iyi olacağını ya da ne yapabileceklerini gösterir (56). Yani bu tarz tepkiler karşınızdaki kişiye sizin çözümünüzü iletir. Onun ne yapacağına siz karar verirsiniz, denetim sizdedir. Onu işin dışında tutarsınız (48). Çoğu kişi çözüm iletilerini, kendi gereksinimlerini kısa yoldan gidermek için kullanır. Ancak çözüm iletileri genel olarak değişim yolunda istekten ziyade direnç oluşturur. Çözüm iletileri, bireyin, karşısındaki ile ilgili o anki düşüncelerini iletmez. Fakat çözüm iletilerini alan kişiler çözüm iletisi gönderene karşı çok olumsuz düşünceler oluşur (48, 53, 56). Bu tarz iletilerin 5 değişik türü vardır.

1. Emir vermek, yönetmek, talep etmek: "Eğer sen benim oğlumsan okulu bırakmayacaksın, buna izin vermeyeceğim." Bu iletiler kişinin duygularının önemsiz olduğu mesajını verir. Kişi diğer kişinin istediğini yapma zorunluluğunu hisseder.

2. Uyarmak, tehdit etmek: "Okulu bırakırsan benden beş kuruş bekleme." Bu iletiler de emir verme ve yönlendirmeye benzer; oldukları gibi kabul edilmediklerini hissettirir aynı zamanda çocuğu korkak ve uysal yapabilir.

3. Ahlak dersi vermek, öğüt vermek: "Öğrenmek, insanın elde edebileceği en büyük nimettir." Bu tür ilişkilerde otoritenin ve zorunlulukların gücü kişiye karşı kullanılır. "Yapmalısın, etmelisin" mesajlarını iletir ve bireyi karşı koymaya zorlar.

4. Akıl vermek ve öneri ya da çözüm sunmak: “Neden ödevini yapmak için kendine bir program hazırlamıyorsun.” Kendi sorunlarını çözmelerinde güvenilmediklerini hissettirir ve çocuğa aşağılık duygusu yaşatabilir.

5. Öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma: “Bir üniversite mezunu, bir lise mezunundan yüzde 50 daha fazla kazanıyor.” Mantıklı düşünceler önerme kişinin mantıksız ve bilgisiz olduğuna dair mesaj iletir.

2.7.2. Bastırıcı/Engelleyici İletiler

Olumsuz iletilerin en kötü ve zarar verici olan iletilerdendir. Bu iletiler çocuğu/bireyi küçümser, kişiliğini sorgular, öz imgesini zedeler. Bu tarz iletiler suçlama, yargılama, eleştirme, utandırma, değerlendirme ve alaycılık taşır. Bu iletilerde çocukta/bireyde sorun yaratma isteği doğurur. Bastırıcı iletilerde çocuk/birey şu gizli mesajı duyar gibidir: “sende bir sorun var, yoksa bu olayı yaratmazdın.” Böyle bir ileti ile çocuk/birey, bu iletiyi gönderene karşı saldırı gibi davranışlara iter (48, 56). Temel mesaj istenmeyen davranışa değil çocuğun/bireyin kişiliğine-benlik saygısına yöneliktir (57).

1. Yargılamak, eleştirmek, suçlamak: “İleriyi göremiyorsun ve düşüncelerin henüz yeterince olgunlaşmamış.” Bu iletiler kişi üzerinde diğerlerinden daha fazla olumsuz etki yapar. Bu değerlendirmeler kişinin kendisini yetersiz ve değersiz hissetmesine sebep olur. Çocuğun benlik kavramı ebeveyninin yargı ve değerlendirmesi ile şekillenir.

2. Övmek, pohpohlamak: “Sen hep umut vadeden, iyi bir öğrenci oldun.” Kişinin öz imgesine uymayan değerlendirmelerin yapılması alınganlık ve öfke yaratır.

3. İsim takmak, alay etmek: “Tıpkı bir "hippi" gibi konuşuyorsun.” Çocuğun benlik imajı üzerinde yıkıcı etkisi olabilir. Kişiye olduğu gibi kabul edilmediğini hissettirir ve kendisini kötü hissetmesine sebep olur.

4. Yorumlamak, tahlil yapmak: “Okulu sevmiyorsun çünkü herhangi bir çaba harcamıyorsun.” Bu durum kişinin kendi duygularını ifade etmesini engeller.

5. Güven vermek, duygularını paylaşmak: “Hislerini anlayabiliyorum, ama eminim ikinci senende okul daha iyi olacak.” Anne babalar çocuklarının duygularını tam olarak anlamadıklarında ortaya çıkar.

6. Sorguya çekmek, irdellemek: “Eğitimin olmadan ne yapabilirsin ki?, hayatını nasıl kazanacaksın?” Çocuk sorgulanıyor hissine kapıldığında bu durum onda güvensizlik, kuşku oluşturur.

2.7.3. Dolaylı İletiler

Bu tarz iletiler alay etmeyi, iğnelemeyi, takılmayı, utandırmayı içerir. Bireyler, dolaylı iletileri bastırıcı iletilere ve çözüm iletilerine nazaran daha az yıpratıcı ve incitici olarak gördükleri için kullanırlar. Ancak çok iyi gizlenmiş olmalarına karşın çocukların/bireylerin bu iletilerin özünü anlayabileceklerini umarlar. Ancak bu iletiler binde bir işe yararlar. Çünkü genellikle anlaşılmazlar. Anlaşıldıklarında ise iletiyi gönderenin açık ve dolaysız davranmadığını sinsi ve dolaylı davrandığını düşünürler (56, 57).

1. Konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak: “Yemek masasında sorun istemiyorum!, Basketbol nasıl gidiyor?” Çocuk onunla ilgilenmediğinizi, ona saygı duymadığınızı ya da onu reddettiğinizi hissedebilir.

2. İğnelemek, takılmak: “Daha önce maymunlar sınıfında hiç öğretmenlik yapmamıştım!, Seni ne zaman bizim okulun müdürü yaptılar?” Çocuk onunla açık olmadığınızı ve ona karşı gerçek yüzünüzü göstermediğinizi düşünür. Karşısındakine karşı güveni sarsılabilir.

İletişim engeli olarak nitelendirilen bu tepkiler genellikle iletişimi koparırlar. Çocuk/bireyin çevresiyle olduğu kadar, çocuğun/bireyin kendine duyduğu saygıda da bazı yıkıcı etkiler yaratır. Bu iletişim engelleri, şu olası etkilerin birine ya da daha fazlasına neden olma riski taşır: Konuşmalarına engel olur, savunmacı yanlarını ortaya çıkarır, tartışmalarına, karşı atağa geçmelerine neden olur, kendilerini yetersiz, değersiz, kötü, suçlu, oldukları gibi kabul edilmediklerini, sorunlarını çözmede güvenilmediklerini, anlaşılmadıklarını, duygularının haklı görülmediğini, dinlenilmediklerini, sorgulanıldığını ve ebeveynlerinin/çevresindekilerin ilgili olmadığını hissettirir, alınganlık, öfke yaratır ve hayal kırıklığı yaşatır (53).

Aile içi ve sosyal çevre ile iletişimin sağlıklı olabilmesi için iletişim engellerinin farkına varıp kullanmayı azaltmak ve olumlu iletişim becerilerini her fırsatta kullanmaya çalışmak gerekmektedir. Günümüzde ise çocuklar doğdukları ilk zamandan itibaren anne ve babasının yanı sıra televizyonla da iletişime girmektedir.

Televizyonda ise çocuklar en çok çizgi dizilerle iletişime girmektedir. Ancak bu iletişim tek yönlü olup, mesajlar televizyondan çocuğa direkt gelmektedir. Böylece özellikle gördüklerini taklit yoluyla öğrenen çocuklar için etkili bir öğretmen ve rol model olur (5, 37). Bu nedenle de televizyonda ve çizgi dizilerde geçen iletişim hem aile hem de çocuklar için önemlidir.

2.8. Televizyon

Tarih boyunca insanlık, anında kitlelerle iletişim sağlama yollarını aramıştır. Örneğin; İlkel resimlerle, çizgilerle insanın mesajını aktarması, Kızılderililerin duman yolu ile iletişimde bulunma yöntemleri, sonrasında Eski Atina'da bir konuşmacının, bir platformda durarak aynı yerdeki tüm insanlara seslenmesi, insanlığın kitleler arasında anında iletişim kurma ve toplumsallaşma çabalarını göstermektedir (24).

Toplumsallaşma süreci içinde toplumlar, bireylere ortak değerler aktarırlar. Böylece birey aktarılan bu değerler ile yaşamını sürdürür. Bu süreç ailede başlarken çevrede devam eder ve kitle iletişim araçları, toplumun bireye aktardığı bu kuralları, değerleri, inançları taşıyan önemli kanallar olarak devreye girer. Bu araçların öteki aktarma mekanizmalarından farkı, etkilerini ömür boyu sürdürmeleridir. Kitle iletişim araçları içerisinde ise bu iklimin yaratılmasında en etkili araç olarak televizyon kabul edilmektedir. Haber verme işlevinin yanı sıra eğitime ve eğlendirme gibi işlevleri de yerine getirmesi televizyonu insanlar/izleyiciler açısından vazgeçilmez kılmaktadır. Bunun nedeni ise televizyonun hem görsel hem de işitsel bir araç olmasıdır (58-60).

Televizyon, gündem oluşturma, saptama ve yönlendirme yönündeki etkileriyle tüm ulusu aynı anda harekete geçirebilecek güçtedir. Özellikle de halkın kültür seviyesini yükseltmek, mevcut dili korumak ve geliştirmek gibi var olan görevini tam anlamıyla yerine getirmesi durumunda, her yaştan ve kültürden insan için ortak, doğru ve etkili bir dil yaratabilir (61). Bunun yanı sıra izleyici kitlesine özel yayın yapan tematik kanalların artması, televizyonun artık özele yayın yapmaya başladığının kanıtı olmuştur. Bu tematik kanalların bazıları haber, spor, belgesel müzik, sinema gibi alanlara yönelirken bazıları ise sadece çocuklara yönelik yayın yapmaya başlamışlardır (58).

İnsanlara rahatlıkla ulaşabilen televizyonun bu özellikleri ile toplum ve bireyler için kültürel, sosyal, duygusal, düşünsel, davranışsal değerler, inançlar ve kurallar

üzerinde değişiklikler yaratma ve bunları aktarabilme özelliğinden dolayı ne kadar önemli olduğu görölmektedir.

2.9. Televizyonun İşlevleri

Radyo ve televizyon araçlarının toplumlarda kitle iletişim aracı olarak kullanılmaya başlanmasından günümüze kadar geçen süre içerisinde bu araçların kimin tarafından, nasıl kullanılacağına dair farklı ülkelerde, farklı işlevlerle ilgili muhtelif yaklaşımlar görölmüştür. Bu yaklaşımlar ışığında genelde kitle iletişim araçlarının, özellikle radyo ve televizyonun toplumdaki hizmet işlevlerinin neler olacağı/olması gerektiği hususları önem kazanmaktadır. Scharmm'e göre kitle iletişim araçları bilgiyi veren ve yayan geniş bir " bilgi endüstrisinin" parçasıdır. Bu araçların görevi bilgiyi hazır, hızlı ve geniş bir şekilde vermektedir. Bunu yaparken de toplumda var olan bilgiler arasından seçme yapar seçtiklerini işler ve izleyiciye iletir. McQuail 1983'e göre bilgi ve olayların anlamı hakkında açıklama ve yorum yapma, yerleşmiş kurallar ve egemenlik için destek sağlama, toplumsallaşma, farklı etkinlikleri ayarlama, fikir veya oybirliği sağlama, öncelikler sırasını saptama ve bağımlı toplumsal duruma işaret etme olarak betimler (23, 24).

Televizyonun işlevleri ile ilgilenen farklı toplum bilimciler birbirlerinden çok az farklarla ayrılırlar. Ancak sonunda televizyonun işlevleri ile ilgili şu ortak hususlarda birleşirler:

- Haber verme, aydınlatma
- Eğitim, kültürleştirme
- Eğlendirme, dinlendirme
- Mal ve hizmetlerin tanıtılması
- Etkileme, inandırma ve harekete geçirme

Bu işlevlerin uygulanması ülkeden ülkeye değişmektedir. Ancak genel olarak az ya da çok tüm ülkelerde bu işlevler uygulanır (24).

2.10. Televizyonun İletişim Süreci

Kitle iletişimi, uzmanlaşmış grupların geniş, heterojen ve farklılaşmış izleyicilere sembolik içerik yaymak üzere teknolojik aygıtları (televizyon, radyo v.s.) hizmete soktuğu kurum ve tekniklerden meydana gelir (35).

Gould ve Kolb görsel ve/veya sesli mesajları direkt olarak izleyenlere aktaran tüm kişisel olmayan iletişim araçlarını kitle iletişimi olarak tanımlar. Bu araçlar televizyonu, radyoyu, filmleri, gazeteleri, dergileri, kitapları ve billboardları içerir (32).

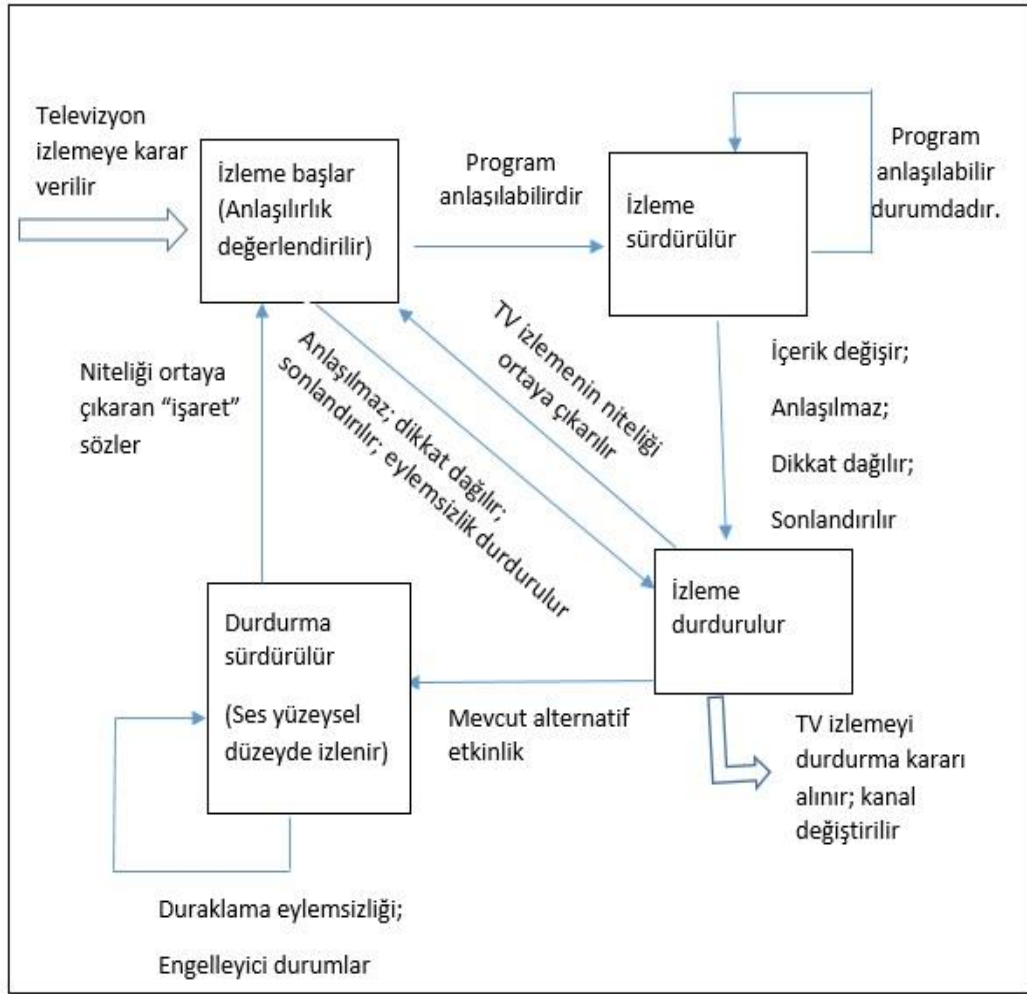
Her iletişim aracının kendine özgü bir dili, işleyiş biçimi ve ekonomisi vardır. İletişim araçlarının etkisi; okuyucu, dinleyici ya da izleyici ile kurduğu ilişki, değişiklik gösterir. Gazete ile okuyucu arasında nasıl bir düşünsel ilişki kuruluyorsa, televizyonla da izleyici zihinsel, algısal ilişki kurar. Fakat aralarındaki en önemli özellik araçların anlatım dili ve içeriğin hangi amaçla gönderildiğidir (62).

Kitle iletişimi, ister ticari ister kamu kurumu biçiminde örgütlensin, haber denen dedikodusuyla, eğlencesiyle, müziğiyle ve belgeseliyle merkezileşmiş öykü sistemidir (23).

Televizyonun iletişim sürecinde alıcı birim, izleyici olarak nitelendirilir ve iletişim tek yönlüdür. Televizyon iletisi, televizyonda yayınlanan programın niteliğine göre verilen içerik olarak düşünülür. Bu iletişim sürecini ise insanın doğal özellikleri olan görme ve duymanın birer uzantısı şeklinde yapar. Bu süreçte alıcı edilgin durumda olur. Televizyon dikkat çekme özelliği ile insanın doğal iletişim yapısını sınırlandırmaktadır. Diğer kitle iletişim araçlarında olduğu gibi televizyonun bireysel ya da kitlesel kullanıma olanak tanınması görecelidir (46).

Televizyon izlemek; çocuk, televizyon ve izlenen çevre aktif bir etkileşim durumu içerir. Etkileşimli televizyon izleme aktif ve pasif bilişsel faaliyetlerin ortasıdır. Çocuklar sistematik olarak televizyon izlemeye 1,5-2 yaş civarında başlar. Çünkü o zaman çocuklar sunulan ses ve görüntünün dinamik akışını anlamlandırarak bilişsel düzeye sahip olurlar (11). Çocuk/yetişkinin televizyon izleme süreci ve şekli ile ilgili şema aşağıda verilmiştir.

Şekil 2.5. Televizyon izleme şekli ve süreci (11).

Televizyonun izleme şekli ve süreci tablosu incelendiğinde yaş ile birlikte izleme süresinin artmasının, artan dikkat süresi ve kavrayıp anlama düzeyinin artması ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda bakıldığında yaş büyüdükçe anlaşılabilirliğin ve uzun süreli dikkatin artması ile uzun süre izleme durumunun ortaya çıkması ve bununla birlikte televizyonla iletişim süresinin artacağı, bu nedenle televizyondan daha çok etkilenilebileceği düşünülebilir.

Türkoğlu bireylerin iletişim ediminde bulunurken kullandıkları ya da farkında olmadan, bir ortak dil gibi referansta buldukları gazete, dergi, radyo, televizyon, sinema vb. araçların kitlesel mesaj dolaşımını sağladığını belirtir. Kitle iletişiminde etkilenme ve iletişim süreci ise şu şekilde bir örnek ile açıklanabilir: *Telefonda konuşurken bir elektronik araç olan telefonu kullanırız. Başı ve sonu belli olan bir süreç içinde, bir iletişim etkinliği içinde bulunuruz. Ancak konuşma iki kişi arasında*

gerçekleştiği için kişiler arası iletişimdir. Bu telefon konuşmasında dikkat edeceğimiz toplumsal kurallar, nezaket kuralları vb. bizim toplumsal iletişim kuralları içerisinde davrandığımızı gösterir. Telefon konuşmasını bitirirken “hoşça kal” demek yerine, farkında olarak ya da olmayarak, televizyon dizilerinde sıkça kullanıldığı için kulağımıza yerleşmiş olan bir bitirme sözcüğünü kullanır ve “okey, hadi bayyyy!” dersek, kitle iletişiminden etkilenen bir kişiler arası iletişim yapmış oluruz (28).

Kitle iletişim araçlarında yer alan iletişim özelliklerinden ve iletilerden en çok yararlananlar çocuklardır. Çünkü çocuklar en iyi tüketicilerdir. Çocuğun bu özelliğinden, tüm kitle iletişim araçları olumlu ya da olumsuz yararlanmak istemektedir. Bu durum günümüzde büyük boyutlara ulaşmıştır. Kitle iletişim araçları ile gönderilen iletiler, kültür ve kişilik çatışması biçimine dönüşmüştür (46).

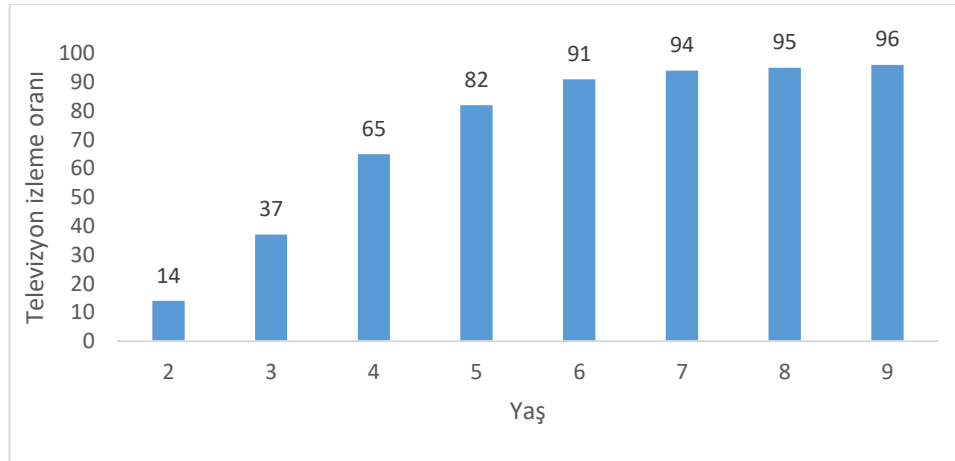
2.11. Televizyon ve Çocuk

Geleneksel olarak çocuklar; ailelerinden, arkadaşlarından ve okuldan gelen gözlemler ve deneyimlerle öğreniyorlardı. Ancak toplumun geleceği olarak yetişmelerine özen gösterdiğimiz çocukların gelişmesi ve sosyalleşmesinde artık aile, okul ve arkadaş gruplarının yanı sıra kitle iletişim araçlarının da etkin bir rolü vardır. Kitle iletişim araçları içerisinde ise çocuğun ilk tanıştığı araç televizyondur. Televizyon aracılığıyla çocuklar, kendi ailelerindeki veya çevrelerindeki kişiler gibi olabilecekleri veya olmayabilecekleri kişileri görebilirler. Böylelikle televizyon tüm hayatımızı etkileyen bazen de onu şekillendiren bir araç haline gelmiştir (4, 6).

Televizyonun çocukla ilişkisi; televizyonun teknik altyapısının gelişmesi, ekonomik alım gücünün artması, televizyon yayınlarının yaygınlaşması, endüstrileşme ile birlikte babalarla beraber annelerin de çalışma hayatına girmesi ile çok yakından ilgilidir. Ancak asıl televizyon çocuk ilişkisinin kanalların çoğalması, giderek evdeki televizyon sayısının artması ve kumandanın çocukların eline geçmesiyle bağlantılı olduğunu belirtmek gerekir. Televizyon yayınlarının gitgide 24 saate yayılması, yayınların renklenmesi, özel yayın yapan tematik kanalların artması ile birlikte sadece çocuklara yönelik kanalların ortaya çıkmasıyla çocuğun televizyona ilgisinin daha da arttığı söylenebilir. Türkiye’de çocuk televizyonculuğu dünya ile kıyaslandığında çok yeni bir kavramdır. Dünyada çocuk televizyonları 1970’li yıllarda, Türkiye’de ise 2000’li yılların başlarında yayın hayatlarına başlamışlardır. Ancak pek çok açıdan

televizyonda yayınlanan programların yinelenmesi ya da çocukların ilgisini çekecek derecede cazipleşmesi çocuğun televizyonu bir arkadaş, bir bilgi kaynağı hatta bir dil edinim ve öğrenim aracı olarak görmesine neden olmuştur (44, 58, 63).

RTÜK tarafından okul çağında 1719 çocuk ile yapılan bir çalışmaya göre çocukların hafta içi %46'sının 3 saat ve üzerinde, hafta sonu ise %62,5'sinin 3 saat ve üzerinde televizyon izlediği belirtilmiştir (8). 3-6 yaş grubundaki çocukların ise %48'inin 2 saatten fazla televizyon izledikleri belirtilmiştir (9). Bazı araştırmalarda; tatillerde televizyon izleme süresinin daha da arttığı belirtilmiştir (10). Brown ve Pardun, ABD'de yaptıkları araştırmaya göre erkeklerin ve kızların günlük olarak televizyon izlemek için harcadıkları süre bakımından aralarında çok az fark olmasına rağmen onlarında günde 3-4 saat televizyon izlediklerini belirtmişlerdir (4). Bir başka araştırmaya göre ortalama çocuk ve / veya ergen günlük ortalama yaklaşık 3 saat televizyon seyrediyor (64).

Şekil 2.6. Yaşa göre televizyon izleme durumu (65, 66).

Yapılan birçok araştırmada; çocukların sistematik bir şekilde televizyon izlemeye 2 yaş civarında başladığı ve 12 yaşına kadar çocukların yaşları arttıkça televizyon izleme sürelerinin de arttığı, 12 yaşında televizyon izleme süresinde zirveye ulaşıldığı ve ergenlikle beraber televizyon izleme sürelerinde azalma olduğu belirlenmiştir (11, 65-69). Bu süreçte televizyon, çocukların yaşamında önemli bir yer edinmekte ve çocuklar televizyon seyretmeye diğer aktivitelerden daha fazla zaman ayırmaktadır (10, 68, 70).

Çocukların televizyon izleme sürelerinin ve nedenlerinin yetişkinlerden farklı olmadığı, çocuklar ve yetişkinler için televizyonun boş zamanları değerlendiren en önemli araç olduğu belirtilmiştir. Yetişkinler televizyonu eğlenmek amacıyla izlerken çocukların televizyonu eğlendirici bulmakla beraber stresle başa çıkmak, dünyayı tanımak ve anlamak için de izledikleri belirtilmektedir (12, 67, 68, 71). Medyayı (televizyon, ticari veya kendi kaydedilmiş video, film, video oyunları, baskı, radyo, kaydedilmiş müzik, bilgisayar ve internet) kullanarak 2-18 yaş arasındaki Amerikan çocukları, ortalama 6 saat 32 dakika harcıyor. Bu durum gösteriyor ki uyku haricinde başka herhangi bir etkinlikten daha çok medyaya zaman ayrılmaktadır (17).

Birçok araştırmada çocukların en çok izlemeyi tercih ettikleri ve izledikleri program türünün çizgi filmler olduğu belirtilmiştir. Doğan ve Göker 3, 4, 5 ve 6. sınıfları kapsayan öğrencilerin, çocuk kanallarından program türüne göre beklentilerinin en çok çizgi filmlerin yayınlanmasına yönelik olduğunu ve aynı zamanda çocukların en çok izledikleri program türünün de çizgi filmler olduğu belirtmişlerdir (72). 6-18 yaş aralığında çocuklarla yapılan bir çalışmaya göre de en çok izledikleri program türünün çizgi filmler olduğu belirtilmiştir (16). Aynı şekilde başka çalışmalarda da çocukların en çok izledikleri program türünün çizgi filmler olduğu belirlenmiştir (8-10, 70). RTÜK (70) kamuoyu araştırmasına göre kitle iletişim araçları arasında çocukların en çok kullandıkları aracın televizyon olduğunu belirtmekle beraber, onların en çok da televizyondan olumsuz şekilde etkilendiklerini belirtmiştir.

Çizgi filmler toplumu, doğayı, kişiler arası ilişkiler ve etkileşimi tanıtıcı özellikte içeriği barındırır. Bu yönüyle, kendi davranış örüntülerini çevrelerini gözlemleyerek, taklit ederek ve yaparak geliştiren çocukların toplumu ve hayatı anlamlandırmasında olumlu ya da olumsuz yönde katkıları olmaktadır. Çünkü eğlence medyasının onlara sunduğu durum, tutum ve davranışlara hemen uyum sağlarlar (72, 73). Çünkü çocuklar, algı ve davranışlarını etkileyen televizyon yoluyla iletilen iletilere karşı özellikle savunmasızdır (64).

Çizgi filmler çocukların en çok sevdikleri ve seyrederken de çok eğlendikleri yayınlardır. İyi hazırlanmış çizgi filmler çocuğun sosyalleşmesine ve olumlu davranışlar kazanabilmesine katkıda bulunacağı gibi çocuğun gelişimi açısından pek değeri olmayan çizgi filmler de çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebilir. Çizgi

filmlerdeki olaylar çocukların iç dünyalarını, değişik duygularını ve bazen de çelişkilerini dile getirmede bir aracı konumundadır. Bu olaylardaki karakterlerin davranışları gözlemlenerek, taklit edilerek ve bunları kendine uyarlayarak çocuklar çizgi film karakterleri ile özdeşleşmeye, günlük yaşam içerisinde onları taklit etmeye ve onlar gibi davranmaya yönelmektedir (6, 17).

Öğrenme alan yazının da davranış, tutum ve değerler açısından anlamlı insan figürlerinin model olarak alınıp, taklit edilmeye çalışılması anlamına gelen “model alma”, konuyla ilgili en temel kavramlardandır. “Özdeşim” olarak adlandırılan olgu ise, çocukluk çağında çok yoğun ve temel olmak koşuluyla, yaşantımızın hemen her döneminde etkin olan, öykünülen ve benzetmek istenen kişilerin özelliklerinin alınıp benimsenmesi ve kendimize mal edilmesi sürecidir (21).

Televizyonun çocukları bu denli etkisi altına almasında tek etken, çocukların televizyon programlarına düşkünlüğü değildir. Bununla beraber sürekli çalışmak zorunda olan anne-babanın ilgisizliği ve zamansızlığı nedeniyle çocuğu televizyonun karşısında unutması, televizyonun çocuğu bir tüketim aracı olarak görmesi, çocuklara yönelik yayınların arttırılması ve etkinleştirilmesi, insanların büyük çoğunluğunun televizyonu fiziksel anlamda kolayca elde edebiliyor oluşları ve televizyonun maliyetinin birey başına çok az oluşu da büyük önem taşımaktadır. Çocukların bolca televizyon izlemeleri durumunda da onların kimlikleri ve kişilikleri, dünyaya bakış açıları, bir anlamda izlediklerinden aldıkları iletilere göre biçimlenmektedir (32, 44).

2.12. Televizyonun Çocuk Üzerindeki Etkileri

Kitle iletişiminin, başlangıçtan günümüze değin kitle iletişim araçlarıyla iletilen mesajların insanların hayatı üzerinde, özellikle de çocukların hayatı üzerinde yarattığı etkiler tartışılmıştır. Bu iletilerin çocuklar üzerine etkileri konusunda ise kitle iletişiminin olumlu ve olumsuz etkilerinin oluşuna yönelik farklı görüşler vardır.

1990 yılında yayınlanan Çocuk Televizyon Kanunu'na göre eğitimsel ve bilgilendirici programlamayı, "çocuğun bilişsel/entelektüel ya da duygusal/sosyal ihtiyaçları da dahil olmak üzere her bakımdan çocuğun olumlu gelişimini" sağlayacak bir içerik olarak tanımlar. Ancak birçok program yanlışlıkla eğitimsel olarak görülebilir ve bunlar bir müfredat tarafından onaylanmayan mesajları öğretebilir (ör. şiddeti yüceltmek). Bunlar "eğitimsel" sayılmamalıdır. Örneğin, Tom ve Jerry gibi

eğlence programları çocuklara belirli bilgiler öğretebilir, ancak bunlar eğlence dışında herhangi bir amaçla geliştirilmemişlerdir. Bununla birlikte çocukların bir eğlence programını izlerken, öğrenmek için özel talimatlar olmadan gerçekleri ve diğer bilgileri kendiliğinden öğrendikleri bilinmektedir (15).

Eğitsel medyadan doğrudan doğruya gerçek öğrenme kesinlikle faydalı olmakla birlikte, çoğu eğitim girişiminin bir amacı, çocuklara öğrendiklerini gerçek hayata uygulamak için fırsat vermektir. Hall, Esty ve Fisch 8 ile 12 yaşları hedef alan matematik müfredatına sahip bir televizyon programı ile deneysel bir çalışma yapmışlardır. Hafta içi her gün 30 dakikalık bölümleri altı hafta boyunca izleyen beşinci sınıf öğrencilerini programı izlemeyen akranları ile karşılaştırmışlardır. İki grubun ön test puanları arasında anlamlı bir fark yokken deney grubundaki kişilerin altı haftalık dönemin sonunda her seviyede daha iyi performans gösterdikleri belirtilmiştir. Araştırmacılar özellikle, "yeni" problem çözme stratejilerinin, deney grubundaki kişiler tarafından kullanımı ile kontrol grubundakilerin kullanımı arasında anlamlı bir fark bulmuşlardır. Bu bilgiler ışığında televizyonun çocukların davranışlarına ve problem çözmelerine etki edebileceği düşünülebilir (15).

RTÜK verilerine göre toplumu oluşturan bireylerin sağlam bir dil kullanımına sahip olmalarında iyi bir eğitim almalarının ve okulun yanı sıra radyo ve televizyonların da çok önemli bir yeri vardır. Araştırmacılar sürekli olarak hayatımızın içinde bulunmaları sebebiyle radyo ve televizyonların, dilde iyi veya kötü alışkanlıklar oluşturmada okuldan daha da önemli rol oynadıklarını ileri sürer (74). Bu etkilenmenin ise genellikle farkında olmadan amaçsız bir şekilde gerçekleştiği ve daha çok eğitim amacı olmayan yayınları izleyen çocuklarda görüldüğü belirtilmiştir. Bu etkilenmenin daha çok olumsuz bir etkilenme olduğu söylenir (61).

Yörükoğlu'na göre televizyon çocuğun dil gelişimini hızlandırır, söz dağarcığını artırır. Sözle görüntüyü birleştirdiği için çocuğu kolay etkiler, çocuk üzerinde kalıcı iz bırakır, çocukların bilgisini artırır, hayal gücünü genişletir. Yörükoğlu çocuğun tıpkı oynarken öğrendiği gibi televizyonun başında da eğlenirken öğrendiğini, görüp duyduklarını yutarcasına içine aldığı söyler (14).

İlk çocukluk dönemlerinden itibaren çocuklar, kendilerine model olarak seçtikleri TV'deki çizgi dizi kahramanlarının özelliklerini, kullandıkları sloganları ve kurdukları cümleleri günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtırlar (5).

Andre Gunder televizyon alıcısının, aile üyelerini bir araya toplayan eskinin orta masasının tersine, ailenin aynı mekanda yaşarken bile iletişimsiz kalmalarının simgesi olduğunu söyler. Böylece aile ortamında bile başkalarıyla konuşması azalan, konuşmayan, dinleyen, konuşmadığı için dinlemeye alıştırmış bir insana dönüştürülen modern toplumların insanının, dil yeteneğini, bu yetenekle yakından bağlantılı olan hayal gücü zenginliğini de yitirmeye başladığını belirtir (14).

Televizyonun çocuklara etkisiyle ilgili kamuoyunun ve uzmanların endişeleri çocukların şiddet içeren televizyon içeriklerine doğru kayıyor olmalarıdır. Bu endişenin, çocukların çok fazla televizyon izlemeleri ve televizyonun muhtemel olumsuz etkileri ile ilgili kamuoyundaki gündelik yorumlarda kendisini ifade etmektedir (11). Uzmanlar, programın çocukları entelektüel olarak pasif hale getireceğinden, çocukların günlük hayatta kullanacağı argümanlara ulaşma becerilerini azaltacağından, eğitimin televizyon kadar eğlenceli olması arzusunun artacağından, dil ve okuma ile ilgili becerilerin azalmasından ve dikkat sürelerinin kısalmamasından korkmaktadır (13). Ailelerin ve öğretmenlerin televizyonla ilişkili olarak çocuklar için ifade ettikleri bazı olumsuzluklar; korku, şiddet, başarı düşüklüğü, yabancı kültürlerin etkisi, dil bozuklukları, davranış bozuklukları ve iletişim problemleri olarak belirtilmiştir (10).

Okul çağı çocukları için eğitsel içeriği olmayan eğlence programları eğitsel programlara göre daha fazladır. Eğlence programlarını izlerken çocukların özel talimatlar almadan gerçekleri ve diğer bilgileri kendiliğinden öğrendikleri ve bu programlardan etkilendikleri bilinmektedir. Ancak bu öğrenim ve etkilenmenin daha çok olumsuz yönde olduğu birçok araştırmada belirtilmiştir (21, 61, 74). Bu araştırma bulguları da bize eğlence programlarının içeriğinin çocukların olumlu gelişimi ile ilgili ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Televizyon izleme ile akademik başarı arasında genel bir ilişki vardır. Bu ilişki durumu bazı araştırmalarda olumlu, bazı araştırmalarda ise olumsuz olarak belirtilmiştir. Ancak alandaki çalışmaların hemen hepsinde de belirtildiği gibi çocuğun ne tür programları, ne kadar süreyle, kimlerle ve nasıl izlediği gibi etkenler bu ilişki durumunu belirlemektedir. Yapılan araştırmalardan bazıları haftada 10 saate kadar izleme artıkça akademik başarının arttığı 10 saatten fazla televizyon izlenmesiyle akademik başarının düştüğü belirtilmiştir (13, 68). American Academy of Pediatrics,

çocukların (televizyon, video, bilgisayar ve video oyunları da dahil olmak üzere) kitle iletişim araçları ile günde harcamaları gereken süreyi 1- 2 saat olarak önermektedir (17). Ancak son araştırmaların okul çağındaki çocukların 1 saat ila 2 saat arasında bile olsa televizyon izlemelerinin akademik performans, özellikle de okuma üzerinde önemli derecede zararlı bir etkiye neden olduğunu göstermektedir (18).

Çocukların TV izleme süresi ile bedensel ve ruhsal sağlığı arasında negatif bir ilişki olduğu birçok çalışmada belirtilmiştir. Bu sağlık sorunlarının bedensel olanları; yeme bozuklukları, yakından izlemenin neden olacağı göz bozuklukları ve obezitedir. Ruhsal olanlar ise; okul başarısında düşme, öğrenme güçlüğü, toplum dışı davranışlar, cinsel davranış sorunları, saldırgan davranışlar, şiddete duyarsızlaşma, gece korkuları, anksiyete, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, uyku düzensizlikleri ve kendine zarar olarak ifade edilmektedir (73, 12).

Televizyonun çocuk üzerindeki etkileme derecesi ve düzeyini belirlemek çok zor bir iştir. Çocuğun izlediği program türü ve içeriği, ne kadar izlediği, nasıl izlediği, ne kadar özümseyip içselleştirdiği, kiminle izlediği ve beraber izlediği kişinin eğitim durumu, mesleği gibi değişkenler etkinin hem yönüne hem de düzeyine direkt tesir eder. Bu direk tesir ile beraber televizyonun olumlu etkilerini savunanlar da olumsuz etkisinin olduğunu savunanlar da var.

2.13. Türkiye’de Televizyon Yayıncılığının Gelişimi ve TRT

İstanbul Teknik Üniversitesi’nin (İTÜ) bir laboratuvar çalışması olarak 1952’de başlattığı ilk deneme yayınları televizyon yayıncılığının Türkiye’deki başlama tarihi olarak kabul edilir. İTÜ’nün başlattığı bu yayınlar 1970 yılına kadar yani TRT yayınlarının başladığı 1968 yılından iki yıl sonrasına kadar sürmüştür. 1968 olaylarının bir sonucu olarak yaşanan birtakım olaylardan dolayı İTÜ, televizyon teknik donanımını TRT’ye devretmiştir. TRT ilk yayınlarını bu teknik donanımla yapmıştır (75). TRT 1972 yılında anayasadaki değişikliklerle TRT “tarafsız” bir kamu iktisadi kuruluş olarak tanımlandı (76). 1972 yılına kadar haftada üç gün akşamları 4 saat süre ile Ankara ve İstanbul televizyonlarında yayınlar yapmıştır. Bir süre sonra TRT’nin radyo yayınlarının olduğu illerde (İzmir, Mersin, Antalya, Erzurum) “*paket program*” şeklinde yayınlara başlanmıştır. Bu sistemde programlar Ankara ve İstanbul stüdyolarında hazırlanıyor, televizyon vericisi bulunan bu illere gönderilerek

yayınlanıyordu. “Paket program yayınları”, karasal vericiler arası bağlantılar kuruluncaya kadar sürdü (24).

1980’li yıllar, Türkiye’de televizyon yayıncılığının teknolojik olarak gelişme gösterdiği bir dönemdir. TRT, 1 Temmuz 1984 tarihinde renkli televizyon yayınlarına başlamıştır (24). 1986 yılında TRT 2, 1989 yılında TV 3 ve GAP televizyonu, 1990 yılında TV 4 ve TRT-INT yayınlara başlamıştır. Bu yayınların formatı daha çok haber, eğitim ve kültür olarak planlandı. TRT-INT kanalı da yurt dışına yönelik yayın yapmak amacıyla faaliyete başlamıştır. TRT’nin televizyon yayınlarında içerik çözümlenmesi yapıldığında göze ilk çarpan konu, toplumu oluşturan her bireye seslenme zorunda olan televizyon yayınlarında yaş, cinsiyet, eğitim, kültür, programın hazırlandığı yer gibi kriterler esas alınarak programlar belirli gruplara ayrılmıştır. Bunlar:

A. Kültür-Eğitim-Öğretim Programları: 1. Örgün Eğitim 2. Yetişkin Eğitimi 3. Kadın ve Aile Programları 4. Bilim Programları 5. Sanat Programları 6. Yarışmalar 7. Belgesel Filmler/Programlar (tanıtıcı, bilgi verici)

B. Çocuk Programları

C. Aktüalite Spor-Magazin Programları: 1. Yurt Sorunlarına Yönelik 2. Dünya Sorunlarına Sönelik 3. Magazin-aktüalite 4. Spor

D. Televizyon Tiyatrosu (Oyun): 1. Televizyon Oyunu 2. Televizyonda Tiyatro

E. Film (Öykülü-Sinema): 1. Uzun Metrajlı 2. Kısa Metrajlı

F. Müzik-eğlence Programları: 1. BSM 2. HBM 3. Caz 4. THM 5. TSM 6. Show Programları 7. Diğer Programlar

G. Hava Raporu

H. Haberler (24, 59, 60).

Ancak izleyicilerin televizyondan beklentilerinin TRT tarafından yeterince karşılanamadığı açıktı. Türkiye'nin ilk özel (ticari) televizyonu Magic Box-Star 1990 yılında, yasal olmamakla birlikte, Türkiye sınırları dışından, uydu teknolojisi sayesinde yayına başladı. Yayın konusunda ülkede mevcut hukuksal yapıya tabi olmayan bu yeni kanal, sunduğu farklı program seçenekleriyle kısa zamanda ilgi odağı oldu. 1990’ların başında ise peş peşe kanalların açılmasıyla Türk toplumu, TRT’nin beş kanalının yanında, farklı türde yayın yapan özel televizyon kanalları ile 15’i ulusal olmak üzere 300’den fazla televizyon kanalı izleme olanağına sahip olmuştur.

Günümüz televizyon yayınlarını değerlendirecek olursak gerek kanal sayısı, gerek tematik kanalları ve gerekse programların zenginliği, çeşitliliği açılarından Türkiye'nin "televizyonda altın çağ"ını yaşadığını söyleyebiliriz (24, 77). Ulusal ve Özel televizyon kanallarının peş peşe açılmasıyla beraber yayın yapan kuruluşların artması çocuklara yönelik program ve yayınlarda da artış başlatmıştır. Türkiye'nin ilk çizgi film ve çocuk kanalı 1997 yılında kurulan Maxi TV'dir. Daha sonra aynı tarihte JOJO TV, 2006 yılında D Çocuk, 2007 yılında Yumurcak TV, Cartoon Network (Türkiye), 24 Ekim 2008 tarihinde ise TRT Çocuk kurulmuştur (72).

2.14. TRT'de Çocuk Yayınları

1968 yılında TRT televizyonunun yayına başlamasıyla beraber çocuklara yönelik programlar da üretilmeye başlanmıştır.

Çocuk yayınları arasında zenginleştirici, bilgilendirici nitelikteki programlar ise dış yapımlı kaynakların da desteklenmesi ile başlangıçtan beri, değişen oranlarda sürdürülmüştür. 1978 yılında TRT, yabancı yapım çizgi filmlerin yanında Türk kültürü, gelenekleri, örf ve adetlerini özellikle çocuklara anlatmak amacıyla yerli yapım çizgi filmler yaptırmaya karar vermiştir. Okul öncesi çocuklara seslenen programlar, zaman zaman olmakla birlikte 1979 yılından itibaren süreklilik göstererek "Uykudan Önce" adı ile eğitici bilgiler ve çizgi film karışımı olarak hafta içi günlerde 10 dakika olarak yayınlanmıştır (78, 79). 1980'lere geldiğimizde TRT desteği ile çizgi filmlerin üretimi artmıştır. TRT yayınlarında Türk çizgi filmlerine yer vermeye başlamıştır. Derviş Pasin ve Ateş Benice'nin kurduğu "Pasin-Benice Film Stüdyosu" uzun süre TRT için çeşitli çizgi filmler hazırlamıştır (80). 1981 yılında yayınlanan iki eğitici program adı verilebilir. Bunlar yerli yapım olan "Gökkuşluğu" ile dış kaynaklı yapım olan "Mavi Bilye"dir (79). 1990'lara gelindiğinde ise TRT ve Kültür Bakanlığının verdikleri destekleri kesmeleri ile beraber çizgi film üretimi de azalır (80). 2008 yılında ise TRT Çocuk Kanalı'nın kurulmasıyla bilgisayar teknolojisi ile üretilen 3D sisteminin ağırlıklı olduğu çizgi filmler üretilmeye başlanır. Geleneksel hikâyelerden uyarlanan filmler dışında özgün dizi filmlerin de gösterime girdiği kanal, çizgi film üretiminin yeniden artmasını sağlamıştır (78).

Türkiye'nin tüm çocuklarına ulaşmayı hedefleyen TRT Çocuk'un öncelikli amacı, 3-12 yaş grubu çocuklara ve ebeveynlere kaliteli, yenilikçi, evrensel pedagojik

normlarda bir yayın sunmak olmuştur. Bunların yanı sıra sosyal sorumluluk sahibi, çevreye duyarlı, insan ilişkileri güçlü bir nesil yetiştirmek hedeflenmiştir. TRT Çocuk'un yayınları drama, belgesel, tarih, doğa, hobi, müzik, bilgi, bilim, kültür-sanat ve haber programlarından oluşmaktadır. Milli kültürden, tarihten, sanat ile edebiyat geçmişinden gelen kahramanlardan ve hikâyelerden esinlenen TRT Çocuk, bu sayede zengin bir yerel içerik üreterek yayınlarını büyük oranda yerli hâle getirmiştir. Kanal, yayın politikasıyla da eğitimde fırsat eşitliğinden yeterince faydalanamayan çocukların duygusal ve zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (76).

TRT Çocuk kanalı, kurulduğu günden bu yana yerli yayıncılığa önem vermektedir. %70 yerli yapım hedefi ile kurulan TRT Çocuk, zamanla yayınlarını yabancı yapımlardan arındırarak çocukların kendi anadillerini, kültürlerini ve yaşantılarını yansıtan yerli yapımların sayısını arttırmıştır. Şu anda ise TRT Çocuk %75 oranında yerli yapım yayın yayınlamaktadır (76).

Tematik çocuk kanalı yayıncılığı ile beraber sadece çocuklara yönelik olarak program yapmaya başlayan televizyon etkisi-çocuk denkleminin çocuk aleyhine bozulacağını öne süren Özertem ne ülkemizde, ne de diğer ülkelerde tematik çocuk kanallarının genç kuşaklar için uzun vadede somut bir yararı olacağına inanmadığını söyler. Bizim gibi televizyon izleme bilincinin yerleşmediği bir ülkede çocuklara yapılacak en büyük kötülük, onları ekran karşısına saatlerce bağlamaktır. Program içeriklerinin düzeyli ve yararlı olması da bu kanaatimi değiştirmez. Çünkü çocukların günlük hayat içinde televizyon izlemek dışında yapmaları gereken birçok işleri (oyun oynamak, kardeşleri, arkadaşları ve anne-babaları ile sohbet etmek, uyumak vb.) var. Oysa böyle kanallar, biri bitip anında bir diğeri başlayan iştah açıcı programlarıyla çocuğa ekran başından kalkma fırsatı tanımadıkları için çocukların hem sağlığına hem de kişiliğine zarar vermektedir (72).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

TRT Çocuk kanalının 2016 yılında yayınladığı 6-9 ve 9-12 yaş grubu çocuklarına yönelik Türk yapımı ve TRT Çocuk için hazırlanmış olan çizgi dizilerdeki iletişim engellerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmanın bu bölümünde araştırmanın deseni, evreni, veri kaynağı, veri toplama işlemi ve verilerin analizinden bahsedilmiştir.

Araştırmada Nitel Araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma deseni olarak Durum Çalışması, verileri toplama yöntemi olarak Doküman İncelemesi ve verilerin analizi, tanımlanması ve verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmak için de İçerik Analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma: Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma yöntemidir (81, 82).

Araştırma kapsamında araştırma deseni olarak durum çalışması kullanılmıştır. Durum Çalışması: Güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir. Durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Yani bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanır (81).

Araştırma kapsamında veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman İncelemesi: Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı ve görsel materyal ve malzemelerin analizini kapsar (81).

Araştırma kapsamında toplanan veriler İçerik Analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi, genellikle gözleme dayalı alan notlarından çok metin (mülakat, günlükler ve dokümanlar) analizini ifade eder. Metni tekrar eden kelimeler veya temalar açısından analiz etme yöntemidir. Yani; içerik analizinin temelinde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar veya temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyip yorumlamaktır (81, 82).

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, TRT Çocuk kanalında yayınlanan, Türk yapımı olan ve TRT Çocuk için hazırlanmış olan 6-9 ve 9-12 yaş grubu çocuklara yönelik çizgi dizilerin iletişim engelleri açısından durumunu belirlemek, yorumlamak ve gerekli durumlarda önerilerde bulunmaktır. Araştırmada TRT Çocuk'un çizgi dizileri ayırdığı yaş gruplarına bağlı kalınarak yaş grupları ele alınmıştır. Araştırmada Thomas Gordon'un iletişim engelleri temel alınmıştır. Ele alınan iletişim engelleri şu şekildedir.

Tablo 3.1. İletişim engeli kategorileri ve iletileri (48, 53, 56).

İletişim Engelleri	
Çözüm İletileri	Emir Vermek, Yönetmek, Talep Etmek
	Uyarmak, Tehdit Etmek
	Ahlak Dersi Vermek, Öğüt Vermek
	Akıl Vermek, Öneri ya da Çözüm Sunmak
	Öğretme, Nutuk Çekme, Gereçekleri Anlatma
Bastırıcı İletiler	Yargılamak, Eleştirmek, Suçlamak
	Övmek, Pohpohlamak
	İsim takmak, Alay Etmek
	Yorumlamak, Tahlil Yapmak
	Güven Vermek, Duygularını Paylaşmak
	Sorguya Çekmek, İrdelemek
Dolaylı İletiler	Konuyu Saptırmak, Dikkati Dağıtmak
	İğnelemek, Takılmak, Utandırmak

Hipotezler;

TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi dizilerde

- İletişim engelleri daha çok “yetişkin-yetişkin”, “yetişkin-çocuk”, “çocuk-yetişkin”, “çocuk-çocuk” arasında mı görülmektedir?

- 6-9 yaş ve 9-12 yaş grubuna yönelik çizgi dizilerde iletişim engelleri bakımından çizgi diziler arasında fark var mıdır?

- İletişim engellerinden hangi iletişim engeli ne sıklıkta çizgi dizilerde yer almaktadır?

3.2. Araştırmanın Evreni:

Araştırmanın evrenini 2016 yılında TRT Çocuk kanalında yayınlanan 6-9 ve 9-12 yaş grubu çocuklara yönelik, RTÜK (70) verilerine göre çocukların en çok TV izlediği hafta içi (15:00-24:00) ve hafta sonu (09:00-12:00/18:00-24:00) saat diliminde yayınlanan 33 çizgi dizi oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmanın Veri Kaynağı:

Araştırmanın veri kaynağını TRT Çocuk kanalında 2016 yılında, RTÜK (70) verilerine göre çocukların en çok TV izlediği hafta içi (15:00-24:00) ve hafta sonu (09:00-12:00/18:00-24:00) saat dilimlerindeki 6-9 ve 9-12 yaş grubu çocuklara yönelik olan 33 çizgi dizi TRT tarafından araştırmacıya gönderilen 2016 yılı Eylül ayına kadar yayınlanmış olan çizgi dizi listesinden belirlenmiştir. TRT Çocuk'un çizgi dizileri ayırdığı yaş gruplarına bağlı kalınarak yaş gruplarına ayrılmıştır. TRT Çocuk kanalından alınan bilgilere göre bu 33 çizgi dizi arasından eğlence kategorisinde olan, yerli yapım olan, TRT Çocuk tarafından yerli yapım şirketlerine hazırlatılan, diyalog içeren (anlatım/dış ses olmayan), yapım şirketi belli olan ve en az 10 bölümden oluşan 5 çizgi dizi amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Seçilen çizgi dizilerin tüm bölümleri izlenmiş ve en çok iletişim engeli içerdiği düşünülen bölümleri seçilip izlenmiştir. Bu 5 çizgi dizinin bölüm süreleri eşit olmadığı için her birinin 60 dakikaya denk gelecek sayıda izlenmiş olan bölümleri araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur. Araştırmanın veri kaynağını oluşturup izlenen çizgi dizilerle ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

Çatlak Yumurtalar: Türk yapımı bir çizgi dizidir. TRT Çocuk kanalı tarafından "Mart" ajansa yaptırılmıştır. İzleyici kitlesi olarak 6-9 yaş grubu çocukları hedefleyen çizgi dizide komşu olan Zeytin ve Limon'un genellikle Limonun anne ve babası ile günlük yaşamda geçirdikleri maceraları anlatılmaktadır. Toplamda 28 bölümden oluşmaktadır ve her bir bölümü ortalama olarak 5-7 dakika süren çizgi diziden 10 bölüm izlenmiştir (83).

Karınca Ailesi: Türk yapımı bir çizgi dizidir. TRT tarafından Pasin-Benice stüdyolarına yaptırılmıştır. İzleyici kitlesi olarak 6-9 yaş grubu arasındaki çocukları hedefleyen Karınca Ailesi, Anneka'nın ailesini çok düşündüğü, Babaka'nın ailesi için çok çalıştığı, Dedeka ve Nineka'nın bazen tartıştıkları, Kızka ve Oka'nın yaramazlık ve kıskançlıklarıyla dolu aile olma bilinci, sevgi ve günlük yaşantının ön plana çıktığı bir çizgidir. Toplam 75 bölümden oluşan ve her bir bölümü 6-8 dakika süren çizgi dizinin 9 bölümü izlenmiştir (84)

Cille: Türk yapımı bir çizgi dizidir. TRT Çocuk kanalı tarafından Cordoba Animasyon Ekibine hazırlanmıştır. İzleyici kitlesi olarak 9-12 yaş arasındaki çocukları hedefleyen çizgi dizide, Kadu isminde bir kral, "İnsanlar ve Ezakiler" arasındaki ezelden beri süregelen savaşı durdurmak için Hava, Su, Toprak ve Ateşten yapılmış tam 12 Cille yapmıştır. Günlerden bir gün Kayra ve arkadaşları özel güçlere sahip bu Cillelerden bir kaçını bulur ve heyecan dolu bir serüvene atılırlar. Kahramanlarımız, bir yandan Cillelerin sırlarını ve isimlerini bulmaya çalışırken, diğer yandan ise rakiplerine karşı savaşmaya devam ederler ve bu savaşın tek bir galibi olacaktır. Çizgi dizinin şu anda 4.sezonu yayınlanmaktadır. Toplamda 52 bölümden oluşmaktadır ve her bir bölümü 20-25 dakika süren çizgi diziden 3 bölüm izlenmiştir (85).

Rüya'nın Günlüğü: Türk yapımı bir çizgi dizidir. TRT Çocuk kanalı tarafından Grafi2000 prodüksiyona hazırlanmıştır. İzleyici kitlesi olarak 9-12 yaş arasındaki çocukları hedefleyen çizgi dizide Neslihan ve Engin Çavlı çifti, birbirinden sevimli ve ilginç karakterlere sahip dört çocuklarıyla birlikte güzel bir hayat sürmektedirler. Engin'in işlerinin iyi gitmemesi nedeniyle yeni bir mahalleye taşınan Çavlı ailesini büyük sürprizler beklemektedir! Sıra dışı maceralarla hayatın farklı yönlerini keşfediyorlar. Toplam 20 bölümden oluşan ve her bir bölümü 15 dakika süren çizgi diziden 4 bölüm izlenmiştir (86).

Rafadan Tayfa:1 Aralık 2014'te TRT Çocuk'ta yayınlamaya başlayan Türk yapımı animasyondur. TRT Çocuk kanalı tarafından ISF Studios şirketine hazırlanmıştır. Yapımcılığını ve yönetmenliğini İsmail Fidan'ın üstlendiği animasyon Ankara'da yapılmaktadır. Türk yapımı bir çizgi dizidir. İzleyici kitlesi olarak 9-12 yaş grubu arasındaki çocukları hedefleyen bu çizgi dizide aynı mahalleden olan "Rafadan Tayfa" adındaki arkadaş grubunun yaşadığı maceralardan oluşur.

Arkadaş grubunun ismi ise bir bölümünde Hayri'nin gruplarına bir isim bulurlarken Kafadan Tayfa yerine açlıktan Rafadan Tayfa demesinden ve onun çarpıcı bir isim olduğu için kabul edilmesiyle gelir. Toplamda 51 bölümden oluşmaktadır ve her bir bölümü 13-16 dakika süren çizgi diziden 4 bölüm izlenmiştir (87).

3.4. Veri Toplama İşlemi

Bu çalışmada Thomas Gordon tarafından oluşturulmuş ebeveyn ve öğretmenler ile yapılan çalışmalarda kullanılmış olan iletişim engelleri baz alınarak Thomas Gordon'un kendi kitaplarında belirttiği kriterlere göre her bir iletinin nasıl değerlendirileceği belirlenerek araştırmacı tarafından "İletişim Engelleri Kontrol Listesi" oluşturulmuştur. Bu kontrol listesi oluşturulurken Thomas Gordon'un iletişim engelleri ile tutarlı olarak "Çözüm İletileri", "Bastırıcı İletiler" ve "Dolaylı iletiler" olmak üzere üç alt kategoriye ayrılmıştır. Her alt kategori kendi içinde barındırdığı iletişim engelleri bakımından değerlendirilmiştir. Bu araç yardımıyla veriler toplanmıştır (Bkz. Ek1). Toplanan veriler Thomas Gordon'un da belirttiği gibi kişiler arasında bir sorun olduğu, kişilerin iletişimlerinin ve duygularının olumsuz bir şekilde etkilendiği durumlar, iletişim engeli olarak kabul edilip değerlendirilmiştir. Her iki birey için de sorunun olmadığı, iletişimlerinin ve duygularının zarar görmediği durumlardaki iletişim sırasında kullanılan iletiler iletişim engeli kapsamında değerlendirilmemiştir. İlgili değerlere ilişkin veriler frekans ve yüzde değerleriyle belirtilmiştir.

Çizgi dizilerin iletişim engelleri bakımından incelendiği bu çalışmada veri kaynağı olarak alınan TRT Çocuk'un 2016 yılındaki yayın akışına giren 6-9 ve 9-12 okul çağı yaş grubu çocuklara yönelik 5 çizgi diziden her birinin ortalama 60 dakikalık yayınları izlenerek transkripsiyonları yapılmıştır. Bilgisayara aktarılan 5 çizgi diziyeye ait transkripsiyonlardan (kelimelerin telaffuz edildikleri şekilde yazıya geçirilmesi) yaklaşık 130 sayfalık bir veri seti oluşturulmuştur. Transkripsiyonda sözel içeriklerle birlikte görsel içerikler için de hatırlatıcı notlara yer verilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan ve transkripsiyonu yapılan çizgi diziler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli

kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya toplamak ve toplanan bu verileri içine girdikleri kavram ve kategoriler çerçevesinde düzenleyerek yorumlamaktır (81, 82).

Araştırma kapsamında Thomas Gordon'un iletişim engelleri kod olarak alınmıştır. Bu kodlar üç ayrı kategoride ve on üç farklı kodla transkripsiyonu yapılan çizgi diziler incelenmiştir. Önce iletişim engeli olabilecek cümlelerin kimler arasında olduğu ve iletişim engeli kapsamında değerlendirilecek cümleler işaretlenmiştir ve yanlarına küçük hatırlatıcı notlar bırakılmıştır. Daha sonra nitel veri analiz programı olan Maxqda11 programına transkripsiyonlar yüklenerek veriler kodlara ve kategorilere ayrılmıştır. Verilerin kodlanması sırasında hem sözel hem de görsel öğeler dikkate alınmıştır. İletişim engeli kapsamında yer alan kısımların bir sorun durumunda ortaya çıkmış olmaları dikkate alınmıştır. Veri toplama, analiz etme ve yorumlama aşamasında Thomas Gordon'un iletişim engelleri ile ilgili eğitim almış Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanındaki bir uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman tarafından hangi durumda ve hangi iletilerin kodlanacağı konusunda görüşülmüş ve bir bölümden örnek kodlamalar uzman ile beraber yapılmıştır. Daha sonra kodlama süreci araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Araştırmacı iletişim engeli kapsamına alınıp alınmaması konusunda tereddütte düştüğü iletileri uzmana danışarak uzmanın belirttiği şekilde kodlamıştır.

Kodlanan ve kategorilere ayrılan verilerin frekans ve yüzdeleri belirlenip tablo ve grafikler halinde bulgular kısmında belirtilerek yorumlanmıştır.

4. BULGULAR

Yapılan araştırmanın bu bölümünde, “TRT Çocuk kanalında 2016 yılında yayınlanan 6-9 ve 9-12 yaş grubu çocuklarına yönelik Türk yapımı ve TRT Çocuk için hazırlanmış olan çizgi dizilerde geçen iletişim engelleri nasıl ele alınmıştır?” Sorusu temelinden yola çıkılarak incelenen çizgi diziler Tablo 4.1.’de verilmiştir. Daha sonra iletişim engellerinin 3 kategorisinin “Çözüm, Bastırıcı ve Dolaylı iletiler” kullanımlarına ilişkin bulgular verilmiştir. 3 İletişim engeli kategorisi ve alt maddelerinin hangi izleyici grubunda, hangi çizgi dizilerde ve hangi gruplar arasında ortaya çıktığı çözümlenmiştir. Bu bölümde sırasıyla izleyici kitlesi yaşına ve çizgi dizi isimlerine göre “Yetişkin- Yetişkin, Yetişkin-Çocuk, Çocuk-Yetişkin ve Çocuk-Çocuk” arasında iletişim engellerine yer verilme şekilleri üzerinde durulmaktadır. Çözüm, Bastırıcı ve Dolaylı iletilerin altına giren ifadeler sırasıyla verilmiş ve hangi ifadenin çizgi dizilerde nasıl bir durumda ortaya çıktığı ve nasıl tepkiler yarattığı üzerinde durulmuştur.

Tablo 4.1 İzleyici kitlesi ve çizgi dizi isimleri.

Yaş	Çizgi Dizi
6-9	Çatlak Yumurtalar
	Karınca Ailesi
9-12	Rafadan Tayfa
	Rüya'nın Günlüğü
	Cille

Tablo 4.1.’de de görüldüğü gibi araştırma kapsamında incelenen beş çizgi dizi bulunmaktadır. Bu çizgi dizilerden iki tanesi (Çatlak Yumurtalar ve Karınca Ailesi) 6-9 yaş izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerdir. Üç çizgi dizi de (Rafadan Tayfa, Rüya'nın Günlüğü ve Cille) 9-12 yaş grubuna yönelik çizgi dizilerdir.

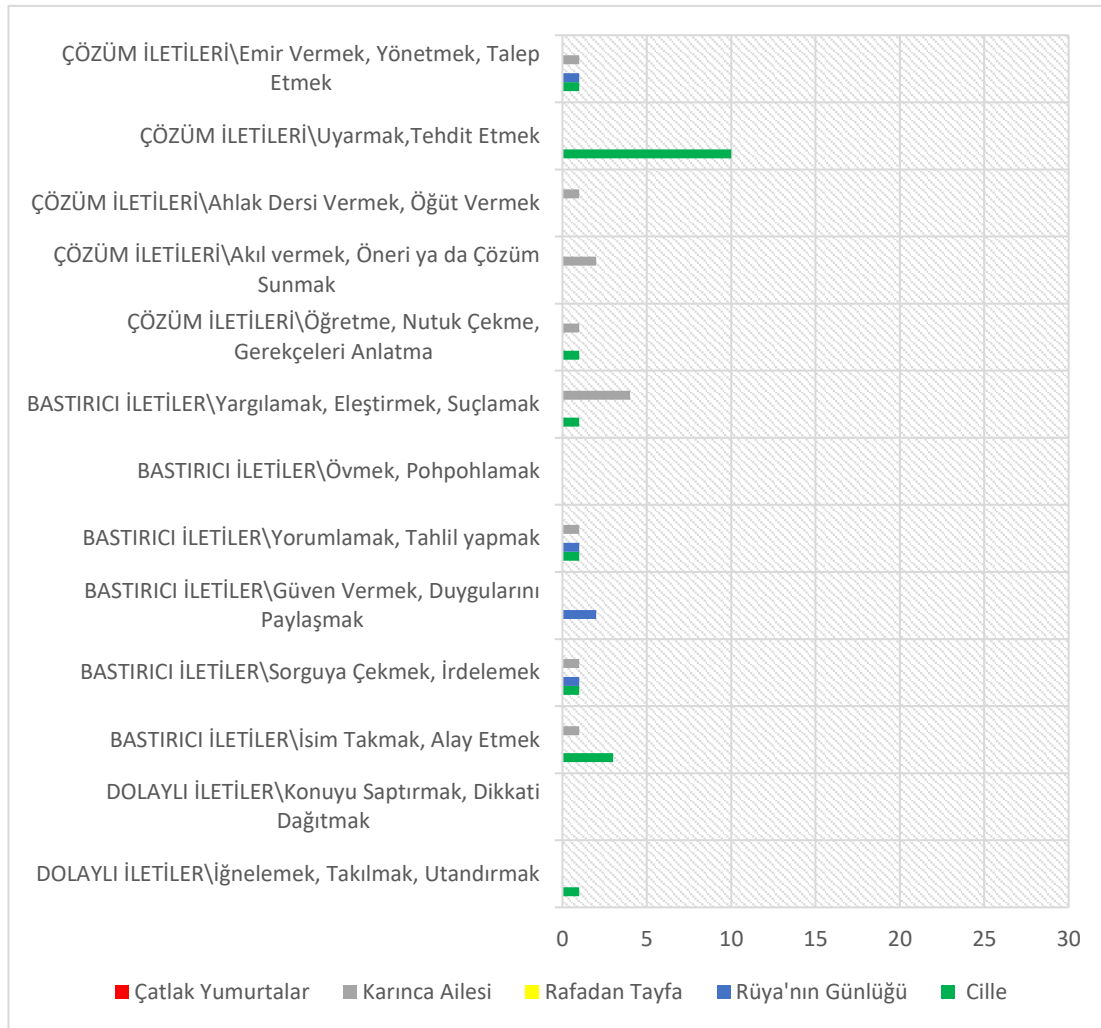
Tablo 4.2. İletişim engellerinin izleyici grubu ve çizgi dizilere göre dağılımı.

İletişim Engelleri		Çizgi Diziler											
		6-9 Yaş				9-12 Yaş							
		Çatlak Yumurtalar		Karınca Ailesi		Rafadan Tayfa		Rüya'nın Günlüğü		Cille		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Yetişkinden- Yetişkine	Çözüm İletileri	-	-	5	26,3	-	-	1	5,3	13	68,4	19	100
	Bastırıcı İletiler	-	-	7	43,7	-	-	4	25,0	5	31,3	16	100
	Dolaylı İletiler	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100	1	100
	Toplam	-	-	12	33,3	-	-	5	13,9	19	52,8	36	100
Yetişkinden- Çocuğa	Çözüm İletileri	8	21,6	6	16,2	-	-	15	40,6	8	21,6	37	100
	Bastırıcı İletiler	15	28,8	10	19,2	2	3,9	23	44,2	2	3,9	52	100
	Dolaylı İletiler	6	50,0	-	-	-	-	6	50,0	-	-	12	100
	Toplam	29	28,7	16	15,8	2	2,0	44	43,6	10	9,9	101	100
Çocuktan -Yetişkine	Çözüm İletileri	-	-	-	-	-	-	1	100	-	-	1	100
	Bastırıcı İletiler	1	20,0	-	-	1	20,0	2	40,0	1	20,0	5	100
	Dolaylı İletiler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	1	16,7	-	-	1	16,7	3	50,0	1	16,7	6	100
Çocuktan -Çocuğa	Çözüm İletileri	5	11,6	3	7,0	5	11,6	14	32,6	16	37,2	43	100
	Bastırıcı İletiler	3	3,8	4	5,1	26	32,9	31	39,2	15	19,0	79	100
	Dolaylı İletiler	3	13,6	1	4,6	5	22,7	3	13,6	10	45,5	22	100
	Toplam	11	7,6	8	5,6	36	25,0	48	33,3	41	28,5	144	100
Toplam		41	14,3	36	12,5	39	13,6	100	34,9	71	24,7	287	100

Tablo 4.3. İzleyici kitlesi yaşına göre iletişim engeli kategorilerinin yer alma durumu.

İletişim Engelleri		6-9 Yaş	9-12 Yaş	Toplam
		f	f	f
Yetişkinden-Yetişkine	Çözüm İletileri	5	14	19
	Bastırıcı İletiler	7	9	16
	Dolaylı İletiler	-	1	1
	Toplam	12	24	36
Yetişkinden-Çocuğa	Çözüm İletileri	14	23	37
	Bastırıcı İletiler	25	27	52
	Dolaylı İletiler	6	6	12
	Toplam	45	56	101
Çocuktan-Yetişkine	Çözüm İletileri	-	1	1
	Bastırıcı İletiler	1	4	5
	Dolaylı İletiler	-	-	-
	Toplam	1	5	6
Çocuktan-Çocuğa	Çözüm İletileri	8	35	43
	Bastırıcı İletiler	7	72	79
	Dolaylı İletiler	4	18	22
	Toplam	19	125	144
Toplam		77	210	287

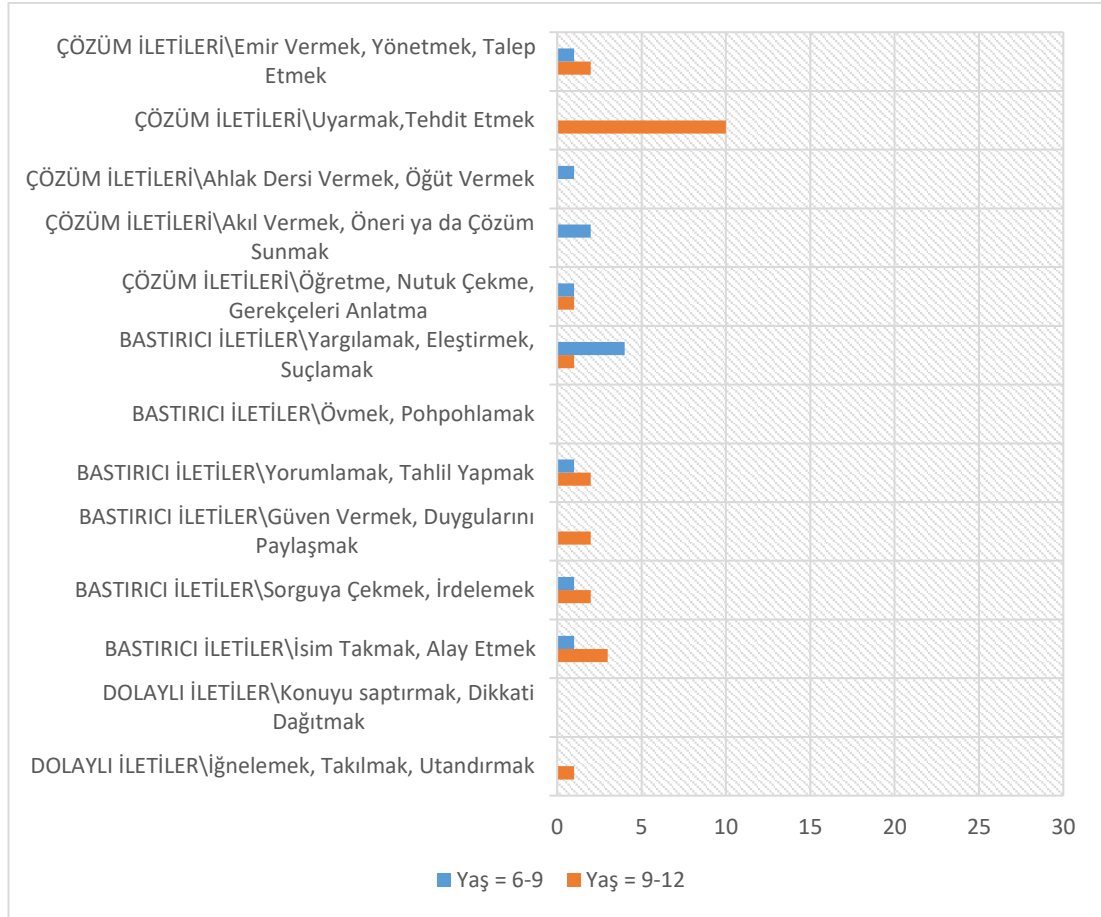
Tablo 4.3. incelendiğinde yetişkinden-yetişkine iletişimde 6-9 yaş grubu izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde daha çok bastırıcı iletiler görülürken 9-12 yaş grubu izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde daha çok çözüm iletilerinin olduğu görülmüştür. Yetişkinden-çocuğa iletişimde her iki yaş grubu izleyici kitlesine sahip çizgi dizilerde de daha çok bastırıcı iletiler olduğu görülmüştür. Çocuktan-yetişkine iletişimde de her iki yaş grubu izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde bastırıcı iletiler olduğu görülmekle beraber her iki yaş grubu çizgi dizilerde de en az iletişim engelinin bu grup arasında olduğu görülmüştür. Çocuktan-çocuğa iletişimde ise 6-9 yaş grubuna yönelik çizgi dizilerde daha çok çözüm iletileri görülürken 9-12 yaş grubu izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde ise daha çok bastırıcı iletiler olduğu görülmüştür.

Şekil 4.1. Çizgi dizilere göre yetişkinden-yetişkine iletişim engeli içeren iletiler.

Şekil 4.1. incelendiğinde yetişkinden-yetişkine olan iletişim engeli içeren iletiler en çok Cille adlı çizgi dizide görülmekle beraber Rüya'nın Günlüğü ve Karınca Ailesi adlı çizgi dizilerde de bu grup arasında iletişim engellerinin olduğu görülmektedir. Rafadan Tayfa ve Çatlak Yumurtalar çizgi dizilerinde ise yetişkinden-yetişkine olan iletilerde iletişim engeli içeren iletilerin olmadığı görülmektedir.

İncelenen çizgi dizilerin yaş grubu olarak hedeflediği izleyici kitlesine göre yetişkinden-yetişkine iletişim engeli içeren iletiler Şekil 4.2'de gösterilmiştir.

Şekil 4.2. İzleyici kitlesine göre yetişkinden-yetişkine iletişim engeli içeren iletiler.

Şekil 4.2.'de izleyici kitlesine göre yetişkinden-yetişkine olan iletiler incelendiğinde iletişim engeli ifadelerinden en çok çözüm iletilerinden “uyarmak, tehdit etmek” iletilerine yer verildiği ve bu maddedeki iletilerin hepsinin de 9-12 yaş grubuna ait çizgi dizilerde olduğu görülmektedir. En çok yer alan diğer iletişim engeli ise bastırıcı iletilerden “yargılamak, eleştirmek, suçlamak” iletileridir. Bu iletiler ise daha çok 6-9 yaş grubu çizgilerde yer almıştır. 9-12 yaş grubu çizgi dizilerde çözüm iletilerinden “ahlak dersi vermek, öğüt vermek”, “akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak”; bastırıcı iletilerden “övmek, pohpohlamak”; dolaylı iletilerden ise “konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak” iletişim engeli iletilerinin yer almadığı görülmektedir. 6-9 yaş grubu çizgi dizilerde ise çözüm iletilerinden “uyarmak, tehdit etmek”; bastırıcı iletilerden “övmek, pohpohlamak”, “güven vermek, duygularını paylaşmak” iletileri ile Dolaylı iletilere ait iletilerin yer almadığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında 9-12 yaş grubu çizgi dizilerde yetişkinden-yetişkine olan iletilerde daha fazla iletişim engeli barındıran ileti olduğu görülmektedir.

Karınca Ailesi adlı çizgi dizi incelendiğinde, Dedeka ve Oka tepeden kayılarak eve gelen yoldan kayıp duvarı delerek eve girince geçen diyaloglar:

Nineka: Dedeka, Oka utanmıyor musunuz böyle paldır küldür içeri dalmaya.

Yargılamak, eleştirmek

Dedeka: Sen yedi yılda anlayamamışsın ne ki ben 50 yıldır uğraşıyorum ama hala anlayabilmiş değilim Nineka neye kızar ne zaman kızar.

Nineka: Peki ben anlıyor muyum sanki koskoca Dedeka'nın küçücük çocuklar gibi yaramazlık yapmasını duvarları delip geçmesini haaa anlıyor muyum haaa. *İsim takmak*

Anneka: Dur Nineka sakın böyle sertlikle cezalandıramazsın onları önce yaptıklarının neden yanlış olduğunu öğretmen gerek onlara. *Öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma*

Nineka'nın Dedeka ve Oka'ya "utanmıyor musunuz" dediğinde Oka'nın "canı yanan biziz azar işiten gene biz" iletileri ile Nineka'nın yargılayıp, eleştirdiği, Oka'nın ise anlaşamadıkları ve kendileri ile empati kurulmadığını düşünmesinden dolayı Nineka'nın iletisi "yargılamak, eleştirmek, suçlamak" kapsamında değerlendirilmiştir. Nineka'nın Dedeka'ya "koskoca Dedeka'nın küçük çocuklar gibi yaramazlık yapmasını" iletisi ile Dedeka'ya isim takıp, sınıflamaya gittiği, Dedeka'yı olduğu gibi kabul etmediği ve Dedeka'nın kendisini yetersiz ve kötü hissetmesine sebep olduğu "ben de anlamadım. Oysa güzel güzel yolumuzda gidiyorduk" iletisiyle ve görsel içeriklerle anlaşılarak Nineka'nın iletisi "isim takmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Anneka'nın Nineka'ya nasıl davranması ve ne yapması gerektiğini söylemesine Oka'nın "Anneka izin verseydin Ninekam antenimizi çekseydi de kestirmeden bitseydi", "Sen başla kızım anlatmaya Oka iyi dinle Annekayı ", "Peki ne haliniz varsa görün ben gidiyorum" iletileri ve görsel içeriklerde de Oka'nın anlatılıp nutuk çekilmesinden rahatsız olduğu Anneka'nın nutuk çekmeye ve gerekçeleri anlatmaya başlamasıyla Nineka ve Dedeka'ya mantıksız ve bilgisiz davrandıkları mesajı gönderdiği ve Nineka ile Dedeka'nın mekanı terk etmesiyle iletişimin kopmasından dolayı "öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma" kapsamında değerlendirilmiştir.

Akşam yemeği için mutfakta sofraya kurulurken salonda Dedeka ve Nineka arasında geçen diyalog:

Dedeka: Yemek ailelerin bir araya geldikleri önemli zamandır. *Ahlak dersi vermek, Öğüt vermek*

Hadi çocuk gibi davranma da yemeğe gel. *Emir vermek, talep etmek*

Sabah yaşadıkları tartışmalarından dolayı kızgın olan Nineka'nın duygularını anlamak yerine Dedeka'nın "yemek ailelerin bir araya geldikleri önemli bir zamandır" iletişiyle otoritenin ve zorunlulukların gücünü kullanmaya çalışması "ahlak dersi vermek, öğüt vermek" iletişi kapsamında değerlendirilmiştir. Bu iletişinin sonrasında "çocuk gibi davranma da yemeğe gel" iletişiyle Nineka'nın duygularını önemsemediği ve Nineka'yı kendisinin istediği gibi davranmaya zorladığı, Nineka'nın ise "Çocuk gibi davranmak bir tek senin hakkın öyle mi" iletişini kullanması ve görsel içeriklerde de mekânı terk etmesinden dolayı "emir vermek, yönetmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Anneka ve Babaka iş gezisi için evden ayrıldıktan sonra çocuklar ve Dedeka Nineka'ya iş gezisi bitene kadar özgür olmak istedikleri konusunda ısrar ederler ve Nineka da hiçbir şeye karışmadığından ev dağınık ve kirli bir haldeyken Akşam gözlüklerini çıkardığı yerde bulamayan Dedeka'nın gözlüklerini bulamadığını söylemesi üzerine Nineka'nın "Aaa tabi bulamazsın çünkü Nineka'nın canı ortalığı toplamak istemedi. Oh özgürlük ne güzel şey" iletişinden sonra Dedeka'nın Nineka'ya hiçbir şey demeden aramaya devam etmesi Dedeka'nın duygularını ifade etmesinin engellenmesi olarak düşünülmüş ve "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Kış mevsiminde Nineka en uzun atkı yarışmasına katılır ve bunun için atkıyı örmeye başlar ve yarışmanın bitimine az bir süre kalmıştır. Dedeka'ya ip yumağı almasını ister. Nineka salonda atkıyı örerken Dedeka ip yumağını alır ve eve gelir.

Dedeka: İşte işte istediğin yumak bu sene birinci olursun artık ha ehe he he. En uzun atkı yarışması gibi bir saçmalığın birinciliği kimin umurundaysa artık peh. Aman ne kadar önemliymiş şu yarışma. *Yargılamak, eleştirmek*

Nineka: Dediğini duydum!

Dedeka, Nineka'ya ip yumağını getirip bırakıp gittiğinde "En uzun atkı yarışması gibi bir saçmalığın birinciliği kimin umurundaysa artık peh" ve "Aman ne kadar önemliymiş şu yarışma" iletileri ile Dedeka'nın, Nineka'nın yaptığı bir işi ve

gösterdiği çabayı küçümseyip, umursamazlık ile değerlendirdiği için “yargılama, eleştirme” kapsamında değerlendirilmiştir.

Nineka biraz dinlenmek için atkısını bırakıp salondan ayrılır. O arada çocuklar dışarda hem akşam olmaya başladığı için hem de soğuk olduğu için eve gelip oyunlarına devam ederler. Çocuklar evde çekirgeleri Çeka’ya bir şeyler atıp getirmesini söylerlerken bir anda atkı örgüsüne bağlı ip yumağını Çeka’ya atmaya başladıklarında tüm atkıyı söktüklerini fark ederler ve korkup evden kaçarlar. Akşam yemeği için ev ahalisi toplandığında önce çocukların olmadığını sonra da atkının söküldüğünü fark ettiklerinde çocukların evden kaçtığını anlayıp aramaya çıkacaklarını söylediklerinde Nineka’nın örgü örmeye geçmesine Dedeka’nın “Sen çocukları bizimle aramak yerine burada örgü mü öreceksin” iletişiyle Nineka’yı yargılayıp, eleştirmesi, “Her şey o aptal örgü yüzünden oldu zaten” iletişiyle çocukların evden kaçmasından Nineka’yı sorumlu tutmasına ve Nineka’nın kendini kötü hissetmesinden dolayı bu iletiler “yargılamak, eleştirmek, suçlamak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Nineka, Anneka’ya kız kardeşini ziyarete gideceğini söyler. Niyeti sürekli bir şeyler yapabildiğini artık büyüdüğünü göstermek isteyen ama ailesi tarafından sürekli daha çok küçük olduğu ve kendi başına bir şey yapamayacağı söylenen ve kendisine güveni kırılan Kızka’ya kendisini gösterme fırsatını vermektir. Ancak Kızka da kendisiyle gitmek istediğini söylediğinde, Nineka Bitka’yı bile götürmeyeceğini söyler. Anneka ise Bitka’ya kendisinin bakacağını söylediğinde geçen diyalog:

Nineka: Senin işin zaten başından aşkın nasıl bakarsın?

Anneka: Eğer Dedeka senle gelmiyorsa o bakar. *Akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak*

Anneka: Ya da Oka. Aaa sanırım en iyisi Babaka’nın bakması olacak. *Akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak*

Nineka: Yooo ben birini biliyorum. Bitka’ya en az benim baktığım kadar iyi bakar o

Anneka: Aaaa kim o Nineka

Nineka: Kızka yokluğumda sen bakacaksın Bitka’ya tamam mı?

Kızka: Haaa yapamam Nineka ben beceremem baksana büyümedim daha önlük takıyorum.

Anneka: Ama Nineka emin misin sen? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Nineka ailesi için çok değerli olan Bitka'yı evde bırakacağını söylediğinde Anneka'nın "Dedeka senle gelmiyorsa o baksın", "Ya da oka. Aaa sanırım en iyisi Babaka'nın bakması olacak" iletileri ile Nineka'nın ne yapmayı düşündüğünü dinlemek yerine Anneka'nın kendi çözümlerini söylemeye başlar. Nineka'nın bu önerilerin hiçbirine cevap vermeyişi ve görsel içeriklerden Anneka'nın söylediği kişilerin hiçbirinin o görevi alacak durumda olmadığı görülmesinden, Nineka'nın, Anneka'nın hiçbir önerisini kabul etmemesinden dolayı Anneka'nın bu iletileri "akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Nineka bakacak kişiyi bildiğini ve o kişinin Kızka olduğunu söylediğinde Anneka'nın "Ama Nineka emin misin sen?" iletiyle Nineka'ya kararının sağlıklı olmadığı, güvenilmez ve kuşkulu bir karar verdiği hissi yarattığı ve Nineka'nın duygularını ifade etmesine engel olduğu için bu ileti "sorgulama, irdeleme" kapsamında değerlendirilmiştir.

Rüya'nın Günlüğü adlı çizgi dizi incelendiğinde, babanın çalıştığı şirketin iflas etmesinden dolayı baba işini kaybetmek üzeredir ve maaşı azalmıştır. Babanın işini kaybetmek üzere ve maaşının azalmasından dolayı aile daha kötü bir semte ve eve taşınmak zorunda kalır. Daha kötü bir semte ve eve taşınacakları için baba üzgün ve suçlu hislerle ailesini alıp beraber yeni evlerinin önüne geldiklerinde

Neslihan(anne): Hayatım yeter artık kendini suçlamayı bırak. *Emir vermek, yönetmek, talep etmek*

Annenin "yeter artık, bırak" iletileri ile üzgün olan eşinin duygularını anlamak yerine emir kipinde iletiler kullanarak onun duygularının bir önemini olmadığı mesajını vermesi, babanın o andaki duygularını kabul edilmez bulmamasından ve ilerleyen bölümlerde kendini suçlamaya devam etmesinden dolayı annenin bu ileti "emir vermek, yönetmek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Baba akşam işten eve biraz geç ve sıkıntılı geldiğinde anne neden geç geldiğini sorar.

Engin(baba): Ne yapayım bitmedi işler bir de canım biraz sikkın da.

Neslihan(anne): Hayırdır anlat ne oldu?

Engin(baba): Anlatırım sonra canım

Neslihan(anne): Engin neyin var senin? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Engin(baba): Yok bir şey canım iyiyim neyim olsun

Baba canının biraz sikkın olduğunu söylediğinde anne anlatmasını ister. Baba, annenin iletisine olumlu yanıt vermesine rağmen anne babanın kendisini anlatmaya hazır hissetmesini beklemeden “neyin var senin” iletisini babaya yönelttiğinde babanın soruya bir sorun olmadığını belirtip kendini iletişime kapatması ve soruya soru ile cevap vermesinden dolayı annenin iletisi “sorgulama, irdeleme” kapsamında değerlendirilmiştir.

Akşam yemeği yenilip çocuklar yatak odalarına geçtikten sonra anne ve baba oturma odasında baş başa otururlarken anne neden sıkıntılı olduğunu sorar.

Engin(baba): Muhasebecimize ulaşamıyorum birkaç gündür. Yakında denetim var şirkette ve o olmadan bunu yapmamız mümkün görünmüyor.

Neslihan(anne): Allah Allah hasta falan olmasın adam. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Engin(baba): Bilmiyorum ki hasta olduğunda haber verirdi.

Neslihan(anne): Sıkma canını senelerdir birlikte çalışıyorsunuz yarını bekle istersen endişelenmek için erken olabilir. *Güven vermek, duygularını paylaşmak*

Anne doğru bir iletişimle iletişime başlamasına rağmen baba endişesini ve huzursuzluğunu dile getirdiğinde annenin “hasta olmasın” iletisi ile babanın duygularını ifade etmesini engellediği için baba asıl endişesini başka bir şey olduğunu “hasta olduğunda haber verirdi” iletisiyle annenin yorumuna karşı savunmaya geçmesi ve asıl endişesini anneye söylememesinden dolayı annenin bu iletisi “yorumlamak, tahlil yapmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Babanın savunmaya geçip endişesini dile getirmemesine annenin “yarını bekle istersen endişelenmek için erken olabilir” iletisiyle babaya abarttığı hissettirildiği ve duygularının tam anlaşılmadığı hissettirildiği için babanın “hı hı hı” deyip konuyu geçiştirerek kapatmasından dolayı annenin bu iletisi “güven vermek, duygularını paylaşmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Cille adlı çizgi dizi incelendiğinde, çocukların ve Müdrük amcanın Cilleleri toplamak için çıktıkları yolculukta kullandıkları zeplin hasar görüp ormana düşer. Solin zeplini tamir edene kadar Talu ormanda yiyecek ararken kaybolur. Kayra ve Müdrük amca ormanda arayıp bulamadıkları Talu’yu, zeplinin tamir edilmesiyle orman üzerinde uçarak ararlar. Talu’yu Lahik’le gördüklerinde geçen diyalog:

Lahik: Senin ne işin var senin burada çaylak? *İsim takmak*

Müdrük: Çaylak mı? Ha ha ha hala aynı terane mi? Acemi ama seninle uğraşamam Tuz köyüne gitmemiz lazım. *İsim takmak, alay etmek*

Lahik: Kaç seni korkak tavuk yine kaç! Bak bak bak bak bak bak. (tavuk taklidi yapar) *İsim takmak, alay etmek*

Müdrük: Ezakileri yendikten sonra geleceğim. Bekle beni hemen döneceğim.
Tehdit etmek

Lahik: Gel gel gel hadi, sümsüğü yersin kafana! Şu yumruğu görüyor musun? Ha ha ha. *Uyarmak, tehdit etmek*

Ezakileri yenecekmiş, ben olmadan sen bir hiçsin. *İğnelemek, takılmak, utandırmak*

Müdrük: Aaahh seni mahvedicim. *Uyarmak, tehdit etmek*

Taluu çabuk buraya gel daha fazla şu ihtiyarın çirkin suratına bakamayacam.

Lahik: Usturaya karşı çocuk. *Uyarmak, tehdit etmek*

Müdrük: Ne usturası?

Lahik: Ustura dedim hemen.

Müdrük: Ha ha ha tam isabet! Bu dünyanın en büyük Cille ustası benim.

Lahik: Hııı seni mahvedicim. Nasıl olsa elime geçeceksin. *Uyarmak, tehdit etmek*

Lahik ile karşılaştığına şaşırın Müdrük'e, Lahik'in "çaylak", Müdrük'in "Çaylak mı, hala aynı terane mi acemi" ve Lahik'in "seni korkak tavuk" iletileri ile birbirlerini küçümseyici bir şekilde sıfatlandırmalarından, birbirlerinde öfke ve düşmanlık yaratmalarından dolayı bu iletiler "isim takmak, alay etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonra ise bu öfke ve düşmanlıkları karşılıklı olarak Müdrük'in "bekle hemen geleceğim", Lahik'in "gel hadi sümsüğü yersin kafana şu yumruğu görüyor musun", Müdrük' in "Aaahh seni mahvedicim", Lahik'in "Usturaya karşı çocuk", "Hııı seni mahvedicim. Nasıl olsa elime geçeceksin" iletileri karşılıklı gözdağı, düşmanlık ve birbirlerini korkutmaya yönelik iletiler oldukları için "uyarmak, tehdit etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Ezakileri yenip geleceğini söyleyen Müdrük'e, Lahik'in "Ben olmadan sen bir hiçsin" iletileri ile Müdrük'i küçümseyip, çocukların yanında yetersiz olduğunu söylemesi Müdrük'i kızdırıp utandırdığı için bu ileti "iğnelemek, takılmak, utandırmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Lahik'in "Usturaya karşı çocuk" tehdidinden sonra şaşırıp ne olduğunu anlamaya çalışan

Müdrük'e, Lahik'in "Ustura dedim hemen." iletisi ile Müdrük'e istediğini yapma zorunluluğunu dayatması ve Müdrük'in bir ustura alıp Lahik'in kafasına doğru fırlatmasıyla Lahik'in iletisi "emir vermek, yönetmek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Hana yemek yemeye giden kralın askerlerinden birinin aşçıya "Biraz çabuk ol!!! getirtme beni oraya ha ha ha" iletisi ile aşçıyı korkutması ve aşçıya istediğini yapma zorunluluğunu hissettirmesiyle askerinin bu iletisi "emir vermek, yönetmek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Müdrük Ezakiler'le savaşın başladığını ve Gazal'a söyler. Ondan arkadaşlarına haber vermesini ister. Gazal kimleri çağıracağını sorar.

Müdrük: İlk önce Lahik.

Gazal: Neee! Lahik mi? O kendini beğenmiş adamı mı çağıracaksın!

Yargılamak, eleştirmek

Müdrük: Daha sonra Lagar

Gazal: Onu da mı çağıracaksın! Ne yapmaya çalışıyorsun? Müdrük o koca göbek nasıl yardım edecek bize çok merak ediyorum. ***Sorguya çekmek, irdelemek***

Müdrük: Bi de Calip.

Gazal: Hayır Müdrük, lütfen o olmasın. Bir daha düşün, bu iş iyice çığırından çıkacak. ***Yorumlamak, tahlil yapmak***

Müdrük, bir araya gelmek için Gazal'dan bazı arkadaşlarına haber vermesini ister. Müdrük'in söylediği isimlere Gazal'ın "Neee Lahik mi? O kendini beğenmiş adamı mı çağıracaksın" iletisi ile Müdrük'le aynı fikirde olmadığını belirtmesi ve Müdrük'in Lahik'i neden çağırdığına dair duygularını belirtmemesi sebebiyle bu ileti "yargılamak, eleştirmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Gazal'ın "ne yapmaya çalışıyorsun, nasıl yardım edecek bize" soru kökenli iletilerini Müdrük'in cevapsız bırakmasından dolayı bu iletiler "sorguya çekmek, irdelemek" kapsamında değerlendirilmiştir. Gazal'ın "O olmasın, bir daha düşün, bu iş iyice çığırından çıkacak" iletisiyle Müdrük'in aklındaki düşünceyi çözümlemesinden dolayı bu ileti "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Orman köyünün sakinleri bahçeye meyve toplamaya gideceklerken Haris ile karşılaşırlar. Ancak Haris'in kendileri ile meyve toplamaya gelmesini istemezler. Haris meyve toplamaya mı gidiyorsunuz diye sorduğunda:

Köylü: Ha hayır gitmiyoruz. Yani gidecektik aslında bulutları görünce geri dönmeye karar verdik yağmur yağacak galiba.

Haris: Hım sen benimle dalga mı geçiyorsun! Ne yağmuru bu havada! Yürüyün, ben de geliyorum. *Gerekçeleri anlatma*

Köylü: Hayır, bu sefer gelmiyorsun. Geçen gittiğimizde tuttuğun merdiveni bıraktığın için senin yüzünden yere düştüm. *Yargılamak, eleştirmek, suçlamak*

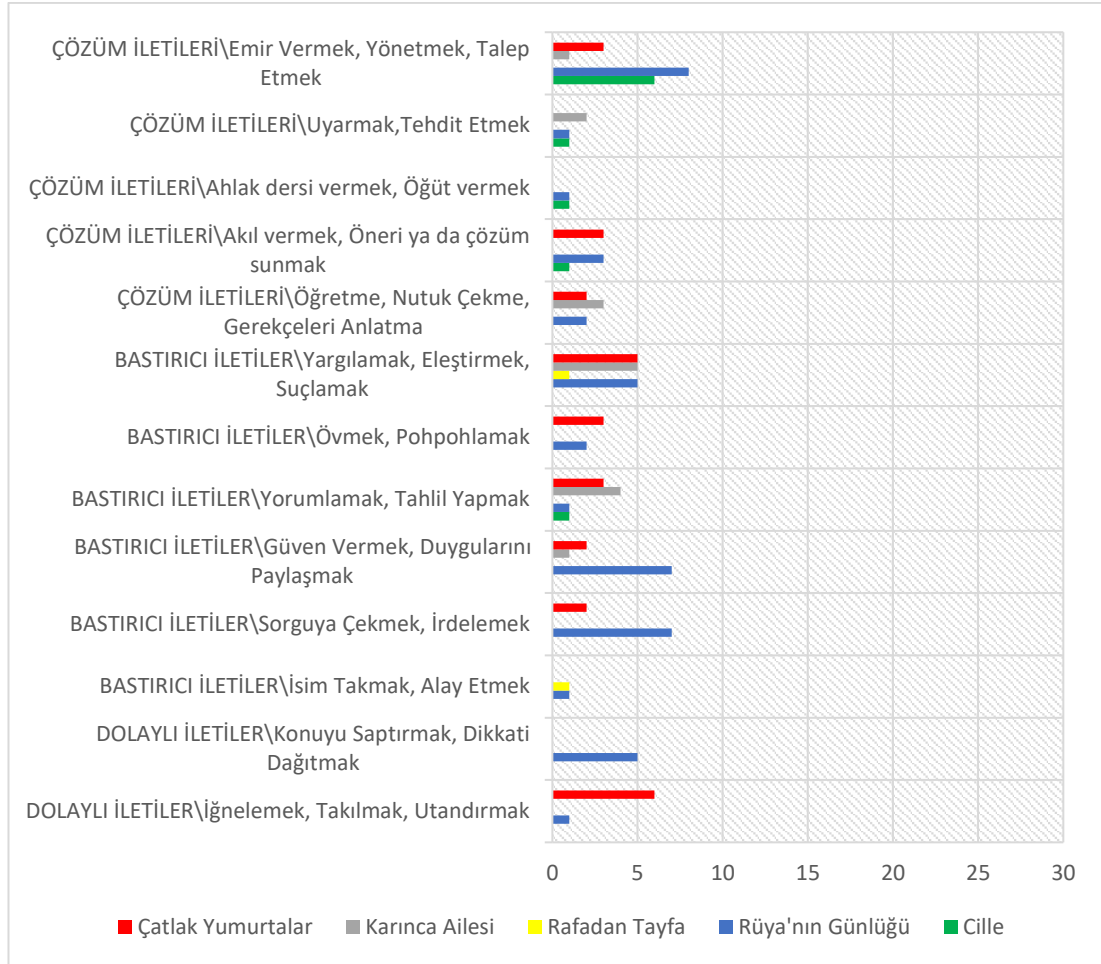
Haris: Bana mı dedin sen! *Uyarmak, tehdit etmek*

Köylü: Evet, sana dedim ne olmuş.

Haris: Bir daha söyle bakayım! Bir daha söyle o dilini boğazına sokarım. *Uyarmak, tehdit etmek*

Köylü: Aaahh yeter artık! Sen kaşındın ihtiyar! *Uyarmak, tehdit etmek*

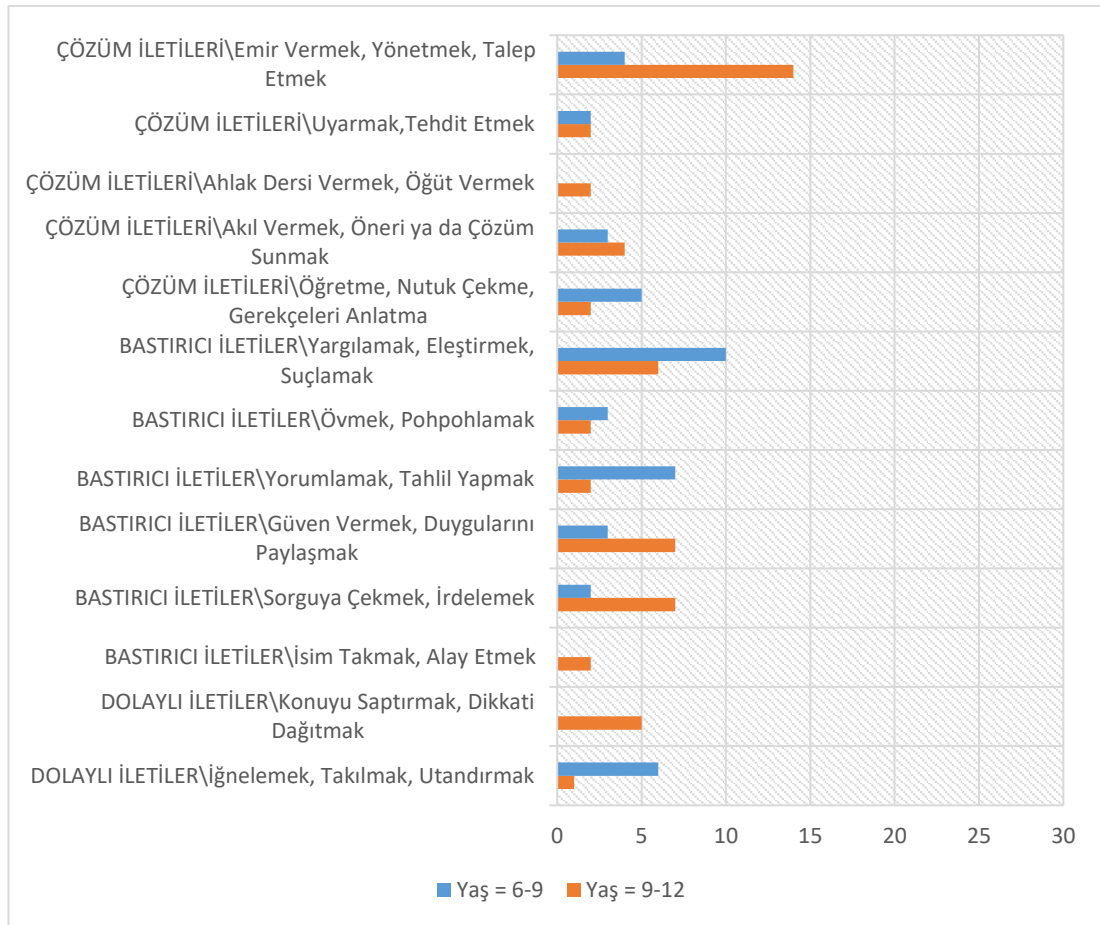
Köylüler Haris'in gelmemesi için bahane uydurduklarında onun "ne yağmuru bu havada" iletiyle köylülere mantıksız olduklarına dair mesaj göndermesiyle bu ileti "gerekçeleri anlatma" kapsamında değerlendirilmiştir. Köylüler de bu mesaja karşı savunmaya geçtiklerinde "merdiveni bıraktığın için. Senin yüzünden yere düştüm" iletileri ile sorundan sadece Haris'i sorumlu tutmuşlardır bundan dolayı bu ileti "eleştirmek, suçlamak" kapsamında değerlendirilmiştir. Sonrasında "Bana mı dedin sen", "bi daha söyle o dilini boğazına sokarım" ve "Aaahhh yeter artık sen kaşındın ihtiyar" iletileri ile karşılıklı olarak bir birlerine saygı duymadıkları ve birbirlerine karşı düşmanlık yarattıkları için bu iletiler "uyarmak, tehdit etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Şekil 4.3. Çizgi dizilere göre yetişkinden-çocuğa iletişim engeli içeren ileteler.

Şekil 4.3. incelendiğinde iletişim engeli içeren iletelerden en çok “emir vermek, yönetmek, talep etmek” ve “yargılamak, eleştirmek, suçlamak” ileteleri görülmüştür. En çok iletişim engeli iletelerinin Rüya’nın Günlüğü çizgi dizisinde yer aldığı tespit edilmiştir. Rüya’nın Günlüğü çizgi dizisinde iletişim engeli iletelerinin tamamına rastlanmıştır. En az iletişim engeli içeren ileteler ise Rafadan Tayfa adlı çizgi dizidedir. Dolaylı ileteleri içeren ileteler sadece Rüya’nın Günlüğü ve Çatlak Yumurtalar adlı çizgi dizilerde görülürken, çözüm iletelerini içeren ileteler Rafadan Tayfa adlı çizgi dizi dışındaki diğer çizgi dizilerin hepsinde görülmüştür. Bastırcı ileteleri içeren iletelerin ise tüm çizgi dizilerde yer aldığı tespit edilmiştir.

İncelenen çizgi dizilerin yaş grubu olarak hedeflediği izleyici kitlesine göre yetişkinden-çocuğa iletişim engeli içeren ileteler Şekil 4.4’de gösterilmiştir.

Şekil 4.4. İzleyici kitlesine göre yetişkinden-çocuğa iletişim engeli içeren iletler.

Şekil 4.4.’te izleyici kitlesine göre çizgi dizilerde yetişkinden-çocuğa olan iletler incelenmiştir. Bu grafikte çözüm iletlerinden en çok “Emir vermek, yönetmek, talep etmek” iletisine yer verilmiştir. Bu iletlerin 14 tanesi 9-12 yaş grubuna ait çizgi dizilerde geçerken 4 tanesi de 6-9 yaş grubuna ait çizgilerde yer almıştır. 6-9 yaş grubuna ait çizgi dizilerde çözüm iletlerinden “ahlak dersi vermek, öğüt vermek”, bastırıcı iletlerden “isim takmak, alay etmek”, dolaylı iletlerden ise “konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak” iletleri görülmezken 9-12 yaş grubu çizgi dizilerde tüm iletlerin geçtiği görülmektedir. 6-9 yaş grubuna ait çizgi dizilerde en çok “yargılamak, eleştirmek, suçlamak”, “yorumlamak, tahlil yapmak”, “iğnelemek, takılmak, utandırmak”, “öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma” iletleri yer almaktadır. 9-12 yaş grubuna ait çizgi dizilerde ise en çok “emir vermek, yönetmek, talep etmek”, “güven vermek, duygularını paylaşmak”, “sorguya çekmek, irdelemek”, “yargılamak, eleştirmek, suçlamak” iletlerinin yer aldığı görülmektedir.

Çatlak Yumurtalar adlı çizgi dizi incelendiğinde, Çıt Çıt ve Babişko salonda otururlarken Zeytin ve Limon evde yüksek sesle müzik dinler. Çıt Çıt'ın kendilerine seslendiğini duymazlar ve Çıt Çıt yanlarına gelir.

Çıt Çıt: Bu müziği bu kadar yüksek sesle dinlemek zorunda mısınız? Ayy hayır benim için hava hoş da. *Güven vermek, duygularını paylaşmak*

Komşular rahatsız olacak. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Limon: Ee bizim komşularımız Zeytinler anne.

Çıt Çıt: Ayh! Hem madem bu kadar heveslisiniz Babişko size gerçek müzik aletleri alsın da onları çalın. *Akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak*

Limon: Ama biz müzik aleti çalmayı bilmiyoruz ki...

Zeytin: Notaları da bilmiyoruz.

Çıt Çıt: Eee öğrenirsiniz. Hem inanırsanız yaparsınız. *Güven vermek, duygularını paylaşmak*

Anne müziğin yüksek sesinden rahatsız olmasına rağmen “benim için hava hoş da” iletiyle yüksek sesin kendisini rahatsız etmediğine dair çocuklarla gerçekçi olmayan hisler paylaştığı için bu ileti “güven vermek, duygularını paylaşmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonra annenin “Komşular rahatsız olacak” iletiyle yüksek sesin etkisiyle ilgili çözümlene yapmasından dolayı bu ileti “yorumlamak, tahlil yapmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Annenin kendisi için sorun olan yüksek sesle müzik dinlemeyi ortadan kaldırmak amacıyla “madem bu kadar heveslisiniz Babişko size gerçek müzik aletleri alsın da onları çalın” iletişine çocuklar düşünce geliştirmek yerine “müzik aleti çalmayı bilmiyoruz” ve “Notaları da bilmiyoruz” iletileri ile karşı çıkmalarından dolayı annenin bu ileti “akıl vermek, çözüm ya da öneri sunmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Annenin sadece kendisi için sorun olan yüksek sesin ortadan kalkması amacıyla çocuklara “inanırsanız yaparsınız” iletişisiyle gerçekçi olmayan duygulara yer vermesinden dolayı bu ileti “güven vermek, duygularını paylaşmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Çocuklar Babişko ile beraber müzik aleti almak için Proto'nun dükkâna girerler.

Limon: Ben gitar istiyorum Babişko hani şu fişe takılanlardan.

Proto: Ona Elektrogitar denir ha ha ha. *Öğretme*

Zeytin: Ben de tabureli davullardan istiyorum o zaman tıp tıp tıdı dıp.

Proto: Ha ha ha ona da bateri denir. Daha isimlerini bile bilmiyorsunuz nasıl çalacaksınız anlamadım gitti. *Öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma*

Müzik aleti almaya gelmiş olan çocukların müzik aletlerini isteme ve tanımlama şekillerini “Ona Elektrogitar denir”, “Ona da bateri denir” ve “Daha isimlerini bile bilmiyorsunuz nasıl çalacaksınız” iletileri ile çocuklara bilgisiz oldukları söylendiğinden bu iletiler “öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma” kapsamında değerlendirilmiştir.

Proto, Zeytin ve Limon enstrüman çalarken onları gizliden kameraya çekmeye başlar ve uyuuya kalır. Zeytin de bunu fark ederek Proto horlarken kamerayı ona çevirir. Proto kontrol etmeden videoyu internete yükler. Video çok fazla tıklanıp haberlere çıktığında çocuklar “Biz bu gidişle konser bile veririz” dediklerinde Çıt Çıt “Nasıl başardınız”, “Aferin size”, “Ha hay elbette” şeklinde çocuklara aşırı övgüde bulunur. Bu iletiler çocukların övgünün olmadığı zamanları eleştiri olarak görmesine sebep olacağı için bu iletiler “övmek, pohpohlamak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Öğretmen, Limon’a annesini görmeye geleceğini söyler. Ancak Çıt Çıt hanımdan okulun kermesi için kurabiye yapmasını rica etmeye geleceğini Limon’a söylemez. Limon ve Zeytin de dersi dinlemedikleri için Öğretmen’in eve geleceğini düşünürler ve bunu engellemek için ellerinden geleni yaparlar. Ancak öğretmen yine de eve gelir. Bunun üzerine Limon ve Zeytin bir daha dersi dinlememezlik etmeyeceklerini söylediklerinde:

Öğretmen: Aaaa ben sizi şikâyet etmek için gelmedim ki.

Zeytin ve limon: Neee!

Öğretmen: Çıt Çıt hanımdan bizim okulun kermesi için bir ricamız olacaktı. Şu meşhur kurabiyelerinizden bize yapar mısınız diye sormaya geldim.

Çıt Çıt: Hımmm kurabiyeler hiç sorun olmaz da ne ders dinlememesiymiş bu bakayım? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Çocuklar dersi dinlemediklerini kendiliğinden korkup söylemelerine rağmen annenin “ne ders dinlememesiymiş bu” iletilerini çocuklar gözdağı olarak algılayıp konuyu değiştirdikleri için bu ileti “sorguya çekmek, irdelemek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Okulun basketbol takımına girmek için Zeytin ve Limon seçmelerin olduğu basketbol sahasına girerler. Koç Proto’ya seçmelerin başlayıp başlamadığını sorarlar:

Proto: Haaa bir ses geliyor ama nerden! *İğnelemek, utandırmak*

Limon: Heeyyy aşağıdayız biz!

Proto: Bak sen kimler varmış burada! Fazla yaklaşmayın çocuklar, kafanıza basket topu falan gelmesin çok ağırdır söyleyeyim. *İğnelemek, takılmak, utandırmak*

Zeytin: Biliyoruz biz de zaten basketbol seçmelerine katılmaya geldik.

Proto: Hahaha şaka mı bu? *İğnelemek, utandırmak*

Limon: Hıh sana soranda suç zaten yürü Zeytin biz Koç'u bulalım.

Basketbol koçu Proto'nun, seçmelerin başlayıp başlamadığını soran Zeytin ve Limon'a "Bir ses geliyor ama nerden" diyerek çocukların kısa boylu olmalarını ima edip alay etmesinden dolayı bu ileti "iğnelemek, utandırmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Çocuklar Proto'nun dikkatini çekmeye çalıştıklarında, onun "Kimler varmış, fazla yaklaşmayın, basket topu kafanıza gelmesin ağırdır" iletileri ile çocuklarla dalga geçmesi ve basketboldan anlamadıklarını ima etmesinden dolayı bu ileti "iğnelemek, takılmak, utandırmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Basketbol seçmelerine geldiğini söyleyen çocuklara Proto'nun gülüp "Şaka mı bu?" iletiyle çocuklara itilmişlik hissini vermesinden dolayı bu ileti "iğnelemek, utandırmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Çocuklar itilip bir kenara atılmaya çalışıldığı için "Koçu bulalım" diyen Limon'a Proto koçun kendisi olduğunu söyler. Zeytin ve Limon'u takıma almayacağını ifade eder.

Limon: Niye ki?

Proto: Sizin gibi ufaklıklar basketbol oynamazlar. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Sahi buradan bakınca potayı görebiliyor musunuz siz hıhıhıhıhı aşağıda havalar nasıl çocuklar ha ha. *İğnelemek, takılmak, utandırmak*

Çocuklar neden takıma alınmadıklarını öğrenmek istediklerinde Proto'nun "Sizin gibi ufaklıklar basketbol oynamazlar" iletiyle çözümleme yapıp çocukların duygularını incitmesi ve çocukları utandırmasından dolayı bu ileti "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Proto sonrasında "buradan bakınca potayı görebiliyor musunuz, aşağıda havalar nasıl" iletileri ile çocukların kısa boylu olduğunu ima edip onlarla alay etmesinden dolayı bu ileti "iğnelemek, takılmak, utandırmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Proto çocuklara üzülmemeleri gerektiğini isterlerse takıma malzemeci olarak katılabileceklerini söyler:

Zeytin: Malzemeci mi?

Proto: Evet, malzemeci nedir biliyorsunuz değil mi?

Zeytin: Ama kesin takımda çok önemli bir görevdir, buna eminim.

Proto: Aynen öyle ha ha ha *Güven vermek, duygularını paylaşmak*

Limon: Offf offf! Ne yani, biz şimdi hiç oynayamayacak mıyız?

Proto: Malzemeciler, sular nerde kaldı hemen suları getirin. *Emir vermek, yönetmek*

Malzemecinin ne olduğunu bilmeyen ve takımda önemli bir görev olduğunu düşünen Zeytin'e Proto'nun "aynen öyle" iletişiyle çocuklara gerçek dışı duygular yaşatmasından dolayı bu ileti "güven vermek, duygularını paylaşmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Sonrasında da çocuklara "Malzemeciler sular nerde kaldı hemen suları getirin" iletişiyle çocukların duygularını önemsemediği ve istediklerini yapma zorunluluğunu çocuklara dayattığı için bu ileti "emir vermek, yönetmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Çocuklar evin içinde top oynarlarken Çıt Çıt teyze gelir.

Çıt Çıt: Çocukklar kaç kere içerde top oynamayın dedim size, bir şey kıracaksınız. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Limon: Hadi bunu da vur bunu da hadi vur vur vur!

Zeytin ve limon: Hayıııııııı!

Çıt Çıt: Hıh yaptığınızı beğendiniz mi! Şimdi ne yapacağız! Babişko çok üzülecek. Kaç kere uyardım sizi dinlemiyorsunuz ki. *Yargulamak, eleştirmek*

Babişko: Yoo! Olamaz, gemi maketim kırılmış.

Zeytin: Bizim yüzümüzden.

Çıt Çıt: Ah çocuklar ah! Kaç kere söyledim ben size. *Yargulamak, eleştirmek*

Çocuklar içerde top oynarken Çıt Çıt'ın olacaklar konusunda "içerde oynamayın bir şey kıracaksınız." iletişi ile çözümlenme yapması, çocukların o iletiyi önemsememesi ve iletinin etkisiz olmasından dolayı bu ileti "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonra Çıt Çıt'ın yaptığı çözümlenme doğru çıkıp Limon'un babasının en sevdiği antika gemi maketi kırıldığında Çıt Çıt'ın "Yaptığınızı beğendiniz mi şimdi, kaç kere uyardım sizi dinlemiyorsunuz ki" iletişi ile

çocukların kendilerini suçlu hissetmesi ve “Kaç kere söyledim size” iletişiyle de çocuklara laf dinlemedikleri, sorun yarattıkları hissi verildiğinden bu iletiler “yargılamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Evin içinde bir yandan çizgi film seyredip bir yandan da oyun oynayıp gürültü çıkarırlar. Çıt Çıt neler olduğunu sorduğunda çocuklar çizgi film seyredip oynadıklarını söylerler:

Çıt Çıt: Bakın hava çok güzel, çıkın biraz da dışarda oynayın çocuklar. **Akil vermek, öneri ya da çözüm sunmak**

Zeytin: Peki hava kararınca ne yapacağız Çıt Çıt teyze?

Çıt Çıt: Hıımm gazete okursunuz. Dünyada neler olup bitiyor, haberiniz olur. **Akil vermek, öneri ya da çözüm sunmak**

İçerde oyun oynayan çocuklara Çıt Çıt’ın “Hava çok güzel, çıkın birazda dışarda oynayın” iletişine Zeytin’in “Hava kararınca ne yapacağız” iletişiyle karşı çıkması ve Çıt Çıt’ın “Gazete okursunuz. Dünya da neler olup bitiyor, haberiniz olur” iletişiyle çocukların düşünce geliştirmesine fırsat tanımaması ve görsel içeriklerden de çocukların dışarı çıkmadığının görülmesiyle iletinin etkisiz olmasından dolayı bu iletiler “akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Şehirde düzenlenen sinema festivali için film çekip başvuru yapılacaktır. Ancak Zeytin ve Limon’un çektikleri her film eleştirmen Proto tarafından reddedilir. Bunun üzerine Limon “Ama niye ki” dediğinde Proto’nun “Herkes film çekemez çocuklar, mutsuz son, hadi güle güle” iletişi ile çocuklara siz film çekemezsiniz diyerek çocukların kendilerini bir kenara atılmış hissetmelerine neden olduğu için bu ileti “iğnelemek, takılmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Çocuklar şehre gelen sirke gitmek istediklerini ama biletlerin çok pahalı olduğunu Çıt Çıt’a söyleyip destek isterler:

Çıt Çıt: Yok artık! Siz tüm evi dağıtın sonra da benden sirk için para isteyin. Kusura bakmayın çocuklar bu konuda kararlıyım. **Yargılamak, eleştirmek**

Limon: Lütfen anne, ne olur gidelim.

Zeytin: Nee olur Çıt Çıt teyze, ne olur.

Çıt Çıt: Durun atlamayın. **Emir vermek, talep etmek**

Limon: Durmayacağız işte durmayacağız.

Çıt Çıt: Oturun zıplamayın. **Emir vermek, talep etmek**

Sirke gitmek için para isteyen çocuklara Çıt Çıt'ın “Siz tüm evi dağıtın, sonra da benden sirk için para isteyin” iletisi ile çocukları eleştirip sirke gitmeyi hak etmediklerini söylemesinden dolayı bu ileti “yargılamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Bilet parası alamadıkları için kızan çocukların kanepelerde hoplayıp zıplamasından sonra Çıt Çıt'ın “Durun atlamayın” ve “Oturun zıplamayın” iletileri ile çocukların duygularını önemsemeden kendi talebini çocuklara dayatması ve çocukların da inatlaşmasından dolayı bu iletiler “emir vermek, talep etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Kışın Limon'un ailesi ve Zeytin bir dağ evine tatile giderler. Proto evin önünde kardan adam yapan çocukların yanına gelir. Yeti adında bir kar canavarı olduğunu, herkesin bu canavardan korktuğunu söyler. Sonrasında Proto çocuklara “Bence kar canavarı Yeti'yi yakalasa yakalasa sizin gibi cesur çocuklar yakalar” iletisi ile çocukların öz-benliklerine uymayan bir değerlendirmede bulunmasından dolayı bu ileti “övmek, pohpohlamak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Zeytin'in annesi uyandırmak için Zeytin'in odasına girer.

Zeytin'in annesi: Bu odanın hali ne böyle! Yoksa taşınıyor musun?

İğnelemek, Utandırmak

Zeytin: Amaann anne bırak dağınık kalsın. Zaten yeniden dağılmayacak mı? Hem oda toplamak benim ilkelerime aykırı. İlkeler çok önemlidir diyen sen değil miydin?

Zeytin'in annesi: Öyle ilke mi olurmuş Zeytin! Hem madem öyle, peki ben de artık senin odana elimi bile sürmem. Sen de ilkenle mutlu mesut yaşarsın. ***Yargılamak, eleştirmek***

Zeytin'in annesi kapıyı açtığında Zeytin'e “Bu odanın hali ne böyle, yoksa taşınıyor musun?” iletisi ile Zeytin'e açık ve dolaysız davranmamasından dolayı bu ileti “iğnelemek, utandırmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Zeytin, annesinin gönderdiği iletişim engeline karşı savunma ve sorgulamaya geçince annesinin “Öyle ilke mi olurmuş, ben de artık senin odana elimi bile sürmem, ilkenle mutlu mesut yaşarsın” iletileri ile Zeytin'e yetersiz olduğunu, sorumluluklarını bilmediğini yansıtarak kendi değer yargıları ile Zeytin'i şekillendirmeye çalıştığından dolayı bu iletiler “yargılamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Karınca Ailesi adlı çizgi dizide Nineka, Kızka'nın saçını tararken Kızka canının acıdığını söyler. Nineka "Acımazz sen rahat dur" iletisi ile Kızka'nın duygularını anlamadığı ve Kızka'ya durursan acımaz diyerek gerçekçi olmayan güven verdiği için bu ileti "güven vermek, duygularını paylaşmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Kanka normal yoldan, Dedeka ve Oka ise tepeden kayarak kimin eve erken varacağı ile ilgili yarışır. Dedeka ve Oka'nın duvarı delerek içeri girmesine Nineka kızarken Kanka eve girer ve kimin birinci olduğunu sorar:

Nineka: Tabi ki ben kazandım, her zamanki gibi. Nasıl kazandığımı sana da göstermemi ister misin haaa! *Uyarmak, tehdit etmek*

Kanka: Sağ ol Nineka ben almayayım.

Kızka: Dur Kanka dur Kızka'da seninle geliyor. Kanka ne şanslı değil mi, ona karışan bir ailesi yok. Nerde olmak isterse oraya gidiyor. Geliyorum.

Nineka: Kızkaa dur dur dedim sana. *Emir vermek, talep etmek*

Kanka yarış ile ilgili sonucu merak edip sorduğunda Nineka'nın "Tabi ki ben kazandım her zamanki gibi. Nasıl kazandığımı sana da göstermemi ister misin haaa!" iletisi ile Kanka'yı korkutması ve Kanka'nın evden ayrılmasından dolayı bu ileti "uyarmak, tehdit etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Herkesin kendisine nasıl davranması gerektiğini söylemesinden sıkılmış olan Kızka'ya Nineka'nın "Kızkaa dur dur dedim sana" iletisiyle Kızka'nın duygularını önemsememesi ve onun Nineka'ya cevap vermeden gitmeye devam etmesi karşı gelme olarak değerlendirilip bu ileti "emir vermek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Oka ev ahalisinin kendisine yaptığı şakaya karşılık vermek için evdeki herkesin en önemli ihtiyaçlarını ve en değer verdiği şeyleri kırılmış, yırtılmış ve solmuş gibi göstererek intikam almaya çalışırken Dedeka'nın gözlüklerinin camlarını çıkarır. Dedeka gazete okuyacağı zaman gözlük camlarının olmadığını fark eder:

Oka: Dım dım dım... Al Dedeka senin gözlük camlarını da ben çıkartıp saklamıştım burda.

Dedeka: Seni kerata! Ben şimdi senin antenlerini koparayım da. *Uyarmak, tehdit etmek*

Anneka: İyi de Oka neden yaptın tüm bunları anlamadım.

Oka: Ha ha ha ben de size şaka yaptım işte.

Dedeka: Haaa senin bu yaptığın şaka değil kaka kerata. *Yargılamak, eleştirmek*

Oka kendisine yapılan şakadan alındığı için aile bireylerinin en hassas olduğu durumlarla ilgili onlara şaka yapınca Dedeka'dan tepki alır. Dedeka'nın "Şimdi senin antenlerini koparayım da" iletiyle Oka'yı korkutmaya ve Oka'ya göz dağı vermeye çalışmasından dolayı bu ileti "uyarmak, tehdit etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Oka'ya bütün bunları neden yaptığı sorulduğunda kendisine yapılan şakadan dolayı olduğunu söyleyince Dedeka'nın "Bu yaptığın şaka değil kaka" iletiyle Oka'nın "Şakadan anlamaz mısınız?" ileti ile karşılık vermesi Dedeka'nın iletinin karşı eleştiri için bir kışkırtma yarattığı düşünülerek bu ileti "yargılamak, eleştirmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Sabah Oka ve Kızka masada kahvaltı yaparken Oka Kızka'nın yemeği üzerine sıçratmasına sebep olduğunda:

Anneka: Ah Kızka ah! Koskocaman kız oldun hala üstüne başına dökmeden yemeyi öğrenemedin. *Yargılamak, eleştirmek*

Kızka: Ama Kızka'nın bunda suçu yok ki...

Anneka yemeğin üzerine sıçramış olmasından dolayı Kızka'ya "kocaman kız oldun hala yemeği üstüne döküyorsun" ileti ile Kızka'nın benlik saygısının aşınmasına ve kendini kötü hissetmesine sebep olduğu için bu ileti "yargılamak, eleştirmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Babaka, Çeka'ya onu gezdireceğine söz vermesine rağmen onu gezdirecek vaktinin olmadığını söyler. Kızka da "Çeka'yı Kızka gezdirdin" dediğinde Babaka'nın "Senin için büyük bir sorumluluk bak, sen daha dökmeden kahvaltını bile edemiyorsun." ileti ile Kızka hakkında yanlış bir çözümlemeye bulunup Kızka'nın üzülmesine ve kendini kötü hissetmesine neden olduğu için bu ileti "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Terminalde Anneka ve Babaka iş için şehir dışına uğurlandıktan sonra özgürlüğün tadını çıkarmak isteyen ve bu konuda ısrar eden Oka, Kızka ve Dedeka'ya, Nineka herkesin ve kendisinin özgür olduğunu söyler ve dağılırlar. Akşam eve geldiklerinde televizyonun kumandasını bırakmayan Dedeka'yı Nineka'ya şikâyet ederler:

Kızka: Nineka Dedeka'ya bir şey söyleyin.

Nineka: Ne yapabilirim ki herkes özgür. *Gerekçeleri anlatma*

Dedeka'dan kumandayı alamayan çocukların Nineka'dan yardım istemesine Nineka'nın "Ne yapabilirim ki herkes özgür" iletisi ile yardım çağrısını reddetmeyi gerekçeye dayandırıp çocukların üzülmeye sebep olduğu için bu ileti "gerekçeleri anlatma" kapsamında değerlendirilmiştir.

Oka: Pasta ve dondurma yemekten bıktım artık! Nineka yemek yapmadın mı gene?

Nineka: Unuttun mu Nineka özgür, eğer canı yemek yapmak istemezse yapmaz. *Gerekçeleri anlatma*

Her gün yemek yerine pasta ve dondurma yemekten bıkan Oka, Nineka'ya yemek yapıp yapmadığını sorduğunda Nineka'nın "Nineka özgür, eğer canı yemek yapmak istemezse yapmaz" iletisi ile Oka'nın üzülmeye ve sıkılmasına neden olduğu için bu ileti "gerekçeleri anlatma" kapsamında değerlendirilmiştir.

Sabah çocukları uyandırmaya giden Anneka, Kızka'nın yatağının parmaklığını çıkardığını ve yataktan düştüğünü görür:

Anneka: Ahh Kızka! Ben sana yatağından bu parmaklığı çıkarma, daha erken demedim mi. *Yargulamak, eleştirmek*

Kızka: Ama Anneka ben büyüdüm kocaman oldum artık, bak boyum da uzadı görmüyor musun?

Anneka'nın Kızka'ya yatağından düşmeden yatacak kadar büyümediğini söylemesi, Kızka'yı laf dinlememekle yargılaması ve Kızka'nın büyüdüğünü, boyunun uzadığını belirterek annesinin söylediklerine karşı savunmaya geçmesiyle Anneka'nın iletisi "yargılama, eleştirme" kapsamında değerlendirilmiştir.

Artık büyüdüğünü düşünen Kızka önlük takmadan kahvaltı yapmak için yemek masasına oturur:

Anneka: Kaç kere söyledim, önlüğünü takmadan masaya oturmak için daha çok küçüksün dedim. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Anneka'nın Kızka'ya "Kaç kere söyledim önlüğünü takmadan masaya oturmak için daha çok küçüksün" iletisiyle Kızka'nın kendisini dinlemediğini, yanlış davrandığını belirtmesi ve Kızka'nın sadece "ama" diyerek duygularını saklamasından dolayı bu ileti "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Oka dersini yaparken Dedeka göz ucuyla Oka'nın yaptıklarına bakar:

Dedeka: Zaman ne kadar değişti Nineka. Bizim zamanımızda bir bir daha iki yapardı.

Nineka: Hala bir bir daha iki yapıyor.

Dedeka: Hayır artık üç yapıyor.

Nineka: Olur mu öyle şey Dedeka. Oka yanlış toplamışsınn. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Anneka: Kızka, Oka yatma saati geldi çocuklar.

Anneka: Oka yatmıyor musun?

Oka: Ben yatmayacam televizyon seyredecem.

Anneka: Ama sabah kalkamıyorsun sonra. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Oka'ya yaptığı her şeyin yanlış olduğunun söylenilmesi ve onun sürekli uyarılmaktan dolayı kendini yetersiz ve işe yaramaz hissetmesiyle kendisine gönderilen iletilere karşı öfke duyup duygularını ifade etmemesinden dolayı Nineka “Oka yanlış toplamışsınn” ve Anneka'nın “Ama sabah kalkamıyorsun sonra” iletileri “yorumlamak, tahlil yapmak kapsamında değerlendirilmiştir.

Kahvaltıda uykulu olan Oka'nın bardağı eline alıp ağzına götürmek yerine ağzını bardağa götürmesi üzerine Babaka “Oka sana kaç defa söyledim, bardağı eline al öyle iç yoksa dökeceksin” iletileri ile Oka'nın davranışının kabul edilemez olduğunu belirtir. Oka'nın ise sürekli olumsuz değerlendirilmelerden dolayı kendisini yetersiz hissetmesi görsel içeriklerde görüldüğu için bu ileti “yargılamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Rafadan Tayfa adlı çizgi dizi incelendiğinde, çocuklar sabah kalkıp top oynadıkları boş arsaya gidince arsanın ve mahallenin her tarafına iplerin dolandığını görürler. İpin nerden geldiğin bulmak için bir ucundan tutup takip ederler. Çocuklar ipin devamının Basri amcanın bahçesine girdiğini fark ettiklerinde Basri amca da kapıyı açar ve çocukları görür:

Basri: Yine siz ha, bahçemi ne hale çevirmişsiniz! *Eleştirmek, suçlamak*

Mert: Basri amca gerçekten biz bir şey yapmadık.

Hayri: Biz de benim üstün hafiyelik bilgilerimle kimin yaptığını araştırıyorduk. Yookksaa sen mi yaptın Basri amca?

Basri: Beenn ha sizi yaramazlar sizi! *İsim takmak*

Basri amcanın çocukları görür görmez “Yine siz ha bahçemi ne hale çevirmişsiniz!” iletisi ile çocukları yapmadıkları bir şey ile ilgili suçlaması, çocukların savunmaya ve karşı eleştiriye geçmelerinden dolayı bu ileti “eleştirmek, suçlamak” kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonra Basri amcanın aldığı karşılık için kızıp çocuklara “sizi yaramazlar” diyerek onları oldukları gibi kabul etmemesi ve çocukları etiketlemeye yönelik sıfat kullanmasından dolayı bu ileti “isim takmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Rüya'nın Günlüğü adlı çizgi dizi incelendiğinde, ilk bölümde karakter tanıtımı yapılırken çocuklar mahallenin asabi ve gizemli yaşlısı olduğu söylenen Saadet'in evine girer ve Saadet'e yakalanırlar:

Aaaaaa imdaaaatttt

Saadet: Ne işiniz var sizin burada! *Uyarmak, tehdit etmek*

Saadet'in bir anda çocukların karşısına çıkıp “Ne işiniz var sizin burada!” iletisiyle korkan çocukları daha da korkutması, çocukların da korkudan kaçmaları ve görsel içerikte Saadet'e karşı düşmanlık hislerine kapıldıklarının görülmesi nedeniyle ileti “uyarmak, tehdit etmek” anlamında kullanılmıştır.

Çalıştığı şirketin iflas etmesinden dolayı baba işini kaybetmek üzeredir ve maaşı azalmıştır. Babanın işini kaybetmek üzere olması ve maaşının azalmasından dolayı aile daha kötü bir semte ve eve taşınmak zorunda kalır. Baba üzgün bir şekilde ailesiyle beraber yeni evlerinin önüne gelir ve ailesine evi nasıl bulduklarını sorar:

Elif: Evet ne olacak hem bir arada değil miyiz, hem idealizme göre nesnelerrr...

Engin (Baba): Kızım ne olur başlama yine. *Konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak*

Baba fikirlerini aldığı anda Elif babasını rahatlatmak için nutuk çekmeye başlayınca babanın “ne olur başlama yine” iletisiyle çocuğa saygı duymayıp onu dinlememesinden dolayı bu ileti “konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Kardeşlerini hayatlarıyla ilgili yargılayan Selçuk'a, babanın “oğlum tamam” diyerek Selçuk'un o andaki davranışının kabul edilemez olduğunu vurgulamasından dolayı bu ileti “emir vermek, yönetmek, talep etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Evde yemek sofrasında:

Neslihan (Anne): Elif kızım tuzu bana uzatır mısın? Elifff sana söylüyorum!

Elif: Offff

Neslihan (Anne): Kızım bari yemek yerken şu kitabı bırak. Özene bezene yemek hazırlıyorum, buz gibi yapıyorsun tabağını. *Yargılamak, eleştirmek*

Elif: Aman anne, odamda atıştırayım demiştim sana.

Neslihan (Anne): Kızım evin kurallarını biliyorsun. Akşam yemeklerinde herkes bu sofrada olacak, yerseniz de yemeseniz de.

Elif: Bunun neden bu kadar önemli olduğunu anlayamıyorum bir türlü.

Neslihan (Anne): Anne olunca anlarsın artık. *Nutuk çekme, gerekçeleri anlatma*

Ye artık şu yemeğini. *Emir vermek, yönetmek, talep etmek*

Annenin “Bari yemek yerken şu kitabı bırak” iletişiyle Elif’i olduğu gibi kabul etmediğini “Özene bezene yemek hazırlıyorum buz gibi yapıyorsun tabağını” iletişiyle Elif’e karşı olumsuz değerlendirmede bulunması ve Elif’in karşı savunmaya geçmesinden dolayı bu ileti “yargılamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Elif neden sofrada yemek zorunda olduğunu ve bunun bir aile için neden bu kadar önemsendiğini anlamadığını söylediğinde, annenin “Anne olunca anlarsın artık” iletişiyle çocuğa bilgisizlikle ilgili bir mesaj göndermesinden dolayı “nutuk çekme, gerekçeleri anlatma” kapsamında değerlendirilmiştir. Hemen sonrasında da “ye artık şu yemeğini” iletişiyle anne aslında tartışmanın başında yemeği soğutmamasına yönelik olan talebini tekrar Elif’e dayattığı için “emir vermek, talep etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Annenin Elif ile ilgili sözleri üzerine Selçuk ve Elif’in birbirlerine sataşmasına ve birbirlerine isim takmasına anne kızar.

Neslihan (Anne): Aayyy yeter artık susun sataşmayın birbirinize! *Emir vermek, talep etmek*

Selçuk: Anne biraz daha koysana bana.

Neslihan (Anne): Oğlum nerene gidiyor bu kadar yemek anlamıyorum. Ben bir iki kilo verecem diye bütün gün aç dolaşıyorum. *İğnelemek*

Selçuk: Ben bir kere çocuğum, eee tabii ki yakıyorum hepsini.

Elif: Ben odama gidiyorum.

Neslihan (Anne): Şu hale bak! Daha bu yaşta kocaman bir sürü laf etmeyi biliyor ama nedense tabağını içeri götürmüyor hanım efendi. *Yargılamak, eleştirmek*

Annenin “yeter artık susun” iletisinin çocukların davranışlarının kabul edilemez olduğunun vurgulanmasından dolayı bu ileti “emir vermek, talep etmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Anne daha fazla yemek isteyen Selçuk’a “Nerene gidiyor bu kadar yemek anlamıyorum” iletisiyle açık olmayıp bir yandan çocuğa küçük olduğu diğer taraftan çok fazla yemek yediği mesajı gönderdiği için bu ileti “iğnelemek” kapsamında değerlendirilmiştir. Annenin iletilerinden sonra ortamdan ayrılan Elif’e “Daha bu yaşta kocaman bir sürü laf etmeyi biliyor ama nedense tabağını içeri götürmüyor hanım efendi” iletisiyle anne işe yaramadığı mesajını göndermekle beraber Elif’i çok fazla konuşmakla da yargıladığı için bu ileti “yargılama, eleştirme” kapsamında değerlendirilmiştir.

Elif odasına giderken Selçuk ile birbirlerine sataşıp isim takarlar. Bu nedenle annenin gönderdiği emir ve talep iletisinin işe yaramadığını “Aaaa yeter artık kesin şunu” iletisi ile “emir vermek, talep etmek” iletilerinin yenilenmesiyle görürüz. Ancak görsel içeriklerden iletilerin etkisiz olduğu anlaşılmaktadır.

Anne evin işlerini yaparken Selçuk televizyon izlemekte, Efe ve Rüya da yemek masasında akşam yemeklerini yemeye devam etmektedir.

Neslihan (Anne): Oğlum yavaş biraz! Sen gerçekten seviyor musun bu programı?

Selçuk: Evet ne olmuş, bence çok komik.

Neslihan (Anne): Ayy inanamıyorum sana! *Yargılamak, eleştirmek*

Hadi hadi ama sizde oynamayın bitirin yemeklerinizi. *Emir vermek, talep etmek*

Efe: Ben doydum.

Neslihan (Anne): Aaaa daha hiç bir şey yenmemiş, o tabaktakiler bitecek! Sonra biz niye büyümüyoruz diye sızlanıp duruyorsunuz. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Selçuk: Onlar uzay çücesi kabul et artık bunu, hep böyle kalacaklar.

Neslihan (Anne): Oğğluum sen artık kendi işine baksana. *Konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak*

Selçuk: Anne dikkat et de tabağındakileri Pırıl’a vermesinler İha ha ha...

Rüya: Bir kere Pırıl hiç yemek yemez tamam mı!

Neslihan (Anne): Tamam kızım tamam hadi siz biraz daha yiyin. Ah işte babanızda geldi. *Konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak*

Anne, Selçuk'un izlediği programı görünce “gerçekten seviyor musun bu programı?” dediğinde Selçuk'un evet deyip duygularını söylemesinden sonra annenin aynı fikirde olmadığını belirten “Ayy inanamıyorum sana” iletisi “yargılamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Yemek yemeye devam eden Efe ve Rüya'ya ise “Hadi hadi ama siz de oynamayın, bitirin yemekleriniz” iletisiyle çocuklara istediğini yapma zorunluluğunu hissettirdiği için “emir vermek, talep etmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Doyduklarını söyleyen çocuklara “Daha hiç bir şey yenmemiş o tabaktakiler bitecek sonra biz niye büyümüyoruz diye sızlanıp duruyorsunuz” iletisiyle çözümlene yapıp çocukların üzülmelerinden dolayı bu ileti “yorumlamak, tahlil yapmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Annenin söyledikleri doğrultusunda Selçuk çocuklarla alay eder. Anne “Oğğluum sen artık kendi işine baksana” iletisiyle sorunu çözmeye çalışmayıp erteler. Selçuk'un sonrasında böyle yorumlarla çocukları kızdırmaya devam etmesinden sorunun çözülmediği anlaşıldığından bu ileti “konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Rüya, Selçuk'un alaylarına cevap verdiği anda annenin araya girip “Tamam kızım tamam hadi siz biraz daha yiyin ah işte babanız da geldi” iletisiyle sorunu ortadan kaldırmadan çocukları konudan uzaklaştırmaya çalışmasından dolayı bu ileti “konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Salonda baba ikiz olan Efe ve Rüya'nın neden hiç odalarından çıkmadığını sorduğunda orada olan Selçuk “Onlar uzaylı baba gerçekten ciddiym bak” der. Anne de “Küçük onlar, hem ikizlerde olurmuş, bu yaşlarda daha çok birbirleri ile iletişim kurarlarmış, geçer sen merak etme” iletisiyle Selçuk'a bilgisiz olduğuna dair mesaj iletir ve Selçuk'un “Sen kendini böyle kandır” iletisi ile annesini dinlemediği anlaşılıp annenin iletisi “Öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma” kapsamında değerlendirilmiştir.

Akşam yemeği yenildikten sonra herkes kendi odasına çekilir. Anne, Efe ve Rüya'ya ilaçlarını vermek için odalarına gider. İlaçlarını içerir ve Rüya daha ne kadar içeceklerini sorar:

Neslihan (Anne): Ahh bilmiyorum kızım doktorlar artık gerek olmadığını söyleyene kadar.

Rüya: Ama peki ya hiç söylemezlerse?

Neslihan (Anne): Kızım olur mu hiç öyle şey, büyüdüğünüzde geçecek bütün bu hastalıklarınız. *Güven vermek, duygularını paylaşmak*

Efe: Bence biz büyümüyoruz, bu boyda kaldık.

Neslihan (Anne): Hadi oradan çokbilmiş seni, olur mu öyle şey! Doğduğunuz gün sizi yanıma getirdiklerinde nerdeyse ikiniz bir koluma sığıyordunuz. *İsim takmak*

Rüya: Zaten ondan böyle olduk di mi? İkiziz ya erken doğduk...

Neslihan (Anne): Tamam kızım düşünme artık bunları, zamanla her şey düzelecek göreceksiniz. Hadi bakalım. *Güven vermek, duygularını paylaşmak*

Çocuklar ilaç içmeyi istemedikleri için annelerine daha ne kadar içeceklerini sorarlar. Anneleri ise çocukların duygularını anlamadığından “büyüdüğünüzde geçecek” ileti ile çocukların abarttığını ve gerçek dışı duygular taşıdıklarını onlara hissettirmesinden dolayı bu ileti “güven vermek, duygularını paylaşmak” kapsamında değerlendirilmiştir. “Bence biz bu boyda kaldık” diyen Efe’yi “çokbilmiş” ileti ile onu sıfatlandığı için bu ileti “isim takmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Boyları ile ilgili problem yaşadıklarını ve kendilerini kötü hissettiklerini belirten çocukların duygularını anlamak yerine annenin “düşünme artık bunları zamanla her şey düzelecek göreceksiniz” iletiyle çocukların durumu abarttığını onlara hissettirmesinden dolayı bu ileti “güven vermek, duygularını paylaşmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Elif yeni okulunda sevmediği bir kız arkadaş grubunun doğum günü partisi davetini kabul eder. Eve geldiğinde daveti kabul ettiğine pişman olan Elif’in kendi kendine söylendiğini gören annesi kızının odasına girer, ne olduğunu sorar:

Elif: Yaaa anne hiç olmayacak bir işe bulaştım. Söyledim ya şu doğum günü meselesi işte.

Neslihan (Anne): Ben de sana söyledim ya bu kötü bir şey değil yeni arkadaşlar edinmek iyidir. *Akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak*

Elif: Bilmiyorum anne o kızlar bana göre biraz fazla şey...

Neslihan (Anne): Fazla ne kızım? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Elif: Yani şey işte havalı süsünü püsünü düşünen benim canım sıkılacak orda şimdi...

Neslihan (anne): Kızım bunu gitmeden anlayamazsın hem böyle önyargılı olmak sana yakışıyor mu! Belki de gerçekten çok eğlenirsin. *Akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak*

Kızının doğum günü partisine gitmek konusunda tedirgin olduğunu gören annenin “Söyledim ya bu kötü bir şey değil, yeni arkadaşlar edinmek iyidir” ve “Bunu gitmeden anlayamazsın, belki de gerçekten çok eğlenirsin” iletileri ile çocuğun kendisinin düşünce geliştirmesine, davranışı ve hayatı ile ilgili karar alabilmesine müdahale etmesinden dolayı bu ileti “akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Elif, O kızların kendisine uygun arkadaşlar olmadığını belirtmeye çalışırken “O kızlar bana göre biraz fazla şey” dediğinde annesinin “Fazla ne kızım” iletileri ile Elif’in konuşma alanını sınırlayıp bir sonraki cümlesinin çerçevesini kendisine dikte etmesinden dolayı bu ileti “sorgulamak, irdelemek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Efe ve Rüya, Fikri ile onun sürekli ağzından bir şeyler kaçırması konusunda tartışırken baba içeri girer:

Engin (Baba): Hey ne yapıyorsunuz bakalım! İıı neler oluyor Fikriiii? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Rüya: Oyun oyun oynuyoruz baba, kim daha uzun süre konuşmadan duracak diye. Hepsi bu evet.

Baba, ağzından bir şeyler kaçırmakla ilgili içerde tartışan çocuklara “Ne yapıyorsunuz, neler oluyor Fikri” iletileri ile çocuklarda güvensizlik ve kuşku oluşturmamasından ve Rüya’nın “Oyun oynuyoruz” diyerek geçiştirmeye çalışmasından dolayı bu ileti “sorguya çekmek, irdelemek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Saadet’in evi yanarken köpeklerinden bir tanesinin Efelerin evine gelip onlardan yardım ister. Efe köpeğin söylediklerini anlar ama buna kimseyi inandıramadığı için konuyu geçiştirmeye çalışır.

Efe: Ne diyorsun sen? Nereye?

Engin (baba): Ne oldu oğlum, ne diyorsun? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Efe: İııı yok bir şey baba, çok sevimli öyle değil mi? Sen nerden çıktın diyordum.

Köpeğin söylediklerini anlayan Efe’ye babasının “Ne oldu oğlum, ne diyorsun?” iletileri Efe’ye kuşku ve güvensizlik hissettirdiği için o da “yok bir şey

diyerek” konuyu değiştirmeye ve ağzından bir Şey kaçırmamaya çalışır. Bundan dolayı bu ileti “sorguya çekmek, irdelemek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Okulun yıl sonu gösterisinde Efe sahneye çıkıp Őiir okuyacaktır. Ama Şiiri ezberleyememekten yana tedirgindir. Efe’ye ğretmeni “Bak Efe, istersen senin işini kolaylaştırabilirim. Mesela senin sıran gelince sahneye çıkıp selam verirsin sadece, ne dersin?” iletisi ile Efe’ye kendi sorununu çözmede güvenilmez olduğu, yetersiz ve aşağılanmışlık hissi verdiği için bu ileti “akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Öğretmenin gönderdiği iletiden dolayı kendini kötü hisseden Efe kuliste beş dakika herkesin serbest olduğu söylendiğinde seyircilerin olduğu tarafa anne, babası ve Fikri’nin olduğu yere gelir.

Neslihan (Anne): Oğlum neyin var senin? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Efe: Bir Őeyim yok.

Neslihan (Anne): O zaman niye buradasın, birazdan gösteri başlayacak.

Sorguya çekmek, irdelemek

Efe: Bana gerek yok ki... Hem Şiiri okumamı da istemiyor ğretmen, sadece ık selam ver yeter dedi.

Neslihan (Anne): Aauu hadi oğlum yapma artık, bugün senin için çok önemli. Sen bu Şiiri okumak istiyor musun?

Efe: Evet yani sanırım...

Neslihan (Anne): Hi korkma o zaman yaparsın. Peki kendini hazır hissediyor musun? *Güven vermek, duygularını paylaşmak*

Efe: İmm... Bilmiyorum galiba.

Neslihan (Anne): Tamammm merak etme, inan bana yapacaksın. Hadi bakalım ben gidiyorum artık. Haa kendine inanmalısın. *Güven vermek, duygularını paylaşmak*

Anne ve babasının olduğu yere geldiğinde annesinin “Oğlum neyin var senin?” iletisine Efe’nin bir Őeyim yok demesi ve hemen ardından annenin “O zaman niye buradasın birazdan gösteri başlayacak” iletisi ile Efe’nin duygularını anlamadığı, empati kurmadığı ve konuşmasını sahne ile ilgili sınırlamasından dolayı bu iletiler “sorguya çekmek, irdelemek” kapsamında değerlendirilmiştir. Anne Şiiri okumak isteyip istemediğine yönelik Efe’nin duygularını aldıktan sonra Efe’ye tedirginliği ve

korkusunu anladığını belirtmek yerine “Hiç korkma yaparsın” ve “İnan bana yapacaksın, kendine inanmalısın” şeklinde çocuğun duygularını anlamadan korkusunun ve endişesinin abartılı ve gerçek dışı olduğunu çocuğa hissettirdiğinden bu iletiler “güven vermek, duygularını paylaşmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Anne Efe’yi öğretmeninin yanına getirir. Efe’nin duygularını anlamadan ona güven vererek giden annesinden sonra:

Efe: Öğretmenim belki de siz haklısınız, çıkıp sadece selam versem olmaz mı?

Efenin Öğretmeni: Hiç korkma yapacaksın, güven kendine hadi bakalım.

Güven vermek

Efe’nin yine korkup vazgeçmek için çabalaması, öğretmeninin de Efe’ye korku ve kaygısının abartılı ve yersiz olduğunu hissettiren “Hiç korkma yapacaksın güven kendine hadi bakalım” iletiyle Efe’ye duygularının anlaşılmadığını gösterir. Bundan dolayı bu ileti “güven vermek, duygularını paylaşmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Yılsonu gösterisi biter. Çocuklar, anne ve babalarıyla yolda gösteri ile ilgili konuşup eve doğru yürürler. Efe şiiri nasıl ezberleyip hatırladığı ile ilgili kendisinin uydurduğu müzik ritminden bahsedince annesi “belki de bu senin müzik konusunda çok yetenekli olduğun anlamına geliyordur” der. Efe bir başka satır ile ilgili olan ritmi söylediğinde annesi “Efe oğlum neredeyse beste yapmışsın” iletileri ile daha önce kendi başına başaramayan, sürekli destek isteyen bir çocuk olan Efe’nin öz-imgesine uymayan değerlendirmeler yapar. Bundan dolayı bu iletiler “övmek, pohpohlamak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Samim spor salonunun soyunma odasında Selçuk’u hırsızlık yapmış gibi gösterecek bir komplo kurar. Okul yönetimi de bu komploya inanır. Okul müdürü beden eğitimi öğretmenine Selçuk’u bulup getirmesini söyler. Koridorda beden eğitimi öğretmeni Selçuk’u görür.

Beden Eğitimi Öğretmeni: Selçuk bunu nasıl yaparsın? ***Yargulamak***

Selçuk: İı... Ne oldu öğretmenim ne yaptım ki ben?

Beden Eğitimi Öğretmeni: Yürü haydi, derdini Müdür beye anlatırsın. Beni o kadar büyük bir hayal kırıklığına uğrattın ki... ***Eleştirmek***

Selçuk: Ama öğretmenim bakın gerçekten...

Beden Eğitimi Öğretmeni: Yürü haydi yürü! ***Emir vermek***

Beden eğitimi öğretmeni, Selçuk’u okul koridorunda görür görmez “Selçuk bunu nasıl yaparsın?” ve “Müdür beye derdini anlatırsın beni o kadar büyük bir hayal kırıklığına uğrattın ki” iletileri ile Selçuk’un konuşmasına fırsat vermeden onun benlik saygısını aşındırmasından dolayı bu iletiler “yargılamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Selçuk kendini ifade etmeye çalışırken öğretmenin dinlemeden “Yürü haydi yürü” iletileriyle Selçuk’un duygularını önemsememesi ve öğretmenin Selçuk’u istediği yönerge çerçevesinde bir davranışa zorlamasından dolayı bu ileti “emir vermek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Saadet hanıma zor zamanlarında yardım ettikleri için Çavlı ailesine evini açan ve yaşantısını anlatan Saadet hanıma Efe, köpeklerinin konuştuğunu duyduğunu söyler. Annesi de “Aaaa oğlum artık yeter” iletileriyle Efe’ye o anki davranışının kabul edilemez olduğunu hissettirmesinden dolayı bu ileti “emir vermek, yönetmek, talep etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Efe, Rüya’nın artık kendisini beğenmediğini, başkaları ile arkadaşlık yaptığını düşünüp kendisini yalnız olduğu düşüncesine kapılır. Rüya ile odada bunu tartışırken anne ve babaları sesi duyar, Efe ve Rüya’nın odasına gelirler.

Efe: Aaa anne bana koridorda bir yer yapamaz mıyız ya da bahçede?

Neslihan: Oğlum iyi misin sen! Öyle şey olur mu hadi yatın artık. Yarın erken kalkacaksınız. Ben de gerçekten çok yorgunum. *Konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak*

Efe: Off niye mecburum onunla aynı odada yaşamaya ki...

Engin: Efeee gel buraya! *Emir vermek, talep etmek*

Neslihan: Efee neyin var senin?

Efe: Hiç sevmiyorum onu artık.

Neslihan: Aaa bunu duymamış olayım Efe! O senin kardeşin hem de en iyi arkadaşını şimdiye kadar. *Ahlak dersi vermek, öğüt vermek*

Efe: Artık değil. Benimle hiç ilgilenmiyor ki zaten, bu kızları da bir türlü anlayamadım gitti. Çok benciller çok...

Neslihan: Oğlummm!

Efe: Ama öyle, kendilerini bir şey sanıyorlar benimle hiç konuşmuyorlar anne. Rüya bile hep başka çocuklarla oynuyor. İmm benim de çok canım sıkılıyor.

Neslihan: Gel bakayım buraya benim bir tanecik oğlum. Hiç öyle şey olur mu, merak etme senin de arkadaşın olur. *Güven vermek, duygularını paylaşmak*

Efe: Ama olmuyor... Imm, sence niye beğenmiyorlar beni?

Neslihan: Aaa sakın böyle düşünme, sen çok iyi bir çocuksun. İnan bana yakında senin de seveceğin bir arkadaşın olacaktır. **Güven vermek, duygularını paylaşmak**

Efe: Ne zaman? Kendimi çok yalnız hissediyorum. Eskiden Rüya vardı, ee şimdi o da beni sevmiyor.

Neslihan: Aaa tamam, merak etme her şey düzelecek. **Güven vermek, duygularını paylaşmak**

Hadi gel uyuyalım artık. **Konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak**

Rüya'nın artık kendisiyle ilgilenmemesinden dolayı kırgın olan Efe'nin kırgınlığını kaldığı yeri değiştirmek şeklinde ifade etmesine annesinin "öyle şey olur mu hadi yatın artık yarın erken kalkacaksınız" iletisi ile oğlunun kırgınlığını önemsememesi ve sorunu çözmek yerine ertelemeye yönelmesinden dolayı bu ileti "konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Duygularının önemsenmediğini hissedenden Efe'nin "Off niye mecburum onunla aynı odada yaşamaya ki" deyip odayı terk etmesine Babanın "Efeee gel buraya" iletisi ile Efe'nin duygularına önem verilmemeye devam edilmesi ve Efe'nin karşı çıkma, dinlememe eyleminden dolayı bu ileti "emir vermek, yönetmek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Efe'nin peşinden gidip sorunu öğrenmeye çalışan annesine Efe "Hiç sevmiyorum onu artık" iletisi ile duygularını ifade ettiğinde annesinin "bunu duymamış olayım" ve "o senin kardeşin" iletileri ile zorunlulukların gücünü Efe'ye karşı kullanması, Efe'yi karşı koymaya ve düşüncelerini daha güçlü savunmaya yönelttiği için bu iletiler "ahlak dersi vermek, öğüt vermek" kapsamında değerlendirilmiştir. Efe hiç arkadaşı olmadığı için canının sıkıldığını belirttiğinde annesinin "Merak etme senin de arkadaşın olur", "inan bana yakında senin de seveceğin bir arkadaşın olacaktır" ve "Merak etme her şey düzelecek" iletileri ile Efe'nin duygularını anlamadan ona güven vermeye çalışması, Efe'nin abarttığını ve gerçek dışı duygular taşıdığını Efe'ye hissettirmesinden dolayı bu iletiler "güven vermek, duygularını paylaşmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Sorun çözülmeden, Efe'nin duyguları anlaşılmadan annenin "Hadi gel uyuyalım artık" iletisi ile sorunu erteletip sonrasındaki görsel içeriklerden sorunun devam etmesinden bu ileti "konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Cille adlı çizgi dizi incelendiğinde, Aşula teyze sabah Kayra'yı uyandırmaya çalışırken:

Kayra: İııhh ıı hım hım hıı ahh aaa tamam beş dakika sonra geliyorum.

Aşula: Hemen aşağı iniyorsun Kayra efendi! Ben biliyorum senin beş dakikanı, ayrıca kahvaltıdan sonra o oda toplanacak, bu sefer hiçbir yere kaçamazsın.

Emir vermek

Kayra uyanmak için biraz vakit isterken Aşula'nın "Hemen aşağı iniyorsun" iletisi ile Kayra'ya istediğini yaptırma zorunluluğunu dayatmasından dolayı bu ileti "emir vermek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Kayra'nın başının ağrıdığını ve acı çektiğini fark eden Aşula'nın "Aaaa kafana ne oldu bakayım, hımm teyzenin sözünü dinlemezsene işte böyle olur. Kayra amann bi şeycik yok" iletisi ile çözümlene yapıp bir şeyin yok diyerek Kayra'nın baş ağrısı ile ilgili duygularını ifade etmesini engellemesinden dolayı bu ileti "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

12 efsanevi Cille'yi bulmak için yola çıktıkları zeplinleri hasar görüp ormana düşer. Talu da yiyecek bir şeyler bulup karnını doyurmak için ormanın içlerine doğru gidince kaybolur. Müdrik amca ve Kayra da ormanda Talu'yu uzun süre arayınca kayra yorulur:

Kayra: Offf! Talu'yu böyle bulamayacağız Müdrik amca, neredeyse akşam olacak.

Müdrik: Hımmmm mızımızlanmayı bırak artık! ***Emir vermek, yönetmek***

Kayra ormanda gezerek bulamayacaklarını söylediğinde Müdrik amcanın "mızımızlanmayı bırak artık" iletisi ile Kayra'ya yaptığı davranışın kabul edilemez olduğunu vurgulamasından dolayı bu ileti "emir vermek, yönetmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Hira, Solin'in ona vermediği pusula için ağlayarak dedesi Lahik'in yanına gelir. Lahik, Hira'yı yanlışı anlayıp pusula yerine ustura için Talu'yu rehin alır. Müdrik usturayı Lahik'e atınca Lahik de Talu'yu bırakıp usturayı Hira'ya verir. Hira "Bu değil" deyip ağlamaya devam edince Lahik'in "Aaaa yeter Hira ağlama artık" iletisi ile çocuğun duygularını önemsememesinden dolayı bu ileti "emir vermek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonra Lahik "Bu da güzel hahaha ne güzel tıraş olursun" iletisi henüz 4 yaşlarında olan bir çocuğa öz-imgesine uymayan

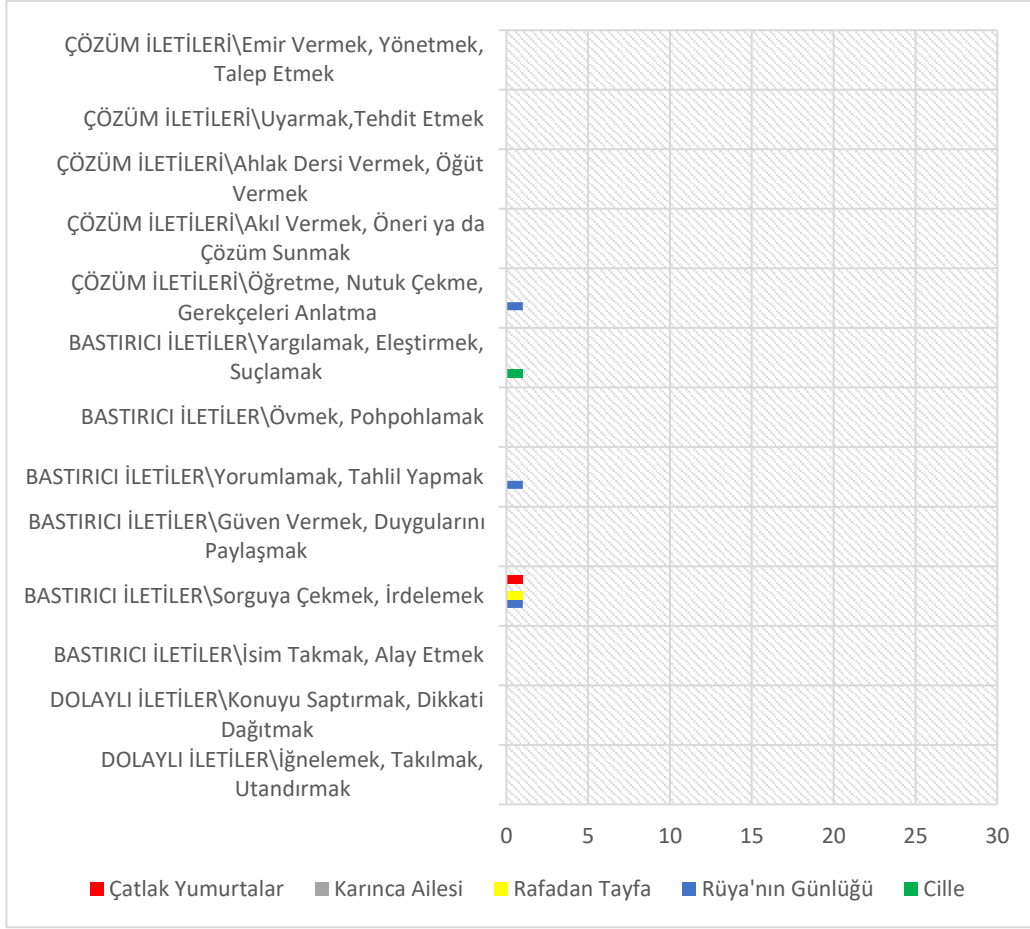
bir ileti göndermesi ve çocuğun ağlamasının şiddetini daha çok arttırmasından dolayı bu ileti “akıl vermek, çözüm sunmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Tuz köyünde bir handa oturup yemek yiyen askerlerin yemeğine aç olan köy çocuklarından birisinin elini uzatmasına askerın “Haaa defol buradan! Bu yemekler sadece kralın askerleri için” iletisi ile çocuğun o anki duygularının önemsenmemesi ve davranışının kabul edilemez olduğunun vurgulanmasından dolayı bu ileti “emir vermek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Müdrık amca ve Kayra çıktıkları yolculuğun planını yaparlarken Müdrık amcanın “Yeter artık Kayra, anlattığım gibi olacak” iletisi ile istediğinin yapılması zorunluluğunu hissettirmesi ve Kayra’nın Müdrık amcaya karşı gelmesinden dolayı bu ileti “emir vermek, yönetmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Çocuklara Cille atmayı gösteren Haris, yanlışlıkla bir köylünün kafasına Cille atar ve köylünün duruma tepkisinden korkar. Daha sonra Haris çocuğun yaptığını söyler. Çocuğa da “Eeehh bak hala konuşuyor, evladım neden amcanın kafasına Cille atıyorsun ayıp değil mi, hadi öp amcanın elini” iletisi ile çocuğa karşı otorite ve zorunluluğun gücünü kullandığı için bu ileti “ahlak dersi vermek, öğüt vermek” kapsamında değerlendirilmiştir.

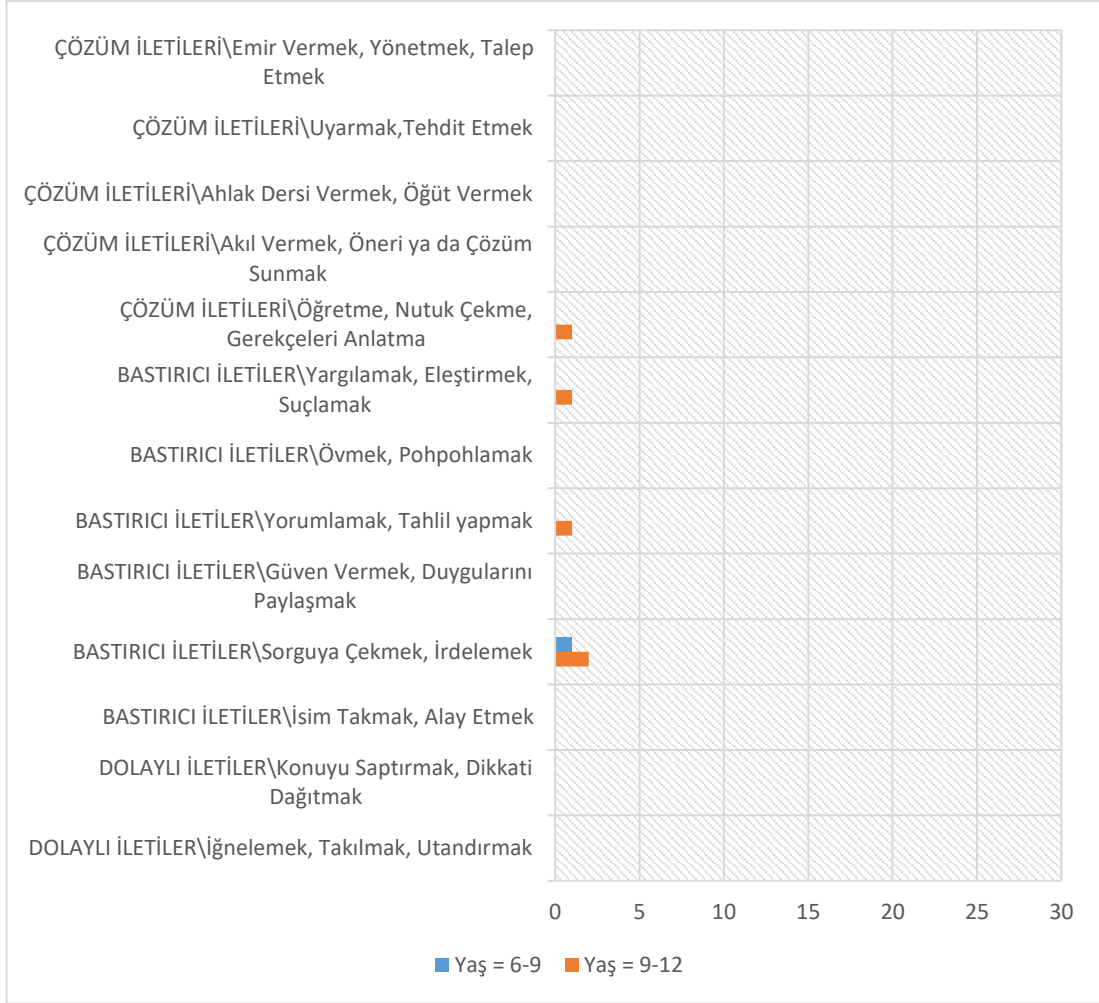
Rehzen, Ahendil ve Gabi ile karşılaşan Haris, Gabi’ye söylenen bir sözün kendisine söylendiğini sanır. Daha sonra Haris “Kime kötü Cille ustası dediğinin farkında mısın sen!” diyerek düşmanlık yaratmasından dolayı bu ileti “uyarmak, tehdit etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Şekil 4.5. Çizgi dizilere göre çocuktan-yetişkine iletişim engeli içeren iletiler.

Şekil 4.5. incelendiğinde çocuktan-yetişkine iletişim engeli içeren iletilerin en çok Rüya'nın Günlüğü adlı çizgi dizide yer aldığı görülürken Karınca Ailesi adlı çizgi dizide ise çocuktan-yetişkine iletişim engeli içeren iletinin olmadığı tespit edilmiştir. Cille, Rafadan Tayfa ve Çatlak Yumurtalar adlı çizgi dizilerde ise çocuktan-yetişkine iletişim engeli içeren birer ileti olduğu görülmektedir.

İncelenen çizgi dizilerin yaş grubu olarak hedeflediği izleyici kitlesine göre çocuktan-yetişkine iletişim engeli içeren iletiler Şekil 4.6'de gösterilmiştir.

Şekil 4.6. İzleyici kitlesine göre çocuktan-yetişkine iletişim engeli içeren iletiler.

Şekil 4.6.’te izleyici kitlesine göre çizgi dizilerde çocuktan-yetişkine olan iletiler incelendiğinde 1 tanesinin 6-9 yaş 5 tanesinin ise 9-12 yaş izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde yer aldığı görülmüştür. Bu iletilerin 1 tanesinin çözüm iletilerinden, 5 tanesinin ise bastırıcı iletilerden olduğu görülmektedir.

Çatlak Yumurtalar adlı çizgi dizi incelendiğinde, odasını toplamayan Zeytin’e annesi odasını toplaması gerektiğini söyler. Zeytin’in, annesine “Amaann anne bırak dağınık kalsın. Zaten yeniden dağılmayacak mı? Hem oda toplamak benim ilkelerime aykırı, ilkeler çok önemlidir diyen sen değil miydin?” demesi üzerine annenin “Öyle ilke mi olurmuş” şeklinde soruya soru ile cevap vermesinden dolayı bu ileti “sorguya çekmek, irdelemek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Rafadan Tayfa adlı çizgi dizi incelendiğinde, Basri amca evinin bahçesinde her yere ip dolanmış olduğunu görür. “Bahçemi ne hale getirmişsiniz” deyince

çocuklar önce savunmaya geçip kendilerinin yapmadığını söyler. Daha sonra da Hayri “Biz de benim üstün hafiyelik bilgilerimle kimin yaptığını araştırıyorduk, yoksa sen mi yaptın Basri amca” iletisi ile Basri amcanın sorunun nedenini anlamaması, kızıp karşı eleştiriye başlamasından dolayı bu ileti “sorguya çekmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Rüya’nın Günlüğü adlı çizgi dizi incelendiğinde, babaları taşınacakları yeni evi nasıl bulduklarını sorduğunda Elif’in “Evet ne olacak hem bir arada değil miyiz, hem idealizme göre nesnelere” iletisine babanın Elif’in sözünü keserek “Yeter artık” demesinden o konuşmadan sıkıldığı ve dinlemek istemediği düşünülerek “nutuk çekme” kapsamında değerlendirilmiştir.

Çocuklara yemek yerlerse büyüyeceklerini söyleyen anneye Selçuk’un “Onlar uzay çücesi, kabul et artık bunu hep böyle kalacaklar” dediğinde annenin “Sen artık kendi işine bak” demesinden çocuğu ile düşüncelerini paylaşmak istemediği görülmektedir. Konuşma isteğini yok ettiği için bu ileti “yorumlamak, tahlil yapmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

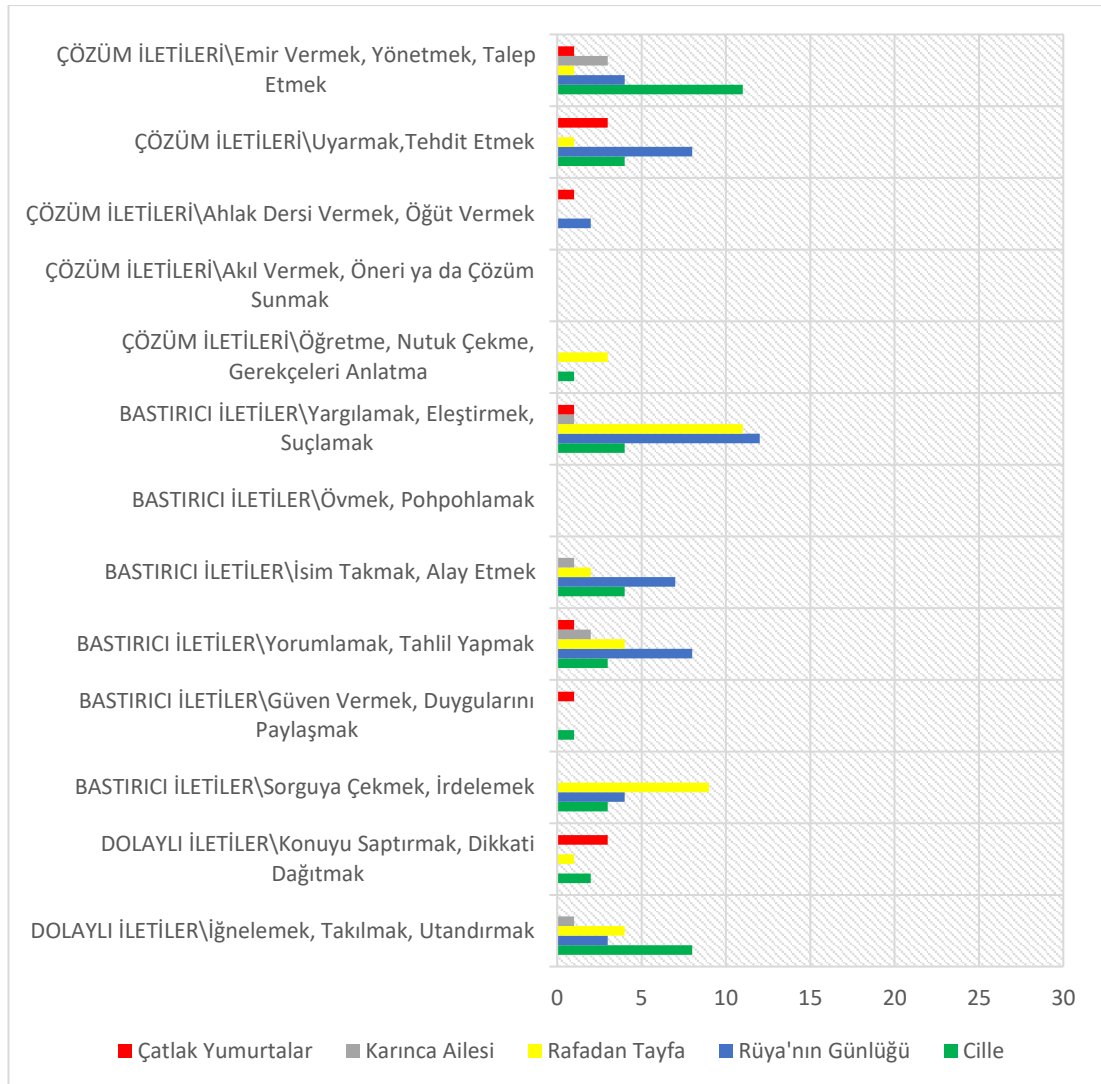
Köpeklerinin konuşabildiğini herkesten saklamaya çalışan Saadet hanımı yangından kurtardıktan sonra Efe’nin “Hala inkâr mı edeceksin köpeklerin konuştuğunu” diyerek Saadet hanımın konuşma özgürlüğünü sınırladığı ve duymak istediği cevabı dikte ettiği için bu ileti “sorguya çekmek, irdelemek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Cille adlı çizgi dizi incelendiğinde, Lahik ile gölün üzerindeki bir Cille sahasında oynadıkları müsabakada sahanın kırılması sonucu Talu göle düşer. Yüzme bilmediği için boğulacak olan Talu’yu efsanevi Cille’sinin yarattığı onu kurtarır. O sırada Talu Cille’sindeki yaratığın ismini öğrenir. Yaratığının isminin Alşimist olduğunu söyler:

Lahik: Sonunda anladın ha ha ha! Ama neredeyse ölüyordun ha ha ha...

Talu: İııhh doğru ölüyordum, hep senin yüzünden! *Yargılamak, suçlamak*

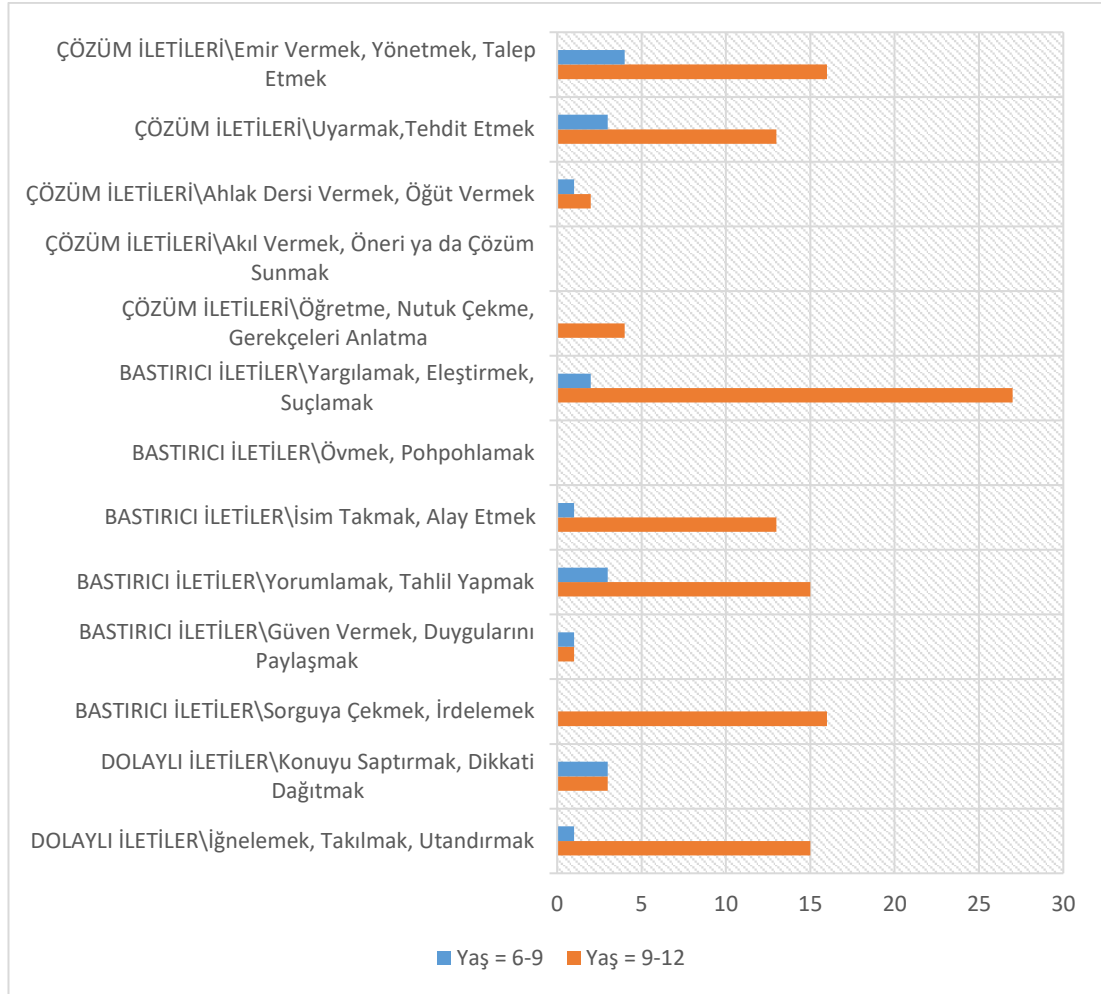
Neredeyse ölüyordun diyen Lahik’e Talu’nun “İııhh doğru ölüyordum, hep senin yüzünden” iletisiyle suçlamaya ve sorumlu tutmaya yönelik mesaj gönderen Talu’ya karşı Lahik’in kendini savunması ve öyle olmadığı yönünde iletiler göndermesinden dolayı bu ileti “yargılamak, suçlamak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Şekil 4.7. Çizgi dizilere göre çocuktan-çocuğa iletişim engeli içeren ileteler.

Şekil 4.7. incelendiğinde çocuktan-çocuğa iletişim engeli içeren iletelerin en çok Rüya'nın Günlüğü adlı çizgi dizide yer aldığı görülürken en az iletişim engeli içeren iletelerin ise Karınca Ailesi adlı çizgi dizide yer aldığı görülmektedir. Tüm çizgi dizilerde görülen iletelerin “emir vermek, yönetmek, talep etmek”, “yargılamak, eleştirmek, suçlamak”, “yorumlamak, tahlil yapmak” olduğu görülmektedir.

İncelenen çizgi dizilerin yaş grubu olarak hedeflediği izleyici kitlesine göre çocuktan-çocuğa iletişim engeli içeren ileteler Şekil 4.8’de gösterilmiştir.

Şekil 4.8. İzleyici kitlesine göre çocuktan-çocuğa iletişim engeli içeren iletiler.

Şekil 4.8. izleyici kitlesine göre çizgi dizilerde çocuktan-çocuğa olan iletiler incelendiğinde iletişim engellerinden en çok bastırıcı iletilerden “yargılamak, eleştirmek, suçlamak” iletilerine yer verildiği görülmektedir. Çocuktan-çocuğa olan iletilerde 9-12 yaş izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde “akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak”, “övmek, pohpohlamak” iletileri görülmezken 6-9 yaş izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde “akıl vermek, öneri ya da çözüm sunmak”, “öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma”, “övmek, pohpohlamak”, “sorguya çekmek, irdemek” iletilerinin yer almadığı görülmektedir. Grafik incelendiğinde iletişim engeli içeren iletilere 9-12 yaş izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde 6-9 yaş izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilere göre iletişim engeli iletilerinin daha fazla olduğu görülmektedir. 9-12 yaş izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde iletişim engeli içeren iletilerin en çok bastırıcı iletiler olduğu görülürken 6-9 yaş izleyici kitlesine yönelik

çizgi dizilerde ise iletişim engeli içeren çözüm iletileri ile bastırıcı iletilerin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

Çatlak Yumurtalar adlı çizgi dizide, Zeytin ve Limon okuldadır. Öğretmen dersi anlatırken dersin sonuna doğru sıkılan Zeytin, Limon'u dürterek oynamaya çalışır.

Limon: Dur yapma dedim sana, dersteyiz! *Ahlak dersi vermek, öğüt vermek*

Zeytin: Ha ha ha!

Limon: Öğretmen görecek! *Uyarmak, tehdit etmek*

Öğretmen: Hadi hep beraber tekrar edelim.

Limon: Hişt, öğretmen görecek! *Uyarmak, tehdit etmek*

Limon'un derste kendisiyle uğraşan Zeytin'e karşı "Dur yapma dedim sana dersteyiz" iletiyle otoritenin ve zorunlulukların gücüne başvurması, dersi dinlemelisin mesajını vurgulaması ve Zeytin'in karşı koymaya devam etmesinden dolayı "ahlak dersi vermek, öğüt vermek" kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonrasında ise Zeytin'e, Limon'un "Öğretmen görecek" ve "Hişt öğretmen görecek" iletileri ile Zeytin'i öğretmen figürü ile korkutmaya ve gözdağı vermeye çalışmasından dolayı bu iletiler "uyarmak, tehdit etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Ders bittikten sonra öğretmen Limon'a annesini görmeye geleceğini söyleyince çocuklar Limon'un dersi dinlememekle ilgili olduğunu düşünürler. Zeytin de bu yüzden Limon ile alay eder:

Zeytin: Ha ha ha! Sen kurtulamadın Limon, öğretmen Çıt Çıt teyzeye şikâyet edecek seni.

Limon: Peki annem ilk kimi arayacak tahmin et? *Uyarmak, tehdit etmek*

Zeytin: Eyvahh annemiii!

Zeytin, Limon'a kendisinin şikâyet edileceğini söyleyip alay eder. Limon'un "Annem ilk kimi arayacak" ileti ile Zeytin'in annesini kastederek Zeytin'i korkutması ve gözdağı vermesinden dolayı bu ileti "uyarmak, tehdit etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Zeytin ve Limon eve giderlerken yeni taşınan komşularının çocuğu Edok'u görürler. Limon eşyaları taşıyan Edok'un çok güçlü olduğunu söyler. Zeytin, Edok'u kıskanır. Edok gelip Limon ve Zeytin'le tanışır:

Limon: Tamam Zeytinn neden Edok'a bir hoş geldin bile demedin?

Zeytin: Ahh! aman boş ver Limon, belli ki çok sıkıcı bir çocuk.

Limon: Ama neden öyle diyorsun ki belki de çok eğlenceli bir çocuktur.

Güven vermek, duygularını paylaşmak

Zeytin'in kıskanıp Edok'un çok sıkıcı olduğunu söylemesine Limon'un "Ama neden öyle diyorsun ki belki de çok eğlenceli bir çocuktur" iletisi ile Zeytin'in duygularını anlamaması, ona gerçek dışı duygular taşıdığını hissettirmesi ve böylece sorunun devam etmesinden dolayı "güven vermek, duygularını paylaşmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Limon ve Zeytin, Edok'un verdiği tanışma partisine gider. Limon diğer çocukların yanına gitmek ister:

Zeytin: Limon unuttun galiba biz bir takımız.

Limon: Amaann boş ver! Hadi sen de gel eğlenmemize bakalım. ***Konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak***

Zeytin herkesin Edok ile ilgilenmesini kıskanır. Edok ve diğer çocukların yanına gidip eğlenmek isteyen Limon'a bir takım olduklarını söyler. Ancak Limon'un "Amaann boş ver, hadi sen de gel eğlenmemize bakalım" iletisiyle Zeytin kendisi ile ilgilenilmediğini hissetmesinden dolayı bu ileti "konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonra dikkat çekmek isteyen Zeytin kendini Edok ile kıyaslar. Ancak her defasında Edok'a yenilince Limon'un "Zeytin yeter artık, hadi gel eğlenelim" iletisi ile Zeytin'in duygularını önemsemediği ve yaptıklarının kabul edilemez olduğunu vurgulamasından dolayı bu ileti "emir vermek, yönetmek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Zeytin ve Limon kendi okullarında yapılacak yetenek yarışması için bir takım olurlar. Rap şarkısı ile yetenek yarışmasına başvururlar. Zeytin birinci olabilsinler diye diğer yarışmaların gösterilerini bozmaya çalışır. Limon kendisinde başka bir cd olduğunu görünce yarışma için kullanacakları cd yerine başka bir cd'yi Zeytin'in yarışmaya vermiş olabileceğini düşünür. Bu durumu Zeytin'e söylemeye çalışırken Zeytin'in "Şimdi vaktim yok Limon", "Şimdi vaktimiz yok Limon, Proto bizi çağırarak" iletileri ile Limon'la ilgilenmemesi ve onu dinlemeyip çözülmemiş bir problemi devam ettiriyor olmasından dolayı bu iletiler "konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Zeytin ve Limon dans hareketlerini kendilerine öğretmesi için Neyney'i Zeytinlerin evine davet ederler. Zeytin sabah evden çıkarken annesi odasını toplamasını söylediğinde odayı toplamanın ilkelerine aykırı olduğunu söyler. Dans hareketlerini yapmak için eve geldiklerinde odayı dağınık bulurlar:

Neyney: Bu karmaşanın içinde nasıl dans öğreteceğim size, öf Zeytin!

Zeytin: Ne olacak ki tüm dağınıklığı bir yere toplarız olur biter. Önce dans için uygun eşofmanlarımı bulmam lazım tabi.

Limon: O kadar aradık ama bulamadık zaten. Neyney'i kaybetsek bulamayız bu odada, herhangi bir şey giy de başlayalım artık. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Zeytin: Tamam her şey denetimim altında, bana bırakın siz. Müziği açtım mı tamamdır. Şey tabi müzik çalarımı da bulmamız gerekiyor.

Zeytin: Nasılız?

Neyney: Aferin, evet böyle şimdi de böyle. Şimdi de bir adım geriye ühü ühü ühüüü!

Zeytin: Offf işte şimdi yandım!

Neyney: Senin dağınıklığın yüzünden! *Yargılamak, eleştirmek, suçlamak*

Zeytin dans edebilmek için önce dağınık olan odada eşofmanını bulması gerektiğini söyler. Belli bir süre aranıp bulunamayınca Limon'un "Neyney'i kaybetsek bulamayız bu odada, herhangi bir şey giy de başlayalım artık" iletisi ile doğru bir çözümleme yapıp Zeytin'i cevapsız bırakması ve utandırmasından dolayı bu ileti "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Dans hareketlerini gösterirken Neyney geriye doğru adım attığında bir eşyaya basıp düşer. Neyney ayağını burkunca "senin dağınıklığın yüzünden" deyip Zeytin'i dağınık olmakla yargılaması ve durumdan Zeytin'i sorumlu tutmasından dolayı bu ileti "yargılamak, eleştirmek, suçlamak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Karınca Ailesi adlı çizgi dizi incelendiğinde, Kızka ve Oka kış mevsiminde gece uyumak için odalarına geçerler. Gök gürültüsü olduğu için Kızka korkar. Oka'ya yanında uyumak istediğini söyler ve Oka'da reddeder.

Kızka: Ama Kızka korkuyor.

Oka: Git başımdan! Bebekler korkar tek başına yatmaktan, hadi git. *Emir vermek, yönetmek, talep etmek*

Korktuğu için Oka'nın yanında uyumak isteyen Kızka'ya, Oka'nın "Git başımdan", "hadi git" iletileri ile Kızka'nın duygularını önemsemesi ve "bebekler korkar tek başına yatmaktan" iletiyle o anki davranışını kabul edilemez olarak değerlendirildiği için bu iletiler "emir vermek, yönetmek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Kızka, Oka ile oynayıp zaman geçirmek isterken Oka yolda arkadaşlarını görür:

Oka: Of of of of heyyy bende geliyorum. Sen burada beni bekle tamam mı?

Kızka: Kızka da seninle oynamak istiyor.

Oka: Olmaazz! *Emir vermek*

Kızka: Ama tek başına Kızka sıkılıyor, çok sıkılıyor.

Kızka: Ama Kızka Oka'yı çok seviyor.

Oka: Sevmesin! Oka Kızka'yı sevmiyor çünkü. Kızka'yı istemiyor, istemiyorum işte istemiyorum aaaa of yeter artık yeter! *Yargılamak, eleştirmek*

Oka arkadaşlarını görüp onların yanına gitmek istediğinde Kızka da kendisiyle oynamak istediğini söyler. Ancak Oka'nın "Olmaazz!" diyerek tek başına canının sıkıldığını söyleyen Kızka'nın duygularını umursamamasından dolayı bu ileti "emir vermek" kapsamında değerlendirilmiştir. Oka onu sevdiğini söyleyen Kızka'ya, "Sevmesin", "Oka Kızka'yı sevmiyor çünkü Kızka'yı istemiyor" iletileri ile Kızka'ya kendisini değersiz ve sevilmiyor hissettirmesinden dolayı bu iletiler "yargılamak, eleştirmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Nineka, Oka'nın Kızka'ya kötü davrandığını fark eder. Bir süreliğine kız kardeşinin yanına gideceğini ve Kızka'yı da yanında götüreceğini söyler. Kızka da özlenip özlenmeyeceğini merak eder.

Kızka: Oka, Kızka'yı özleyecek mi?

Oka: Tabi tabi, çok özleyecek inan bana. *İğnelemek*

Kızka özlenip özlenmeyeceğini sorduğunda Oka'nın "Tabi tabi çok özleyecek inan bana" derken Kızka'ya sırtını dönmesi ve onu umursamaz gibi davranıp Kızka'ya karşı açık olmayıp gerçek düşüncelerini gizlemesinden dolayı bu ileti "iğnelemek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Kızka annesi ile alışverişten dönerken yolda Oka, Kanka ve Dedeka'yı görür:

Kızka: Aaa ne kadar güzel bir oyun! Kızka da sizinle oynamak istiyor.

Oka: Biz oyun falan oynamıyoruz, bir şey arıyoruz. offf çekilsene başımızdan!

Emir vermek, yönetmek, talep etmek

Kızka: Olsun, Kızka da aramaya yardım eder.

Kanka: Oka doğru söylüyor, Kızka bir de sen çıkma başımıza, burası zaten yeterince kalabalık. “Yorumlamak, tahlil yapmak”

Onlarla oynamak istediğini söyleyen Kızka’ya Oka’nın “Biz oyun falan oynamıyoruz bir şey arıyoruz offf çekilsene başımızdan” iletileriyle Kızka’nın duygularına değer vermemesinden dolayı bu iletiler “emir vermek, yönetmek, talep etmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonra Kanka’nın “Bir de sen çıkma başımıza, burası zaten yeterince kalabalık” iletiyle çözümleme yapıp onu yersiz bir şekilde suçlaması ve Kızka’yı uzaklaştırmalarından dolayı bu ileti “yorumlamak, tahlil yapmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Gece yatacağı zaman ve sabah kalktığına herkes tarafından ne yapması gerektiği, ne yaparsa daha iyi olacağı söylenen Oka kendini yetersiz ve bilgisiz hissettiği için herkese karşı öfkelenmeye ve inatlaşmaya başlamıştır. Sürekli ne yapması gerektiği söylenen Oka sabah Kızka ile okula giderken sokaktaki bir su birikintisinin üzerinden atlayacakken:

Kızka: Haa Oka atlama sakın sonra düşersin! **Yorumlamak, tahlil yapmak**

Oka: Sen minicik boyunla benim işlerime karışma! Hooopaa ayy. **İsim takmak**

Oka’nın su birikintisi üzerinden atlayacağını gören Kızka’nın “atlama sakın sonra düşersin” iletiyle yaptığı çözümleme Oka’nın kendisi ile ilgili olacakları öngöremediği hissini Oka’da yaratıp ona kızmasına sebep olduğu için bu ileti “yorumlamak, tahlil yapmak kapsamında değerlendirilmiştir. Kızka’nın yaptığı çözümlemeye öfkelenen Oka’nın “Sen minicik boyunla benim işlerime karışma” iletiyle Kızka’yı küçümseyip fiziki özelliği ile ilgili onu sıfatlandırmasından dolayı bu ileti “isim takmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Rafadan Tayfa adlı çizgi dizi incelendiğinde, gazetede UFO fotoğrafı çekip kendilerine gönderecek olan kişilere büyük bir ödül verileceği ile ilgili haberi okuyan Rafadan Tayfa, büyük ödülü almak için işe koyulur. Akşam Mert ve Akınların terasında fotoğraf çekebilmek için toplanırlar. Mert bir fotoğraf makinesi ve dört poz getirir. Kamil bakmak için Mert’ten makinayı ister.

Hayri: Aaaaauvv ver ben bakacam!

Kamil: Bıraksana, bana verdi.

Hayri: Kamil ıh ıh ııhhhh sen ne anlarsın, bıraksana! *Yargılamak, eleştirmek*

Kamil: Asıl sen ne anlarsın!

Hayri: Ver dedim! *Emir vermek, talep etmek*

Kamil: Hayatta olmaz! ıhh ıh ne sabırsız çıktın arkadaş... *İsim takmak*

Hayri: Sende de keçi inadı varmış. *İsim takmak*

Mert: Hıı ııhhh, sizin didişmeniz yüzünden iki poz boşa gitti. *Yargılamak, eleştirmek, suçlamak*

Hayri: Ama o başlattı Mert.

Mert: Sen ya da o, sonuçta elimizde iki tane poz kaldı. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Kamil makinayı eline alıp bakacakken Hayri'nin "Ver ben bakacam", "Sen ne anlarsın" iletileri ile Kamil'i inatlaşmaya, karşı eleştiriye ve kışkırtmaya ittiği için bu iletiler "yargılamak, eleştirmek" kapsamında değerlendirilmiştir. İnatlaşan Kamil'e Hayri "Ver dedim" iletileri ile Kamil'e istediğini yapma zorunluluğu hissettirdiği ve Kamil'in inatlaşmasından dolayı bu iletiler "emir vermek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. İnatlaşmaları sırada Kamil ve Hayri'nin "sabırsız" ve "keçi gibi inatçı" iletileri ile birbirlerini sıfatlandırıp birbirlerinde kızgınlık yaratmalarından dolayı bu iletiler "isim takmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Makinayı çekştirirlerken yanlışlıkla fotoğraf çekme düğmesine bastıklarında Mert'in "Sizin didişmeniz yüzünden iki poz boşa gitti" iletileriyle Kamil ve Hayri'nin üzüldüklerini değersiz hissettikleri görsel içeriklerde de görülerek bu ileti "yargılama, eleştirme, suçlama" kapsamında değerlendirilmiştir. Suçlandıkları için kendini aklamaya çalışan Hayri'ye Mert'in "Sen ya da o, sonuçta elimizde iki tane poz kaldı" iletileriyle yaptığı çözümlemeden dolayı arkadaşının duygularını ifade etmesini engellediği için bu ileti "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Yanlışlıkla çektikleri bir fotoğrafta UFO'ya benzer bir cisim gördüklerinde bu defa fotoğrafı ellerinde çekştiren Kamil ve Hayri fotoğrafı ellerinden düşürürler. Rüzgâr fotoğrafı alıp götürdüğünde Mert'in "Sayenizde uçtu gitti işte" iletileriyle Kamil ve Hayri'nin birbirlerini suçlamasından dolayı bu ileti "yargılama, eleştirme, suçlama" kapsamında değerlendirilmiştir.

Akın fotoğraf makinesini alıp bir fotoğraf çeker ve fotoğrafta bir nesneyi UFO'ya benzetirler. Fotoğrafta fark edilen ama çıplak gözle görülmeyen nesnenin yerini fotoğraftan tespit eden Mert gidip fotoğrafı yakından çekelim dediğinde:

Hayri: Aklımızı peynir ekmekle mi yedik!

Kamil: Dizlerimin bağı çözüldü burada...

Mert: Yani ödülü sadece ben alacağım! *Uyarmak, tehdit etmek*

Mert fotoğrafı yakından çekmek istediğinde korkup gelmek istemeyen arkadaşlarını “Yani ödülü sadece ben alacağım” iletisiyle korkutup, kendisiyle gitmeye mecbur bırakmasından dolayı bu ileti “uyarmak, tehdit etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Çocuklar top oynadıkları boş arsaya ve mahallenin her tarafına ip dolandığını görür. Bu iple ilgili düşünceler üretip nerden geldiğini bulmaya çalışırlar. Hayri bu ipin bir tuzak olduğunu söyler. Arkadaşları ne tuzağı olduğunu sorar:

Hayri: Kim olur da bu ipin peşine düşerse kendisini o tuzağın ve büyük gizemin ortasında bulur.

Mert: Hayri yine eşsiz hayal gücün çalışmaya başladı. *İğnelemek, takılmak, utandırmak*

Hayri: Başka ne olacaktı. Senin bir açıklaman var sanki...

Mert: Yok ama işin aslını bilmeden de konuşmuyorum. Bu ipin nereye çıktığını öğrenmekten başka şansımız yok.

Hayri: Biraz önce anlattıklarımı ne çabuk unuttun! Uzaklarrr gizemlerrr...

Mert: Aaaaa yeter ama Hayri, gereksiz yere insanı tedirgin ediyorsun. *Yargulamak, eleştirmek*

Hayri ipin bütün mahalleye dolanması ile ilgili düşüncelerini söylediğinde Mert'in “Yine eşsiz hayal gücün çalışmaya başladı” iletisi ile Hayri'ye karşı açık olmaması, üstü kapalı bir şekilde Hayri'ye uydurduğunu ima etmesinden dolayı bu ileti “iğnelemek, takılmak, utandırmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Mert ancak ipi takip ederek ne olduğunu anlayabileceklerini söylediğinde Hayri'nin düşüncelerini hatırlatmasına Mert'in “Aaaaa yeter ama” ve “Gereksiz yere insanı tedirgin ediyorsun” iletileri ile Hayri'nin kendi ürettiği düşünceleri unutup tamam demesi ve Mert'in teklifini kabul etmesi kendini yetersiz bulması olarak düşünülüp Mert'in bu iletisi “yargulamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

İpi takip edip bir ucunu bulmak için ayrılırlar. Hayri ve Kamil koşarak ipin ucunu önce bulabilmek için yarışırken çarpışırlar:

Hayri: Anneciğim ahhh aaaa!

Kamil: Offf her yerim ağrıyor, nerden çıktın öyle! *Yargılamak*

Hayri: Asıl seni sormalı, üstüme üstüme atladın! *Eleştirmek, suçlamak*

Kamil: Nerden bileyim senin duvarın arkasında olduğunu...

Hayri: Son sürat ilerliyordum çıkıverdi karşıma...

Kamil: Hıı asıl sen çıktın! *Suçlamak*

Hayri: Hayır senn! *Suçlamak*

Kamil: Benim ipi takip etmişsin, ben ne yapayım. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Önlerine bakmadan sadece ipe odaklanıp koşarak duvarı atlarken çarpışan Hayri ve Kamil'in karşılıklı "Nerden çıktın öyle", "Asıl seni sormalı üstüme üstüme atladın", "Asıl sen çıktın", "Hayır sen" iletileri ile birlerini suçlayıp karşı eleştiri için birbirlerini kışkırtmalarından dolayı bu iletiler "yargılamak, eleştirmek, suçlamak" kapsamında değerlendirilmiştir. Kamil'in haklı olduğunu belirtmek için "Benim ipi takip etmişsin" iletileri ile yaptığı çözümlemeyi Hayri yersiz bir suçlama olarak düşünüp kızdığı için bu ileti "yorumlamak, tahlil yapmak" olarak değerlendirilmiştir.

Hayri ve Kamil'in çarpışmasından sonra hep beraber tek bir ipi takip etmeye karar verirler. İpi takip ederlerken Hale ve Sevim'in o ipin bir kısmı ile ip atladıklarını gördüklerinde ipi, kızların etrafa doladığından şüphelenirler:

Mert: İııı buuu bu ipi yani ipleri siz mi doladınız etrafa?

Hayri: Yakaladık sizi! Söyleyin amacınız neydi? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Sevim: Ne yakalaması, neyi yakalıyorsunuz?

Hayri: Yani siz yapmadınız öyle mi? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Hale: Offff abi dinlemiyor musun sen bizi!

Hayri'nin "Yakaladık sizi, amacınız neydi?" ve "Siz yapmadınız öyle mi?" iletilerinin kızlarda sorgulanıyor hissi yaratmasından kaynaklı kuşku oluşması ve onların soruya soru ile cevap vermelerinden dolayı Hayri'nin bu iletileri "sorguya çekmek, irdelemek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Hayri canı sıkıldığı için Mertlerin evine gelir. Mert terasta kitap okumaktadır. Hayri de karşı dairenin çatısına gitmiş olan topu kâğıttan uçaklar yaparak düşürmeye çalışır:

Hayri: Hııh çok sıkıldım çok, başka bir şey mi yapsak, gerçekten sıkıldım.

Mert: Topu çatıdan düşürmeye çalışıyorsan ya... *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Hayri: Bu ne arkadaş! Kamil bakkalda, sen kitap okuyorsun, Akın pazara gitmiş, Sevim ve Hale limonata yapıyor.

Hayri: Kimse oyun oynamak istemiyor.

Mert: Hep oyun mu oynayacağız, bak bu kitaptan bir sürü şey öğrendim.

Konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak

Kâğıt uçaklarla topu düşüremeyen Hayri canının çok sıkıldığını söyleyip bir şeyler yapsak dediğinde Mert “Topu çatıdan düşürmeye çalışıyorsan ya” iletisi ile çözümlene yapıp Hayri’nin duygularını ifade etmesini engellediği için bu ileti “yorumlamak, tahlil yapmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Hayri oyun oynayacak kimse olmadığını, herkesin bir şeylerle ilgilendiğini söylediğinde Mert’in “bak bu kitaptan bir sürü şey öğrendim” iletisi problemlili duyguları ortadan kaldırmadığı ve ertelediği için bu ileti “konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak kapsamında değerlendirilmiştir.

Mert kitaptan öğrendiği bilgi olan kelebek etkisini Hayri ile paylaşır:

Hayri: Yok artık, öyle şey mi olur Mert! *İrdelemek*

Mert: Ah dur bir dinle...

Hayri: Bildiğimiz kelebek burada kanat çırpacak, başka bir yerde fırtına kopacak ha hay! *İrdelemek*

Mert: Dinlemiyorsun ki illa kötü bir şey olmak zorunda değil, iyi bir etkisi de olabilir.

Hayri: Kelebeğin ne rüzgârı olacak, o olsa olsa esinti olur hatta püf olur püf.

İrdelemek

Mert: Tabi ki kelebeğin etkisi ile fırtına kopmaz.

Hayri: Ama öyle dedin. *Yargulamak*

Mert: Hayır diyorum ki her olayın gerçekleşmesinde başka bir olayın etkisi vardır ve bu olaylar artarak büyüyebilir. Yani bu uçak başka bir olaya o olay da daha büyük bir şeye neden olabilir.

Hayri: Hı ı hım ha ha ha, kâğıt bir uçak neye neden olabilir ki ha ha ha...

Sorguya çekmek, irdelemek

Oyun oynamak isteyen Hayri'nin duygularını anlamak yerine Mert'in konuyu değiştirip bilgi vermeye çalışması Hayri'nin durumdan sıkılmasına ve konuyu irdelemesine sebep olmuştur. Hayri'nin “Yok artık öyle şey mi olur”, “Kelebeğin kanat çırpması ile fırtına mı kopacak”, “Kelebeğin rüzgârından ne olacak”, “Kâğıt bir uçak neye neden olabilir ki” iletileri ile Mert'in konuşma özgürlüğünü sınırlayıp bir sonraki iletisini dikte etmesinden dolayı bu iletiler “sorguya çekmek, irdelemek” kapsamında değerlendirilmiştir. Mert açıklamaya çalıştığında “Ama öyle dedin” iletisi ile Mert'e sen yanlış anlatmışsın mesajını vurguladığı için bu ileti “yargılamak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Mert ve Hayri evden çıkıp sokakta yürüyerek konuşurlar. Mert olayların birbirini tetiklediğini söylerken Hayri de öyle bir şeyin olmadığına ısrar eder:

Mert: O kadar örnekler verdim.

Hayri: Verdin ama hiçbiri beni ikna etmedi.

Mert: Bir türlü ikna olmuyorsun ki! *Yargılamak, eleştirmek*

Hayri'nin ısrarını anlamayan Mert örnekler verdiğini söylediğinde Hayri'nin hiç birini ikna edici bulmadığını belirtmesi üzerine “bir türlü ikna olmuyorsun ki” iletisi ile Hayri'yi anlamama ve kavramama ile itham etmesinden dolayı bu ileti “yargılama eleştirme” kapsamında değerlendirilmiştir.

Çocuklar top oynadıkları boş arsaya geldiklerinde arsanın ortasında kireçle çizilmiş düzgün bir dairenin içinde bir taş olduğunu görürler. Sonrasında ise Akın gelir ve dairenin içine gireceği sırada Mert ve Hayri ona engel olmaya çalışır. Akın neden böyle davrandıklarını, çember ve taşın ne amaçla orda olduğunu bilip bilmediklerini sorar:

Hayri: Henüz değil ama bir fikrimiz var tabi.

Mert: Al işte yine başlıyoruz! *Yargılamak, eleştirmek*

Hayri: Sanki sen fikir yürütmedin!

Mert: Yürüttüm ama benimki akla yatan bir fikir.

Mert: Bence polisin çözmeye çalıştığı bir olayda bu taşın önemli bir rolü var. Bu çemberi de delile kimse dokunmasın diye onlar çizdi.

Hayri: Hiç de bile! Öyle bir şey olsaydı gazetelere çıkardı, televizyon gösterirdi. *Öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma*

Akın: Kamil abi gazetelere bir baksak mı?

Kamil: Boş ver şimdi gazeteyi filan. Hayri oku şunu bakalım. *Konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak*

Daire ve çember ile ilgili bir fikirlerinin olduğunu belirten Hayri'ye Mert "Al işte yine başlıyoruz" dediğinde Hayri "Sanki sen fikir yürütmedin" diye kendini savunduğunda Mert kendisinin akla yatkın fikir yürüttüğünü belirtir. Hayri'ye mantıksız ve içi boş düşünceler ürettiğini hissettirmesinden dolayı Mert'in bu iletisi "yargılamak, eleştirmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Hayri ise Mert'in kendisini mantıksızlıkla yargılamasından ötürü onun fikrinin mantıklı olmadığını söyler. "Eğer mantıklı olsaydı gazetelere çıkardı ve televizyon gösterirdi" iletileri ile Mert'e mantıksız olduğunu hissettirmesinden dolayı bu ileti "gerekçeleri anlatma" kapsamında değerlendirilmiştir. Hayri'nin söylediklerinden yola çıkarak "Gazetelere bir baksak mı" diyen Akın'a, Kamil'in "Boş ver şimdi gazeteyi filan. Hayri oku şunu bakalım." iletisiyle Akın ile ilgilenmemesi ve onu dinlemeyip başka konuya geçmesinden dolayı bu ileti "konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Kamil ise fikrinin kocaman bir göktaşının son parçası olduğunu söylediğinde:

Hayri: Kocamandı da kalanı nereye gitti! *Sorguya çekmek, irdelemek*

Kamil: Kaç kere anlatacağım, göktaşları atmosfere büyük olarak girer ama sürtünmenin etkisiyle yanarak parçalanırlar. Bu göktaşı da küçüldükçe küçüldü ve bu büyüklükte bizim mahallemize düştü, işte tam buraya.

Hayri: Çemberi de kendisi düşerken mi çizdi! *İğnelemek, takılmak*

Kamil: Hayır, tabi ki gök bilimciler çizdi. İnceleme başlayana kadar kimse dokunmasın diye. Hem taş da şu an ateş gibidir.

Mert: Kamilcim peki nerde bu gök bilimciler? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Kamil: Senin polis sirenleri nerde?

Hayri: İşte gördünüz mü ikinizin dediği de olanaksız. Burada bir polis takibi olsa sirenler çalardı, göktaşı ortalığı toz duman kaplardı. *Nutuk çekme, gerekçeleri anlatma*

Kocaman bir göktaşı olduğunu söyleyen Kamil'e, Hayri'nin "Kocamandı da geri kalanı nereye gitti", Mert'in "Peki nerde gök bilimciler" iletileri ile Kamil'in konuşma özgürlüğünü sınırlamaları ve bir sonraki iletisini dikte ettirmelerinden dolayı bu iletiler "sorguya çekmek, irdelemek" kapsamında değerlendirilmiştir. Hayri'nin

“Çemberi de kendisi düşerken mi çizdi!” iletisi ile Kamil’i alaya alıp utandırmasından dolayı bu ileti “iğnelemek, takılmak, utandırmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Mert ve Kamil’in birbirlerinin fikirlerinin doğru olmadığını söyledikleri anda Hayri’nin “İşte gördünüz mü ikinizin dediği de olanaksız. Burada bir polis takibi olsa sirenler çalardı, göktaşı ortalığı toz duman kaplardı.” iletisi ile her ikisinin de mantıksız olduğunu onlara hissettirmesi ve bunu da gerekçeleri göstererek söylemesinden dolayı bu ileti “nutuk çekme, gerekçeleri anlatma” kapsamında değerlendirilmiştir.

Akın, abisi Mert, Hayri ve Kamil’in tartışmasını dinledikten sonra taşın altında bir karınca yuvası olduğunu ve kirecin de dışarıdaki karıncalarla taşın altındakilerin bağlantılarını koparmak için konulduğunu söyler. Ancak Akın’ın abisi Mert “Pes doğrusu! Hayri’nin bile hayal gücü bu kadar değil” iletisi ile Akın’a itilmişlik hissi vermesi ve dikkate alınmayacak kadar mantıksız bir fikir söylediğini ima etmesinden dolayı bu ileti “iğnelemek, takılmak, utandırmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Herkes fikrini söyledikten sonra Hayri “Bir konuda, Akın’a katılıyorum bu taş bir deliği kapatıyor ama bu delik dümdüz ilerleyip Dünya’nın diğer tarafına çıkıyor. Bunu ise bizi gözetlemek isteyenler yapmış ancak yetkililer bunu fark edip kapatmış” dediğinde:

Mert: Yok yok, Akın seninle hayal gücünde yarışamaz. *Yorumlamak, tahlil yapmak* **Hayri:** Peh hayal gücü mü, size en olası açıklamayı yapıyorum.

Mert: Ah arkadaş! Böylesine önemli bir şeyi uyduruk bir taşla mı kapatacaklar. *Sorguya çekmek, irdelemek*

Hayri: E şimdilik böyle kapatmışlardır, bir beton filan dökerler herhalde.

Mert: Dünyanın çekirdeği ve magma ne olacak Hayri, bu durumda senin tünel karşı tarafa bile çıkmadan magma ile dolardı. *Öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma*

Mert’in “Yok yok Akın seninle hayal gücünde yarışamaz” iletisi ile çözümlenme yapıp Hayri’ye anlattıklarının mantıklı olmadığını hissettirmesi ve Hayri’nin kızmasına sebep olmasından dolayı bu ileti “yorumlamak, tahlil yapmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Hayri mantıklı olduğunu söylemeye çalıştığında Mert’in “böylesine önemli bir şeyi uyduruk bir taşla mı kapatacaklar” iletisi ile Hayri’nin konuşma özgürlüğünü kısıtlamasından dolayı bu ileti “sorgulamak, irdelemek” kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonrasında ise Mert, Hayri’ye

“Dünyanın çekirdeği ve magma ne olacak Hayri, bu durumda senin tünel karşı tarafa bile çıkmadan magma ile dolardı” iletisi ile mantıksız ve bilgisiz olduğu hissini verdiği için bu ileti “öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma” kapsamında değerlendirilmiştir.

Rüya'nın Günlüğü adlı çizgi dizi incelendiğinde Rüya, Efe ve Fikri, Saadet'in evine gizliden girmeye çalışırlar. Ancak Fikri korkup eve girmekten vazgeçince Efe'nin “Eeee hadi Fikri bizi burada bırakacak değilsin herhalde” iletisi ile Fikri'nin duygularını önemsememesi ve Fikri'ye kendileri ile içeri girmek zorunda olduğunu hissettirmesinden dolayı bu ileti “emir vermek, yönetmek, talep etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Yeni evlerinin önünde anne babaları tarafından ev ile ilgili çocukların fikirleri alınırken anne, Rüya'ya “Peki sen nasıl buldun” diye sorunca Rüya, bir tek kendisinin gördüğü perisi olan Pırıl'ın beğendiğini söyler. Selçuk araya girip Pırıl'ı kast ederek “Ama söyle ona artık hayatı biraz daha zor olacak” iletisi ile Rüya'nın öfkelenmesine ve duygularını ifade etmesine engel olduğu için bu ileti “yorumlamak, tahlil yapmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Rüya öfkelenince Selçuk “Ne var ne bakıyorsun, kurtulamadın şu olmayan arkadaşından” iletisi ile Rüya'nın duygularını saklamasına ve benlik saygısının aşınmasına sebep olmasından dolayı bu ileti “yargılamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Ailecek akşam yemeklerini yerlerken yemeğini soğutan Elif'e annesi kızınca Elif de “Aman anne! Odamda atıştırıyım demiştim sana” deyince annesi “Herkesin akşam yemeklerinde sofrada olması bu evin kuralı” der. Elif bu kuralın neden bu kadar önemli olduğunu anlamadığını söyleyince annesi “Anne olunca anlarsın artık” dediğinde Elif evlenmeye ve anne olmaya niyetinin olmadığını söyler. Bunun üzerine Selçuk araya girer:

Selçuk: Olsa ne olur, seninle kimse evlenmez ki zaten. *Yorumlamak, tahlil yapmak* **Elif:** Sana ne! sana fikrini soran olmadı, tamam mı?

Selçuk: Çokbilmiş. *İsim takmak*

Elif: Vahşi. *İsim takmak*

Selçuk: Dört göz. *İsim takmak*

Elif: Ben dört göz değilim bir kere, anne şuna bir şey söylesene.

Selçuk: Öylesin ama takmıyorsun gözlüklerini. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Elif: Ben hep söylüyorum, o bu aileden değil. Nasıl oldu bilmiyorum ama hastanede bir şekilde karıştı herhalde. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Selçuk: Haklı olabilirsin ama bence karışan sensin. Bu ailede ki tek tuhaf kişi sensin şimdilik. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Toplu halde: Hadi oradan! Sen ne anlarsın az gelişmiş. *İsim takmak*

Selçuk: Çokbilmiş. *İsim takmak*

Evlenmeye niyeti olmadığını söyleyen Elif, Selçuk'un "Olsa ne olur seninle kimse evlenmez ki zaten" iletisini kendisi hakkında yapılan yersiz bir yorum olarak algılayıp kızar. Elif'in gözlükleri ile ilgili Selçuk'un "Öylesin ama takmıyorsun" iletisi ile yaptığı çözümlene doğrudur; ama bu Elif'in kendini açıkta kalmış hissetmesine sebep olur. Daha sonra karşılıklı olarak birbirlerinin aileden olmayıp hastanede karıştığı yönünde çözümlene yapıp birbirlerini yersizce suçlayarak kızdırmalarından dolayı bu iletiler "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Çocukların birbirlerine söyledikleri "Çokbilmiş", "Vahşi", "Dört göz" ve "Az gelişmiş" iletileri ile birbirlerini oldukları gibi kabul etmemeleri, birbirlerinde kızgınlık ve düşmanlık yaratmalarından dolayı bu iletiler "isim takmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Televizyon izleyen Efe ve Rüya'yı "bööö" diyerek korkutan Selçuk'a çocuklar kızgın bir şekilde bakınca "Ne bakıyorsunuz uzay cüceleri" iletisi ile Selçuk onların kendilerini kötü hissetmelerine sebep olduğu için bu ileti "isim takmak, alay etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Rüya ve Efe kendi odalarına geçip oynar ve konuşurlar. Rüya Pırıl'ın geldiğini söylediğinde Efe ona inanmak istediğini ama varsa kendisinin neden Pırıl'ı göremediğini sorar:

Rüya: Ay ne bileyim, ben belki de senden hoşlanmıyordur. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Efe: Olur mu öyle şey, sana kaç kere söyledim asıl benim görmem gerek, benim özel güçlerim var biliyorum bunu.

Rüya: Var da neredeler? *Sorguya çekmek, irdelemek*

Efe: Bilmiyorum, niye hala kullanmasını öğrenemedim bir türlü bilmiyorum.

Rüya: Başladı yine! *Yargılamak, eleştirmek*

Efe: Bi sussana ya, dikkatimi dağıtıyorsun! Olmuyor işte şu oyuncağı bile hareket ettiremezsem güçlerimi kullanmayı nasıl başaracağım! **Yargılamak, eleştirmek, suçlamak**

Rüya'nın "Belki de senden hoşlanmıyordur" iletisindeki çözümleme Efe'nin kendini açıkta kalmış hissetmesine ve kızmasına neden olduğu için "yorumlamak, tahlil yapmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Kendini açıkta kalmış hisseden Efe'nin savunmaya geçerek özel güçlerinin olduğunu söylemesi üzerine Rüya'nın "Var da neredeler?" iletisi ile Efe'nin konuşma özgürlüğünü sınırlamasından dolayı bu ileti "sorguya çekmek, irdelemek" kapsamında değerlendirilmiştir. Özel güçlerini "İını" diyerek ses çıkarıp bulmaya çalışan Efe'ye Rüya'nın "Başladı yine" iletisi Efe'nin kendini işe yaramaz hissetmesine, kızmasına ve karşı eleştiriye yönelmesine sebep olur. Efe'nin de "Bi sussana ya dikkatimi dağıtıyorsun olmuyor işte" iletisi ile Rüya'yı suçlayıp onun duygularını saklamasına sebep olmasından dolayı bu iletiler "yargılamak, eleştirmek, suçlamak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Fikri gizliden Saadet'in evine girdiklerini ağzından kaçırır. Rüya'nın ayağı ile Fikri'yi dürtüp "Söyledim ya anne köpekler bize havlayınca biz de korktuk değil mi Fikri!" iletisi, odalarına geçip baş başa kaldıklarında Fikri'nin "Hadi ama kızmayın bana, ne yapayım ben de böyleyim" demesi üzerine Efe'nin "O zaman böyle şeyleri artık senden de saklamamız gerekecek" demesi ve Rüya'nın "Evet sürekli ağzından kaçırarak gibi oluyorsun, bugün o kadının evinin bodrumunda olanları annem ya da babam duysa neler olurdu biliyor musun?" iletileri ile Fikri'yi olduğu gibi kabul etmedikleri, gözdağı vererek Fikri'yi istedikleri gibi davranmaya zorlamalarından dolayı bu iletiler "uyarmak, tehdit etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Saadetin köpeği evde yangın çıktığını Efe'lere haber vermeye geldiğinde Efe, kardeşleri ve Fikri ailelerinden köpeği Saadet hanıma teslim etmek için izin isterler. Yolda yürürlerken Efe çabuk olmaları gerektiğini, evdekilerin tehlikede olduğunu söyler:

Selçuk: Yani köpek mi söyledi bunu sana?

Efe: Evet.

Elif: Hıh bir bu eksikti! **Eleştirmek**

Saadetin Köpeği: Nanok nanok beni duyuyor musun? Aç gözlerini lütfen, yardım et onu çıkarmalıyız.

Efe: İını bizden onu da çıkarmamızı istiyor.

Elif: Sen hala onunla konuştuğunu mu sanıyorsun! *Yargılamak*

Efe köpeklerin konuştuklarını anladığını söylediğinde Elif'in "Bir bu eksikti" ve Efe yardım için kendilerini getiren köpeğin, kapının arkasına kilitlenmiş olan arkadaşını da çıkarmalarını istediğini söylediğinde Elif'in "Sen hala onunla konuştuğunu mu sanıyorsun" iletileriyle Efe ile aynı fikirde olmadığını belirtmesi ve onun bu konu ile ilgili duygularını saklayıp cevap vermemesinden dolayı bu iletiler "yargılamak, eleştirmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Saadet'i Efe'nin köpekleri anlaması sayesinde kurtarırlar. Daha sonra Efe köpeklerin konuştuğunu kanıtlamak için Saadet'e "Hala inkâr edecek misin köpeklerin konuştuğunu" diye sorduğunda Elif'in "Efe bu durumda öyle saçmalıyorsun ki yeter ama" iletileriyle Efe'nin söylediklerine katılmaması ve Efe'nin söylediklerini kabul edilemez olarak görmesinden dolayı bu ileti "eleştirmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Samim, Selçuk'u hırsız gibi gösterip küçük düşürmek için okulda spor salonunun soyunma odasında başkalarının dolabını açıp eşyalarını alarak Selçuk'un dolabına koyar.

Samim ve Gökhan'ın Arkadaşı: Ama bu yaptığın çok kötü bence. *Ahlak dersi vermek, öğüt vermek*

Samim: Bana bakın ikiniz de çenenizi kapalı tutacaksınız tamam mı! Tamam mı dedim! *Tehdit etmek*

Samim'in arkadaşı ona "Bu yaptığın çok kötü" iletileriyle Samim'e "yapmamalısın" mesajını ilettiği için bu ileti "ahlak dersi vermek, öğüt vermek" kapsamında değerlendirilmiştir. Sonrasında Samim aldığı ahlak ve öğüt iletilerinden dolayı sinirlenip arkadaşlarına "İkiniz de çenenizi kapalı tutacaksınız tamam mı!" iletileriyle arkadaşlarını korkutup uysallaştırmasından dolayı bu ileti "tehdit etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Samim başkalarının eşyalarını Selçuk'un dolabına yerleştirdikten sonra güreş antrenmanı için spor salonuna gelir. Selçuk ile mindere çıkarlar.

Samim: Bu sefer seni mahvedeceğim. *Tehdit etmek*

Selçuk: Bence sen çok komiksin biliyor musun, hep aynı şeyleri söylüyorsun ama ha ha. *İsim takmak, alay etmek*

Samim: Göreceksin sen! *Uyarmak, tehdit etmek*

Selçuk: Tamam buradayım gel bakayım.

Samim: Göreceksin sen, çok yakında gönünü göreceksin. *Uyarmak, tehdit etmek*

Samim, Selçuk ile gürşeyeceği sırada Selçuk'a "Seni mahvedeceğim", "Göreceksin sen" ve "Çok yakında gönünü göreceksin" iletileri ile Selçuk'u korkutmaya çalıştığı ve düşmanlık yarattığı için bu iletiler "uyarmak, tehdit etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Samim'in tehdidine karşı Selçuk'un "Çok komiksin, hep aynı şeyleri söylüyorsun" iletileriyle Samim'e gülmesi Samimde kızgınlık, öfke ve düşmanlık uyandırmasından dolayı bu ileti "isim takmak, alay etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Efe'nin okuldaki yılsonu gösterisi için kendisine verilen şiiri ezbere okuyamayacağı konusunda öğretmeninin endişelenip ona "İstersen sadece sahnede selam verip inebilirsin" demesine kızan Efe, kendilerine verilen kısa süreli izin sırasında seyircilerin olduğu tarafa geçer:

Fikri: Efe ne oldu, senin sahnede olman gerekmiyor mu? *Sorguya çekmek*

Efe: Fikri sus ne olur, artık bu konuyu konuşmak istemiyorum.

Şiiri okuyacağı konusunda kendisine güvenilmeyen Efe kızmış bir şekilde seyircilerin olduğu tarafa geldiğinde Fikri'nin "Senin sahnede olman gerekmiyor mu?" iletileri ile kızgın olan Efe'nin duygularını anlamayışı ve Efe'ye bir sonraki iletisini dikte ettirmesinden dolayı bu ileti "sorguya çekmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Samim'in komplosundan dolayı okul müdürünün Selçuk'u okuldan atacağını duyan Samim'in arkadaşları işin uzadığını ve bu kadarının fazla olduğunu söylerler. Samim'in ise "Çok konuşmayın, bu işe siz de bulaştınız eğer bir şey söylerseniz sizin de başınız belaya girer." iletileri ile arkadaşlarına gözdağı vermesi ve korkutmasından dolayı bu ileti "uyarmak, tehdit etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Saadet hayatına ve evine neden kimseyi almadığını anlatırken Fikri'nin merak edip soru sorması üzerine Rüya'nın "Fikri susss!" iletileri, Fikri'nin duygularını önemsemenden onu kendi merakına göre davranmaya zorlamasından dolayı bu ileti "emir vermek, yönetmek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Efe, Rüya'nın ve diğer okul arkadaşlarının kendisiyle konuşmadığını, kimsenin kendisini beğenmediğini, Rüya'nın da eskisi gibi kendisiyle ilgilenmediğini

düşünmektedir. Bu konuda Efe Rüya ile tartışır. Anneleri ve babaları seslerini duyup odalarına gelirler.

Rüya: Yeter artık, rahat bırak beni diyorum rahat bırak! *Emir vermek, yönetmek, talep etmek*

Efe: Eeeee bıktım senden! Keşke kardeşim olmasaydın, bunu istiyorum anladın mı!

Neslihan: Çocuklar ne oluyor burada.

Rüya: Ona sor anne, hep benimle uğraşiyor, bıktım usandım artık!

Efe: Yok canım asıl ben senden bıktım. Çokbilmiş. *İsim takmak*

Ne yapsam beğenmiyorsun. *Yargılamak, eleştirmek*

Efe ile tartışırken Rüya'nın "Yeter artık rahat bırak beni" iletisi ile Efe'nin duygularını önemsemeyip onu inatlaşmaya ittiğinden bu ileti "emir vermek, yönetmek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Anneleri ne olduğunu sorduğunda Rüya'nın kızgınlığını dile getirişine Efe'nin "Çokbilmiş" iletisiyle kızgınlığın artmasına ve küskünlüğe sebep olmasında dolayı bu ileti "isim takmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Sonrasında Efe'nin "Asıl ben senden bıktım, ne yapsam beğenmiyorsun" iletileri ile olumsuz değerlendirme yapıp Rüya'yı karşı eleştiri için kışkırtması nedeniyle bu iletiler "yargılamak, eleştirmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Sorunları çözülmeyen ve geçirilen Efe ile Rüya okula gittiklerinde Rüya teneffüsü başka arkadaşları ile geçirip bir sonraki derse gelir. Efe ile Rüya aynı sırada oturmaktadır:

Rüya: Ne yapıyorsun sen! Çekilir misin şuradan, yerime oturmak istiyorum, çekil dedim! *Emir vermek, yönetmek, talep etmek*

Efe: Ben de seni istemiyorum, gidip arkadaşının yanında otursana. *İğnelemek, utandırmak*

Ders için sınıfa gelip sırasına oturmaya giden Rüya'nın kendisine kızgın olan Efe'nin yer vermemeye çalışmasına "Sen çekilir misin şuradan, çekil dedim" iletileri ile Efe'nin duygularını önemsememesi, onu karşı gelmeye ve inatlaşmaya itmesinden dolayı bu ileti "emir vermek, yönetmek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. "Arkadaşının yanında otursana" iletisi ile Efe'nin de sırasına oturmaya gelmiş olan

Rüya'ya itilmişlik ve istenilmediği hissini vermesinden dolayı bu ileti “iğnelemek, utandırmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Okuldaki proje ödevi için kısa film çekeceğini söyleyen Çiğdem daha sonra gizliden Elif'i çekeceğini arkadaşlarına söylediğinde Lale'nin “Ama bu başımızı fena halde belaya sokar” iletisi ile yaptığı çözümleme Çiğdem'i kızdırıp davranışının asıl sebebini ifade etmemesine neden olduğu için bu ileti “yorumlamak, tahlil yapmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Selçuk, Ersin ile yaptıkları uzaktan ses alan mikrofon sayesinde Çiğdem'in kardeşi ile ilgili düşüncelerini öğrenmesine rağmen hiçbir şey yapmayacağını ve Elif'in nasıl zor bir durumda kalabileceğini merak ettiğini söyler:

Ersin: Nasıl böyle düşünebilirsin, o senin kardeşin. *Ahlak dersi vermek, öğüt vermek*

Selçuk: Ne olmuş kardeşimse, aslında ukalanın teki biraz akli başına gelir işte he he he! O film gösterilirken yüzünün alacağı hali şimdiden merak ediyorum doğrusu.

Ersin: Nasıl yani, kardeşin için biri bir tuzak hazırlıyor ve sen de bunu bilmene rağmen hiçbir şey yapmayacaksın öyle mi? *Yargulamak, eleştirmek*

Selçuk: Evet ne olmuş!

Ersin: Böyle düşündüğüne inanamıyorum! *Yargulamak, eleştirmek*

Selçuk: Kardeş olmayı çok iyi bir şey mi sanıyorsun sen! *Yargulamak*

Ersin: Dolaşacağım, sana çok kızdım!

Selçuk: Senin de evinde sürekli ukalalık eden huysuz bir kardeşin olsaydı o zaman görürdün. *Yorumlamak, tahlil yapmak*

Selçuk, Çiğdem'in kardeşini zor durumda bırakacağını öğrendiği halde hiçbir şey yapmayacağını söylediğinde Ersin “Nasıl böyle düşünebilirsin, o senin kardeşin” iletisi ile kardeşi için bir şeyler yapması gerektiği mesajını vermiştir. Bu sebeple Ersin'in iletisi “ahlak dersi vermek, öğüt vermek” kapsamında değerlendirilmiştir. Selçuk'un Elif ile ilgili hiçbir şey yapmayışı ile ilgili Ersin “Kardeşin için biri bir tuzak hazırlıyor ve sen de bunu bilmene rağmen hiçbir şey yapmayacaksın öyle mi?” ve “Böyle düşündüğüne inanamıyorum” iletileri ile Selçuk'un karşı eleştiri için kışkırtılması ve savunmaya geçmesi; Selçuk'un da Ersin'e “Kardeş olmayı çok iyi bir şey mi sanıyorsun sen” iletisi ile kendisiyle aynı fikirde olmadığını belirtmesi ve

Ersin'in kızıp uzaklaşarak iletişimi bitirmesinden dolayı bu iletiler “yargılamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Selçuk okul bahçesinde Çiğdem'in kaseti kameraya yerleştiremediğini görür. Yardım etmeyi teklif eder. Çiğdem'in “Sen anlar mısın ki?” iletisi ile Selçuk'u küçümsemesi ve arkadaşlarının Selçuk'a gülmesinden dolayı bu ileti “iğnelemek, takılmak, utandırmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Cille adlı çizgi dizi incelendiğinde, oyun oynamak için Kayra'yı çağırmaya gelen Talu'ya Kayra'nın “Gülmesene şişko” iletisiyle Talu'yu fiziksel görüntüsü ile etiketlemesinden dolayı “isim takmak, alay etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Talu'nun bir kedinin saldırısından kurtarıp arkadaş olduğu şişman bir kuş ile ilgili Kayra'nın “Vay canına! Talu bu kuş aynı sana benziyor ha ha ha” iletisi ile Talu'yu fiziksel görüntüsü ile utandırması ve kuş üzerinden dolaylı olarak Talu'nun şişman olduğunu söylemesinden dolayı “iğnelemek, takılmak, utandırmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Oyun oynamak için Kayra'yı almaya gelen Talu ve Kayra'ya Aşula teyze önce Kayra'nın odasını toplamalarını söyler. Kayra'nın odasını toplarlarken:

Talu: Sahi ne zamandır Cille oynamadın sen? Müdrik amca ne zaman geliyor? Az şekerlemesini yemedim. *Sorguya çekmek, irdellemek*

Kayra: O ne zaman bu ne zaman offf sus artık Talu! *Emir vermek, yönetmek, talep etmek*

Talu: İı ıh tamam Kayra ne kızılıyorsun, halla halla hayret bir şey!

Kayra: Müdrik amcamla ilgili senden fazla bir şey bilmiyorum tamam mı? İıhhh özür dilerim, Talu sana bağırarak istememiştim. Hakikaten amcam ne zaman gelecek Talu?

Talu: İııı üzülme lütfen Kayra, bugün yarın gelir bence. *Güven vermek*

Amcasına olan özleminden dolayı sıkılıp içine kapanmış olan Kayra'yı dışarı çıkarmaya gelen Talu'nun “Sahi ne zamandır Cille oynamadın sen? Müdrik amca ne zaman geliyor?” iletileri ile Kayra'nın konuşma özgürlüğünü sınırlamasından ve Kayra'ya sonraki iletilerini dikte etmesinden dolayı bu iletiler “sorguya çekmek, irdellemek” kapsamında değerlendirilmiştir. Kayra'nın “Offf sus artık Talu” iletisi ile Talu'nun davranışının kabul edilemez olduğunu vurgulaması ve Talu'yu karşı gelmeye itmesi sebebiyle bu ileti “emir vermek, yönetmek, talep etmek” kapsamında

değerlendirilmiştir. Kayra, Talu'ya bağırdığı için Talu'nun üzüldüğünü görünce özür dileyip amcasının ne zaman geleceğini sorduğunda Talu'nun “Üzülme bugün yarın gelir” iletisi ile Kayra'nın duygularını tam anlamaması ve Kayra'ya bilmediği halde onu rahatlatacak şeyler söylemesinden dolayı bu ileti “güven vermek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Talu, Kayra ile beraber Cille sahasına gelir:

Talu: Sanırım benim yokluğumda birileri kendini bir şey sanmış. *İğnelemek, takılmak*

İki Cille'ye bu köy dar Solin hanım! *Uyarmak, tehdit etmek*

Solin: Hıh demek beni yeneceksin Talu efendi haa! Onlar da öyle diyordu. Şimdi de senin tozunu alalım bakalım. *Uyarmak, tehdit etmek*

Talu: O biraz zor çilli. *İsim takmak*

Hepsi birden: Ha ha ha ha!

Talu: Ben senin hayatını kurtarayım, yedireyim, içireyim, senin şu yaptığına bak.

Solin: Bu daha başlangıç Talu efendi, bakalım senin başına daha neler gelecek.

Yorumlamak, tahlil yapmak

Talu'nun oyun sahasına geldiğinde “Yokluğumda birileri kendini bir şey sanmış” iletisi ile Solin'i küçümsemesi ve alaya almasından dolayı bu ileti “iğnelemek, takılmak” kapsamında değerlendirilmiştir. “İki Cille'ye bu köy dar” iletisiyle ise Solin'i yeneceğini söylemesi ve Solin'in “Onlar da öyle diyordu. Şimdi de senin tozunu alalım bakalım.” iletileri ile birbirlerine düşmanlık yaratmalarından dolayı bu iletiler “uyarmak, tehdit etmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Talu'nun Solin'e “Çilli” diyerek onu fiziksel özelliği ile etiketlemesinin Solin'de kızgınlık ve öfke yaratması nedeniyle “isim takmak” kapsamında değerlendirilmiştir. Daha sonra Talu'nun kurtardığı kuşun Talu'nun başına pislemesine Solin'in “Bu daha başlangıç, bakalım başına daha neler gelecek” iletisi ile yaptığı çözümlemenin Talu'yu utandırmasından dolayı bu ileti “yorumlamak, tahlil yapmak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Solin ile oynadığı Cille oyununda kötü durumda olan ve Solin'in karşısında hiçbir şey yapamayan Talu:

Talu: Neee ne oluyor burda! O ne biçim saldırıydı öyle! Allahım yardım et bir şeyler düşünmeliyim.

Solin: Hah çocuk oyunağı, şimdi iyi izle Talu efendi! ***İğnelemek, takılmak***

Kayra: Börekleri sindiremedin galiba Talu ha ha ha! ***İğnelemek, takılmak, utandırmak***

Solin: Kızma Talu, sen elinden geleni yapıyorsun, üzülme belki de Cille senin oyunun değildir! ***İğnelemek, takılmak***

Talu: Savunmaaaaa!

Solin: Olamazzz!

Solin'e yenilip Cillelerini kaybedeceği için kızgın ve şaşkın olan Talu'ya Solin'in "Hah çocuk oyunağı, şimdi iyi izle" ve "Elinden geleni yapıyorsun üzülme belki de Cille senin oyunun değildir" iletileri ile; Kayra ise "Börekleri sindiremedin galiba Talu ha ha ha" iletileri ile Talu'yu küçümseyip herkesin içinde alaya alıp utandırmalarından dolayı bu iletiler "iğnelemek, takılmak, utandırmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Oyunu kazanmasından sonra Talu, Solin'e dönerek "Var mı ifadesini alabileceğim bir babayığit? Ha ha yok mu! Bu köyün en büyük Cillesi benim öyle değil mi Solincim" iletileri ile onu alaya alıp utandırmasından dolayı bu ileti "iğnelemek, takılmak, utandırmak" kapsamında değerlendirilmiştir.

Oyundan sonra Kayra, Solin ile değirmeni tamir ederken Talu gelir. Ancak Solin, Talu'ya çok kızgındır:

Kayra: Hadi Solin yeter artık bu kadar surat yaptığın! Altı üstü bir oyundu. ***Emir vermek, yönetmek***

Talu: Evet Solin altı üstü oyundu istersen Cillenini geri vereyim de ağlama bari ha ha ha! ***İğnelemek, takılmak, utandırmak***

Solin: Ne kasılıyorsun karşımda, o göbeğini boşuna içine çekme saklayamazsın tosuncuk. ***İsim takmak, alay etmek***

Talu: Haha tosuncuk mu! Tamam tamam üzülme Cillelerini geri verecem. Nasıl olsa çok kolay kazandım ha ha ha! ***İğnelemek, takılmak, utandırmak***

Talu geldiğinde Kayra'nın Solin'e "yeter artık bu kadar surat yaptığın" iletileri ile Solin'in duygularını önemsememesi ve Solin'e surat yapmayı bırakması zorunluluğunu hissettirmesinden dolayı bu ileti "emir vermek, yönetmek" kapsamında

değerlendirilmiştir. Talu'nun ise Solin'e "İstersen Cilleni geri vereyim de ağlama bari", "Cillelerini geri verecem nasıl olsa çok kolay kazandım ha ha ha" iletileri ile Solin'i küçümsemesi ve onu alaya almasından dolayı bu iletiler "iğnelemek, takılmak, utandırmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Solin'in ise Talu'ya "Ne kasılıyorsun karşımda o göbeğini boşuna içine çekme saklayamazsın tosuncuk" iletileri ile Talu'nun fiziksel görünümüyle alay etmesi ve onu fiziksel görünümü üzerinden etiketlemesinden dolayı "isim takmak, alay etmek" kapsamında değerlendirilmiştir.

Ormana düşen zeplinlerini tamir ederken ormanın içinden çıka gelen küçük bir çocuk Solin'in yanına gelir ve her şeye karışmaya başlar. Zeplinin tamiri bittikten sonra Solin bir pusula yapar ve çocuk pusulanın içindeki göstergelerin döndüğünü görünce pusulayı Solin'den ister:

Solin: Aa bak burada ne varmış! Yıldız tornavida aman da aman ne kadar da güzelmiş şunun şirinliğine bak, al bununla oyna. *Dikkati dağıtmak*

Hira: Ver onu! *Emir vermek, talep etmek*

Solin: Olmazzz!

Hira: Sen çok sıkıcısın ben gidiyorum. *Yargulamak, eleştirmek*

Solin: Neeee! Sen bana ne dedin, çok mu sıkıcıyım! Sabahtan beri seni eğlendirmek için canım çıktı. Aaaa çocuğa bak, gelsene sen bi yanıma. *Uyarmak, tehdit etmek*

Hira: Böööö hiiiaaaa!

Solin: Gel buraya seni şımarık çocuk seni! *Emir vermek*

Bir yakalayayım ne yapacağımı biliyorum sana aa gel kaçma dedim! *Tehdit etmek*

Solin'in pusulayı isteyen Hira'ya karşı "Aa bak burada ne varmış yıldız tornavida, şunun şirinliğine bak al bununla oyna" iletileri ile açık olmayışı ve Hira'nın güveninin sarsılmasına ve onun kendisine kızmasına sebep olmasından dolayı bu ileti "dikkati dağıtmak" kapsamında değerlendirilmiştir. Hira'nın "Ver onu" iletileri ile Solin'i inatlaşmaya; Solin'in ise "Gel buraya seni şımarık çocuk" iletileri ile Hira'nın o anki davranışının kabul edilemez olduğunu vurgulamasından dolayı bu iletiler "emir vermek, talep etmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Hira'nın "Çok sıkıcısın" iletileri ile Solin'e sevilmediğini hissettirmesinden dolayı bu ileti "yargulamak, eleştirmek" kapsamında değerlendirilmiştir. Solin'in ise "Aaaa çocuğa bak gelsene sen bi yanıma"

ve “Bir yakalayayım ne yapacağımı biliyorum sana” iletileri ile Hira’ya gözdağı vermesi ve Hira’da düşmanlık duyguları yaratmasından dolayı bu iletiler “uyarmak, tehdit etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Zeplinin düştüğünü gören Ezakilerden Gabi, Müdrik amca ve diğerlerinden 12 efsanevi Cillelerini almak için Ahendil ile beraber gidip zeplini arar. Ancak onları bulamaz:

Ahendil: Sana oraya gitmeyelim demiştim! *Yargılamak, suçlamak*

Gabi: Ne hep beni suçluyorsun ya, ben ne yaptım şimdi! Offf ayaklarım çok ağrıyor.

Ahendil: Yine beni sinirlendiriyorsun, sana sus dedim! *Emir vermek, yönetmek*

Ormandan duman çıktığını ben mi söyledim! Senin yüzünden üstüm başım berbat oldu. *Yargılamak, eleştirmek, suçlamak*

Ormanın içine girip zeplini bulamadıklarında Ahendil’in Gabi’ye “Sana oraya gitmeyelim demiştim” iletileri ile ona hiçbir şeyi doğru yapamadığı; “Ormandan duman çıktığını ben mi söyledim” ve “Senin yüzünden üstüm başım berbat oldu” iletileri ile de Gabi’nin benlik saygısının aşınmasına, Gabi’ye yetersiz ve değersiz olduğunu hissettirmesinden dolayı bu iletiler “yargılamak, eleştirmek, suçlamak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Müdrik, Gazal’ın evinde yaptıkları yolculuğun planını anlattıktan sonra Kayra ile yaptıkları duygusal bir konuşma sırasında:

Talu: Bu duygusal sahneyi bölmek istemezdim ama canım çok sıkıldı. Böyle ayağı burkulmuş yengeç gibi oturuyoruz.

Solin: Bu bugüne kadar duyduğum en saçma benzetme! *Yargılamak, eleştirmek*

Yengeçler eklem bacaklıdır, onların ayağının burkulması imkânsız. *Öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma*

Talu’nun can sıkıntısını ifade etmek için kullandığı “Ayağı burkulmuş yengeç” benzetmesine Solin’in “Duyduğum en saçma benzetme” iletileri ile Talu’nun duygularını ifade etmesini engellemesinden dolayı bu ileti “yargılamak, eleştirmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Yengeçler ile ilgili Solin’in “Yengeçler eklem bacaklıdır, onların ayağının burkulması imkânsız” iletileri ile Talu’nun mantıksız ve

bilgisiz olduğunu vurgulamasından dolayı bu ileti “öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma” kapsamında değerlendirilmiştir.

Yola çıkarlarken Gazal teyzenin Solin’e “Söylediklerimi unutma, onu tanımaya çalış” iletisi ile aslında Solin’in Cillesinin içindeki yarattığı kast ederken Talu’nun “O kim Solin? Yoksaaa! Ha ha ha ha” iletisi ile Solin’in utanıp öfkelenmesine sebep oluşu için bu ileti “sorguya çekmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Orman köyüne doğru giden Rehzen, Ahendil ve Gabi yürümekten yorulmuşlardır. Ahendil kendi kendine konuşur:

Gabi: Ha ha ha! Ne oldu Ahendil yine niye şikâyet ediyorsun ha!

Ahendil: Haaa ben mi sus artık Gabi! *Emir vermek*

Bunların hepsi zaten... *Suçlamak*

Rehzen: Yine başlamayın! *Emir vermek, yönetmek*

Ahendil: Bana bak Gabi, Cille maçlarında her zaman seni kurtaracak değilim. Bize yük oluyorsun artık, kabul et bunu sen kötü bir Cille ustasısn. *Yargılamak, eleştirmek*

Rehzen: Susun ve yürüyün! Yeterince vakit kaybettik zaten. *Emir vermek, yönetmek*

Ahendil’in Gabi’ye “Sus artık” iletisi ile Gabi’nin o anki söylediğinin kabul edilemez olduğunu vurgulaması; Rehzen’nin “Yine başlamayın”, “Susun ve yürüyün” iletileri ile söylediklerinin yapılması zorunluluğunu hissettirmesinden dolayı bu iletiler “emir vermek, yönetmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Ahendil’in Gabi’ye “Sus artık bunların hepsi zaten...” iletisi ile yorgunluklarından Gabi’yi sorumlu tutması ve “Cille maçlarında her zaman seni kurtaracak değilim, bize yük oluyorsun. Artık kabul et bunu, sen kötü bir Cille ustasısn” iletisi ile Gabi’nin benlik saygısının aşınmasına ve kendini işe yaramaz hissetmesine sebep olmasından dolayı bu iletiler “yargılamak, eleştirmek, suçlamak” kapsamında değerlendirilmiştir.

Rehzen 12 efsanevi Cilleden birinin Haris’te olduğunu öğrenince onun peşine düşer. Rehzen’in “Gabi! Ahendil! Yakalayın” ve “Gabi! Ahendil! Daha çabuk olun yakalayın şunu” iletileri ile Gabi ve Ahendil üzerinde güç kurmasının ve onları yönetmesinin Ahendil’de düşmanca duygular yaratması, Gabi üzerinde de söyleneni

yapma zorunluluğu hissi yaratmasından dolayı bu iletiler “Emir vermek, yönetmek, talep etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

Haris’i yakalamaya çalıştıklarını gören Kayra ve arkadaşları, Rehzen ve arkadaşlarının peşine düşerler. Kayra, Rehzen ve arkadaşlarına yetişerek onlara “Yolun sonuna geldiniz Ezakiler! Çaldığınız Cilleleri sizden geri alacam! Gazal teyzeye yaptıklarınızın hesabını vereceksiniz” iletisi ile karşısındakilerde düşmanca duyguların ortaya çıkmasına ve onlarında karşı saldırıya geçmesinden dolayı bu iletiler “uyarmak, tehdit etmek” kapsamında değerlendirilmiştir. Rehzen ve arkadaşlarına yalnız başına yetişen Kayra’ya Rehzen’in “Ha ha ha! Kapana kısıldın, şimdi ne yapacaksın ufaklık” iletisi ile Kayra’yı küçümseyip alay etmesinden dolayı bu iletiler “isim takmak, alay etmek” kapsamında değerlendirilmiştir.

5. TARTIŞMA

Geleneksel olarak aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yer olarak kabul edilirdi ve aile ile sınırlı olan sosyal yaşam içinde çocuğa yöneltilen davranışlar ve ona karşı takınılan tavırlar, çocukların bu ilk yaşantılarının örülmesinde büyük önem taşımaktaydı. Ancak günümüzde çocuk, dünyaya geldiği andan itibaren, anne ve babasının yanı sıra kitle iletişim araçları ile iletişime girmektedir. Kitle iletişim araçlarının temel işlevi, bir yandan eğlendirirken öte yandan gerçeğe dayalı sorunlara çözümler getirebilmek, eğitmek ve toplumda belli değerlerin yerleşmesine yardımcı olmaktır (5, 6, 37). Kitle iletişim araçları arasında ise gerek kültürümüzdeki imajı gerekse de bir aile aracı oluşu nedeniyle çocuklar en çok televizyon ile iletişime girmektedir (59). Yapılan araştırmalar sonucu, çocukların yaşları arttıkça televizyon izleme süresinin de arttığı ve çocuk okul çağına geldiğinde televizyon başında geçirdiği zamanın, sınıfta bulunduğu süreye yaklaştığı saptanmıştır (5, 11, 65-67). Ancak televizyon ile olan bu iletişim tek yönlü olup, mesajlar televizyondan çocuğa direkt yönelmektedir. Çocuk televizyondaki hangi programı izliyor olursa olsun, bu programlar çocuklar üzerinde davranışsal, düşünsel ve duygusal etkiler yaratır. Böylelikle TV, özellikle dili artık daha geniş bir sosyal ortamda kullanan okul çağı çocuklarının çevreleriyle sağlıklı iletişim kurmalarını gerektiren temel iletişim becerilerini de göz önüne alarak gördüklerini taklit yoluyla öğrenen çocuklar için, etkili bir rol model görevi oynar. Çünkü içeriği ne olursa olsun bir sorunu çözmek için iletişim kurmak gerekir. Ancak sağlıklı iletişim becerileri gelişmemiş bireylerin bir sorunu çözmek için başlattıkları etkileşim kısa sürede çatışmaya dönüşür. Bu da var olan sorunlara yenilerinin eklenmesine sebep olur. Bu yüzden program yapımcıları, televizyon ekranlarındaki olumlu iletişim becerileri ve davranışlarına sahip modellerin çocuklar için ne kadar yapıcı ise olumsuz modellerinde o kadar yıkıcı bir etkiye sahip olduğunu bilmelidir. Televizyon, görsel ve işitsel özellikleri sayesinde birden çok duyu organına hitap ederek çocuk üzerinde etkili bir öğrenme sağlayabilir. Bu öğrenme sürecinde ise iletişimi zenginleştiren ve geliştiren yollar kadar zayıflatan ve zehirleyen yollarda öğrenilmektedir (3, 5, 36, 37, 62).

Bu çalışmada, TRT Çocuk kanalında çocukların televizyonu en çok izledikleri saatlerde, okul çağına yönelik yayınlanan 5 çizgi dizinin içerikleri Thomas Gordon'un belirttiği çözüm iletileri, bastırıcı iletiler ve dolaylı iletiler olmak üzere 3 kategori ve

içerdikleri iletişim engeli iletileri kapsamında incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde çizgi diziler, yaş kategorisi ve karakter grupları arasında hangi iletişim engellerinin ortaya çıktığı alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır.

İncelenen çizgi dizilerden, 9-12 yaş grubu çizgi dizilerde 210 iletişim engeline 6-9 yaş grubundaki çizgi dizilerde ise 77 iletişim engeline yer verildiği görülmektedir. Yağlı (6) bir çizgi dizi/filmin kalitesini taşıdığı içeriğin ve verdiği olumlu mesajların belirlediğini söyler. İçerik olarak arkadaşlık, aile kavramı gibi önemli içerikleri barındıran bu çizgi dizilerden 9-12 yaş grubu çizgi dizilerde olumsuz mesajların çok olması 6-9 yaş grubu çizgi dizilere kıyasla olumlu mesaj verme bakımından yetersiz kaldıkları söylenebilir. Bu durumun ise, çizgi dizilerdeki karakterlerin çizgi dizilerin yaş kategorisi ile uyumlu olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Çünkü her yaş kategorisindeki çizgi dizilerin karakterleri o yaş kategorisinin içine giren çocuklardan oluşmaktadır. Yani yaş kategorisi büyüdükçe karakterlerin yaşlarının da büyüdüğü ve buna bağlı olarak da çizgi dizilerde konuşulan konuların artması, yaşanan yaşam alanlarının genişlemesi ve karakterlerin daha özgürce hareket etmelerinden dolayı diyaloglar farklılaşmaktadır. Bu da beraberinde daha fazla duygu durumu yaratmakta ve iletişim becerileri gerektirmektedir. Yapılan araştırmalarda 12 yaşına kadar yaş ilerledikçe televizyon izleme süresinin arttığı, 6-12 yaş grubu çocukluk çağının televizyondaki saldırgan karakterlerden etkilenmeler açısından çok kritik bir dönem olduğu ve televizyondaki öyküleri gerçek olarak algıladıkları belirtilmiştir (11, 21, 65, 66). Bu bilgiler doğrultusunda yaş ilerledikçe çocukların daha fazla iletişim engeli içeren iletiye daha sıklıkla ve daha uzun süreli maruz kaldığı söylenebilir. Dağ (21) çocukların yaşı ilerledikçe dikkat sürelerinin ve kavrama yeteneklerinin artması, kurgulanan olayların takibini yapabilme, anlatılan olaylardan sonuçlar çıkarabilme yetenekleri gelişir. Çocukların bu özelliklerinin artması ve gelişmesiyle beraber olumsuz iletilerin yaş ilerledikçe çizgi dizilerde yer alma sıklığının artması çocukların çizgi dizilerde gördükleri karakterlerin olumsuz eylem ve iletilerini taklit etmeyi arttırabileceği düşünülebilir.

Yaş kategorilerine göre çizgi diziler kendi içinde incelenmiştir. 6-9 yaş gurubu çocuklara yönelik çizgi dizilerde en çok iletişim engeli içeren iletilerin 45 ileti ile yetişkinden-çocuğa olduğu görülmüştür. Kıran (88) okul öncesi dönemi çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarında geçen iletişim engellerini incelediği

araştırmasında iletişim engellerinin daha çok üst kesimi temsil eden güç ile alt kesimi temsil eden zayıf arasında olduğunu belirtmiştir. Kıran'ın bulguları ile yapılan çalışmanın bulgularının benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. 6-9 yaş grubu çizgi dizilerde iletişim engellerinin daha çok yetişkinden-çocuğa yönelik olmasının nedeni ise bu yaş grubu çocukların çizgi dizilerde genel olarak ebeveyn-çocuk etkileşiminin olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. 9-12 yaş grubu çocuklara yönelik çizgi dizilerde ise en çok iletişim engeli içeren iletilerin 125 ileti ile çocuktan-çocuğa yönelik olan iletiler olduğu görülmüştür. Yağlı (6)'nın Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caillou ve Peppe örneği çalışmasında Ana karakterin, arkadaşlarına, kardeşine ve eşyaları ile etkileşiminde olumlu davranışların yanında olumsuz sözel ve fiziksel şiddete de başvurduklarını belirtmiştir. Yağlı'nın araştırmasında elde ettiği bulgular bu çalışmadaki bulguların örtüştüğünü söyleyebiliriz. Ayrancı ve arkadaşlarının (7) televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyini inceledikleri araştırmalarında büyük yaş grupları için olan yayınlarda bastırıcı iletiler kapsamına giren azar, eleştiri, küfür iletilerinin; çözüm iletileri kapsamına giren korkutma, tehdit, endişe iletilerine göre daha sık rastlandığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada büyük yaş grubu için elde edilen bulguların Ayrancı ve arkadaşlarının elde ettiği bulgularla benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. 9-12 yaş grubundaki çizgi dizilerde daha çocuktan-çocuğa iletişim engeli iletilerinin olması ise çizgi dizilerdeki karakterlerin ebeveynlerinden çok kendi arkadaşları ile vakit geçirmelerinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Çizgi diziler incelendiğinde hem 6-9 yaş grubu izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde hem de 9-12 yaş grubu izleyici kitlesine yönelik çizgi dizilerde çocuktan-yetişkine olan iletişim şeklinin en az iletişim engeli içeren iletişim şekli olduğu görülmüştür. Alan yazındaki çalışmalara bakıldığında Klinger (89) çizgi dizilerde ebeveyn-çocuk etkileşimi üzerine yaptığı çalışmasında çocuk ve ebeveyn arasında uygun olmayan prososyal davranışlar arasında bir fark olmadığını belirtmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgu Klinger'in elde ettiği bulgularla benzerlik göstermediği düşünülmektedir. Bu çalışmalardaki sonuçların farklı olması Klinger çalışmasında yabancı yapım şirketlerinin ürettiği çizgi dizileri incelemişken bu çalışmada yerli yapım çizgi dizilerin incelenmiş olmasından kaynaklı olduğu düşünülebilir. Bu

durumun ise bizim toplumsal özelliklerimiz olan büyüğe saygı gösterme, büyüğe karşı çıkmama, büyüğün sözünü dinleme gibi özelliklerin yerli yapımcılar tarafından çizgi dizilere aktarılmış olmasından kaynaklı olduğu düşünülebilir. Çocuktan yetişkine iletişim engelinin az olmasının yetişkinin çocuk karşısında bir otorite figürü olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Yetişkin ve çocuk arasındaki iletişimin daha çok yetişkinin eleştiri ve emirlerden oluşan iletiler göndermesi çocuğun ise savunma ve inkâr yolunu izlemesinden dolayı yetişkine karşı çocuğun iletilerinin daha az iletişim engeli içermesini sağladığı düşünülebilir (90). Kısaca söylemek gerekirse bireylerin sahip olduğu statü ve bu statüye bağlı olarak oynamak durumunda oldukları rolleri onların birbiri ile olan ilişki ve iletişim biçimlerini tanımlar.

Yetişkinden-yetişkine olan iletişim engellerinin 6-9 ve 9-12 yaş grubu izleyici kitlesine sahip çizgi dizilerde sırasıyla 12 ve 24 ileti ile kendi aralarındaki iletişimde en az iletişim engeli barındıran ikinci grup olduğu görülmektedir. Yetişkinden-yetişkine olan iletişim şeklinin, çocuktan-çocuğa ve yetişkinden-çocuğa olan iletişim şekillerinden daha az iletişim engeli iletileri içerdiği tespit edilmiştir. Bunun sebebinin ise hem çizgi dizilerdeki karakterlerin çoğunlukla çocuk olması hem de çizgi dizilerdeki kahramanların çocuklar olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Aynı zamanda yetişkin-yetişkin diyaloglarının çizgi dizilerde çok az yer alıyor olmasından kaynaklı olduğu düşünülebilir.

6-9 yaş grubu çizgi dizilerde çocuktan-çocuğa iletişim engeli içeren 19 iletinin 8 tanesi çözüm iletilerinden “emir vermek, yönetmek, talep etmek”, “uyarmak, tehdit etmek” iletilerini barındıran çözüm iletileri olduğu görülmektedir. İlk çocukluktan yetişkinliğe doğru, dilin çocukluğa özgü ve ilkel fonksiyonu olan monolog ve egosantrik konuşma yavaş yavaş kaybolur. 7-8 yaşına doğru ise işbirliği yapma ihtiyacı belirir ve çocuklar arasında geçen gerçek diyalogların en yüksek aşaması da bu yaşta bulunur (45). Piaget (45) 6 ve 7 yaşlarında iki çocuğu serbest zamanlarında izleyip kullandıkları iletileri kaydettiği bir çalışma da çocukların kullandığı “emir, dilek ve tehdit” içeren iletilerin, “eleştiri ve alay” içeren iletilere oranla daha fazla olduğunu bulmuştur. Bu bulguların Piaget’in yaptığı çalışma bulguları ile örtüştüğü görülmektedir. 9-12 yaş grubundaki çizgi dizilerde çocuktan-çocuğa olan iletişim engeli içeren 125 iletinin ise 79 tanesinin “yargılamak, eleştirmek, suçlamak”, sorguya çekmek, irdelemek”, “isim takmak, alay etmek”, “yorumlamak, tahlil yapmak”

iletilerini barındıran bastırıcı iletiler olduğu görülmektedir. Ayrancı ve arkadaşlarının (7)'te özel TV'lerde çocukların en çok televizyon izledikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada “azarlama, eleştirme ve argo” iletilerin oranının, “korkutma, tehdit etme ve endişelenme” iletileri oranından fazla olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulguların Ayrancı ve arkadaşlarının (7)'inin yaptığı bulgularla örtüştüğü görülmektedir. Bu sonuçlar ışığında, izleyici kitlesi yaşının artmasıyla paralel olarak bastırıcı iletiler kategorisinde yer alan iletilerin de arttığını söyleyebiliriz.

Çizgi diziler incelendiğinde yetişkinden-yetişkine yönelik iletişim engeli içeren iletilere en çok Cille adlı çizgi dizide yer verildiği görülmektedir. Bunun da diğer çizgi dizilere oranla daha fazla yetişkinin bu çizgi dizide yer alıyor olması ve yetişkin karakterlerin çizgi dizi kahramanı ile sürekli bir arada olmalarından kaynaklı olduğu düşünülebilir. Çatlak Yumurtalar adlı çizgi dizide üç yetişkin, Rafadan Tayfa adlı çizgi dizide ise iki yetişkin karakterin yer alıyor olması ve bu karakterlerinde çok az sürelerle bir arada çıkmalarından dolayı her iki çizgi dizide de yetişkinden-yetişkine olan iletişim şeklinde iletişim engeli içeren iletilere rastlanmamıştır. Yetişkinden-yetişkine olan iletişim engellerinin ise daha çok “uyarmak, tehdit etmek”, “yargılamak, eleştirmek, suçlamak” ve “isim takmak, alay etmek” iletilerini içerdiği görülmektedir.

Yetişkinden-çocuğa yönelik iletişim engeli içeren iletilere 44 ileti ile en çok Rüya'nın Günlüğü ve 29 ileti ile Çatlak Yumurtalar adlı çizgi dizilerde yer verildiği görülmektedir. Hem Rüya'nın Günlüğü adlı çizgi dizide hem de Çatlak Yumurtalar adlı çizgi dizide yer alan iletişim engeli iletilerinin daha çok bastırıcı iletilerden olduğu görülmektedir. Diğer çizgi dizilerden Karınca Ailesi ve Rafadan Tayfa adlı çizgi dizilerde de yetişkinden-çocuğa olan iletişimde iletişim engeli içeren iletilerin daha çok bastırıcı iletilerden olduğu görülürken Cille adlı çizgi dizide yetişkinden-çocuğa olan iletişim engeli içeren iletilerin ise çözüm iletilerinden olduğu görülmektedir. Tepeli (57)'nin 253 okulöncesi çocuğunun annesi ile yaptığı bir çalışmada, annelere verdiği 5 istenmeyen davranış türü karşısında verdikleri ileti türlerini incelemiş ve annelerin çocuklarına karşı en çok kullandığı iletişim engeli içeren iletilerin %46.2 ile bastırıcı iletilerden olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulguların Tepeli (57)'nin yaptığı çalışma ile uyduğu görülmüştür. Bu bulgularla, çizgi dizilerin gerçek hayatı yansıttığına ve çocukların çizgi dizilerde gördüğü olaylardan kendilerine bir

kahraman seçip o kahramanın yaptıklarını yaparak problem durumlarla başa çıkmaya çalışacağını söyleyebiliriz. Eğer çocuğun seçtiği bu kahraman olumsuz bir iletişim şekli kullanıyorsa, çocuğunda olumsuz iletişim davranışları artış gösterebilir. Karaman (10) yaptığı çizgi dizi karakterlerinin çocukların tüketim alışkanlıkları üzerine yaptığı bir çalışmada çocukların hayali karakterleri gerçek varlıklar gibi algılayabildiklerini, zaman zaman arkadaşlarına, anne-babalarına, kardeşlerine karşı beklenmedik davranışlar sergilediklerini ve söz konusu davranışların bazen çocuğa ve çevresine zarar verecek boyutlara ulaşabildiğini belirtmiştir.

Çocuktan-çocuğa yönelik iletişim engellerini içeren iletilerin en çok 48 ileti ile Rüya'nın Günlüğü, 41 ileti ile Cille, 36 ileti ile Rafadan Tayfa, 11 ileti ile Çatlak Yumurtalar ve en az 8 ileti ile Karınca Ailesi adlı çizgi dizide yer aldığı görülmüştür. Bu iletişim engellerinin en çok 5 ileti ile Çatlak Yumurtalar adlı çizgide ve 16 ileti ile Cille adlı çizgi dizide çözüm iletileri olduğu görülmüştür. Karınca Ailesi 4, Rafadan Tayfa 26 ve Rüya'nın Günlüğü 31 ileti ile en çok bastırıcı iletilerin yer aldığı çizgi diziler olduğu görülmüştür. Bu iletilerin ise en çok “yargılamak, eleştirmek, suçlamak”, “yorumlamak, tahlil yapmak”, “emir vermek, yönetmek, talep etmek”, “iğnelemek, takılmak, utandırmak” ve “isim takmak, alay etmek” şeklinde iletiler olduğu görülmektedir. Bulgu (20) kitle iletişim araçlarının toplumsal yapıya olumsuz etkileri-sapma davranışları çalışmasında çocukların film/dizi kahramanının şiddetini onaylaması, oyunlarında özellikle bu kahramanlardan gördüklerini uygulama eğiliminde olduklarını belirtmiştir. Yaşar ve Paksoy (19) çizgi filmlerdeki saldırgan içerikli görüntülerin, çocukların serbest oyunları sırasındaki saldırganlık düzeylerine etkisi üzerine yaptıkları araştırmada çocukları 6 kişilik gruplar 3 kız 3 erkek olacak şekilde ayırarak biri saldırgan içerikli diğeri eğitici içerikli çizgi filmler çocuklara izletilerek çocukları gözlemişler. Saldırgan içerikli çizgi film izletilen çocukların serbest oyun etkinliklerinde çizgi filmdeki karakterlerin sözlerini ve hareketlerini taklit ettiklerini belirtmişlerdir. Gruplar bir araya gelip oynadıklarında saldırgan içerikli çizgi film izletilen çocukların izledikleri çizgi film karakterlerini ve öğelerini uzun süre oyunlarına yansıtılmalarının sonucu olarak sessiz yapıdaki öğrencilerin sıkılarak veya canı acıdıkları için oyunu terk etmelerine sebep olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda şiddet içerikli ve görsel uyaranların yoğun olduğu çizgi filmlerin eğitici çizgi filmlere oranla çocukların davranışlarına daha fazla yansıdığını belirtmişlerdir.

Karaman (10)'ının yaptığı çalışmada öğretmen ve ailelerin, televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri konusunda vurguladıkları konuların çocukların konuşmalarındaki dil üzerine olduğunu belirtmiştir. Bu konuların ise çocukların izledikleri karakterlerin konuşma tarzlarını, argo kelimelerini ve esprilerini kendi aralarındaki konuşmalarda taklit ettiklerini belirtmiştir. Yapılan araştırmalar, ailelerin sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerine bağlı televizyon kullanma özelliklerinin aile içi ilişkiler üzerinde belirleyici olduğunu belirtmişlerdir. Çocukların televizyondan seyrettikleri kahramanlar içinden benzemek istediklerinin olup olmaması arasında kır doğumlu ailelerin çocuklarının kent doğumlulara göre daha çok benzemek istedikleri birilerinin olduğunu belirtilmiştir (14, 20).

Televizyon dili, dil kullanımına örnek oluşturduğu için dinleyici ya da izleyicinin benzer durumlarda, kendi dil kullanımını da dolaylı bir biçimde etkiler. Yapılan birçok araştırma çocukların izledikleri çizgi dizi karakterlerini özümseyip taklit ettiklerini belirtmiştir. Bundan dolayı çocuklar izledikleri çizgi dizilerde özümseyip sevdikleri karakterlerin iletişim engeli içeren iletilerine sık maruz kalmaları durumunda çocukların eleştiri, emir ve alay ile düşüncelerini bildirmelerine yol açacağı düşünülebilir. Eleştiri ve alaylar ise düşüncüyü bildirmekten çok kavgacılık, onur, rekabet vb. bilince ait olmayan içgüdüleri doyurur (45).

Çizgi diziler incelendiğinde toplamda 287 iletişim engeli iletilerinin çizgi dizilerde yer aldığı görülmektedir. İnanlı (1) televizyondaki çocuk programlarının beş-altı yaş çocukları için sözel şiddet ve anti-sosyal sözcükler içermesi durumunun incelenmesi araştırmasında incelediği 6 programın 50'şer dakikalık yayınlarında 433 sözel şiddet ve anti-sosyal sözcük olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada bulunan ileti sayısının İnanlı'nın çalışmasındaki ileti sayısından az olması TRT Çocuk kanalının bu konuda daha duyarlı olmasından dolayı olduğunu söyleyebiliriz. Çocuklar, ailelerine ve arkadaşlarına karşı her gün görebildikleri, sevdikleri televizyon karakterlerini örnek almayı ve onları taklit etmeyi sürdürürler. Bu yüzden dili keyfi ve özensiz kullanış, çocukların dilini, düşüncelerini ve davranışlarını etkilemekte iletişimi/anlaşmayı zorlaştırmaktadır (10, 61, 92). Aynı zamanda iletişim engeli olan çözüm iletileri, bastırıcı iletiler ve dolaylı iletiler ile çizgi dizilerdeki karakterlerin duygularını dile getirdiğini gören çocuk duygularını dile getirmek için bu iletileri kullandığında karşı tarafta çok olumsuz duygular ve sonuçlar doğurabilir. Bireyin konuşma isteğini

söndürür. Bireyi savunmaya ve direnmeye yöneltir. Tartışmaya ve karşı saldırıya geçmeye neden olur. Bireyin yetersiz ve bayağı hissetmesine neden olur. Kırgın ve kızgın hissettirir. Bireyin suçlu ya da kötü hissetmesine neden olur. Bireyi değiştirmek istediğinizi ve onu olduğu gibi kabul etmediğinizi gösterir. Kendi sorunlarını çözmede güvenilmediğini hissettirir. Doğru anlaşılmadığını hissettirir. Duygularının haklı bulunmadığını, sözünün kesildiğini, ilgilenilmediğini ve saygı duyulmadığını hissettirir. Hayal kırıklığına uğramış hissedilir. Tanık kürsüsünde sorgulanıyormuş gibi hisseder. Ancak bir çocuğun kişiler arası ilişkilerde kendini rahat, güvenli ve değerli hissetmesi için olumlu iletişim becerilerine sahip olması gerekir. Çocuğun olumlu iletişim becerilerini öğrenmesi içinde öncelikle olumlu iletişim becerilerinin sergilendiği bir ortamda yetişmesi gerektiği belirtilebilir (48, 52, 53).

TRT Çocuk kanalında incelenen çizgi diziler iletişim engelleri bakımından incelendiğinde bastırıcı iletilerden en çok “yargılama, eleştirme suçlama” iletilerine rastlanmıştır. Bu iletiye örnek verecek olursak “Şu hale bak daha bu yaşta kocaman bir sürü laf etmeyi biliyor ama nedense tabağını içeri götürmüyor hanım efendi.” Bu iletiler, gelişimsel açıdan ele alındığında çocuğun gelişimi açısından birçok yönden sakıncalıdır. Bu ifadelerin çocuk/birey üzerindeki etkileri diğer iletilerden çok daha fazla olumsuz etki yapar. Çocuk/birey kendisini yetersiz, küçülmüş, aptal, değersiz ve kötü hissettirir. Çocuğun/bireyin benlik kavramı çevresindekilerin yargı ve değerlendirmeleriyle şekillenir. Etrafındakiler çocuğu/bireyi yargılamak için çocuk/bireyde kendini yargılar. Bu iletiler olumsuz eleştiri barındırdığı için karşı eleştiri doğurur. Çocuğun/bireyin iletişimini çatışmaya dönüştürüp iletişiminin kopmasına sebep olurlar. Düşmanlık ve öfke duygularının ortaya çıkmasına sebep olurlar (48, 53, 56).

Çözüm iletilerinden en çok “emir vermek, yönetmek, talep etmek” iletilerine rastlanmıştır. Bu iletiye örnek verecek olursak “Git başımdan bebekler korkar tek başına yatmaktan hadi git.” Bu iletiler çocuğa/bireye duygularının ya da gereksinimlerinin önemli olmadığını anlatır. Çocuğu/bireyi o anki durumuyla kabullenmediğini iletir. Güç ile çocuk/bireyde korku yaratılır. Çocuğu/bireyi kırar ve kızdırır. Düşmanca duygular yaratma, bağırıp-çağırma, direnme ve karşılık verme yaratır (53).

Dolaylı iletilerden en çok ‐iğnelemek, takılmak, utandırmak‐ iletilerine rastlanmıştır. Bu iletiye örnek verecek olursak ‐Hadi kalkma zamanı hiiiiii bu odanın hali ne böyle yoksa taşıyor musun?‐ Bu iletiler Çocuğa/bireye karşısındaki kendisine açık ve dolaysız davranmadığını sinsi ve dolaylı davrandığını düşündürür. Çocuk/birey karşısındaki güvenilmez olduğu sonucuna varır (56, 57).

TRT Çocuk kanalında 6-9 yaş grubu izleyici kitlesine yönelik hazırlanan çizgi dizilerdeki içerik ve olumlu mesajlara gösterilen hassasiyetin 9-12 yaş grubu çizgi dizilere yeterince gösterilmediği görölmektedir. TRT Çocuk’un yayın politikası ilkelerinden çocukların korunması kategorisinde ‐İsimlendirmeler yoluyla oluşabilecek her türlü aşağılama ve değersizleştirme unsurları‐ ve ‐Din, dil, ırk veya sosyal, kültürel ve inanç farklılıklarına dayalı aşağılama ya da dışlama unsuru oluşturabilecek öğeler‐ ilkelerine yer verildiği ama her yaş grubu çizgi diziler için bu ilkelere yer vermesinin yetersiz olduğu görölmektedir (93).

Genel olarak; çocuk, gelişim sürecinde en çok sevdiği kişileri veya etkilendiği davranış şekillerini taklit ederek öğrenir (6). Çocukların en sevdiği kişi ve karakterlerin birçoğunun çizgi dizilerdeki karakterler olduğu birçok çalışmada belirtilmiştir (6, 91, 94). Bu bilgiler ışığında çocukların çizgi film kahramanları taklit edeceği ve onların yaptıklarını yaparak hayatı öğrenecekleri düşünülebilir. Korkut (3)’un da belirttiği gibi bu öğrenme sürecinde ise iletişimi zenginleştiren ve geliştiren yollar kadar zayıflatan ve zehirleyen yollar da öğrenilmektedir. Bu yüzden de çizgi dizi yapımcılarının çizgi dizilerdeki iletilerin çocuklara toplumsallaşabileceği, sosyalleşebileceği, sorumluluk alabileceği, çözüm üretebileceği, empati kurabileceği, duygularını ve düşüncelerini uygun bir şekilde ifade edebileceği; argo, küfür, azarlama, eleştirme, suçlama, yargılama, tehdit etme, alay etme barındırmayacak şekilde iletiler ile çizgi dizi kahramanlarını seslendirmelidirler.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, durum çalışması deseni doküman incelemesi ve içerik analizi yöntemiyle incelenen araştırmamanın sonucunda elde edilen bulgular ve öneriler yer almaktadır. Araştırmada 2016 yılında TRT Çocuk kanalında yayımlanan 6-9 ve 9-12 yaş grubu izleyici kitlesine yönelik Türk yapımı ve TRT Çocuk için hazırlanmış olan çizgi dizilerdeki iletişim engellerine yer verme bakımından durumunu belirlemek, yorumlamak ve önerilerde bulunmak amaçlanmıştır.

Bu çalışmada incelenen çizgilerde iletişim engelli kategorilerinden 152 ileti ile “Bastırıcı İletilere”, 100 ileti ile “Çözüm İletilerine”, 35 ileti ile “Dolaylı İletilere”, yer verildiği görülmektedir.

Bastırıcı iletilerde 51 ileti ile “yargılamak, eleştirmek, suçlamak”, 30 ileti ile “güven vermek, duygularını paylaşmak”, 27 ileti ile “yorumlamak, tahlil yapmak”, 22 ileti ile “isim takmak, alay etmek”, 17 ileti ile “sorguya çekmek irdellemek”, 5 ileti ile “övmek, pohpohlamak” şeklinde iletişim engeli içeren iletilere yer verildiği görülmektedir.

Çözüm iletilerinde 41 ileti ile “emir vermek, yönetmek, talep etmek”, 30 ileti ile “uyarmak, tehdit etmek”, 14 ileti ile “Öğretme, Nutuk çekme, Gereğçeleri anlatma”, 9 ileti ile “Akıl vermek, Öneri ya da çözüm sunmak”, 6 ileti ile “Ahlak dersi vermek, Öğüt vermek” şeklinde iletişim engeli içeren iletilere yer verildiği görülmektedir.

Dolaylı iletilerden ise 24 ileti ile “İğnelemek, Takılmak, Utandırmak”, 11 ileti ile “Konuyu saptırmak, Dikkati dağıtmak” şeklinde iletişim engeli içeren iletilere yer verildiği görülmektedir.

TRT Çocuk yapım ve yayın kılavuzunda yer alan “Yabancı, uygunsuz çağrışımlara sahip, argo kelime ve terimler, İçeriklerde önyargı ve koşullandırıcı anlatımlar, isimlendirmeler yoluyla oluşabilecek her türlü aşağılama ve değersizleştirme unsurları” yer almamalıdır (93) maddelerinden dolayı çizgi dizilerde yer alan bu iletişim engellerinin çocuklara bu iletişim şeklini empoze etme amacı taşımadığı düşünülmektedir. Ancak TRT Çocuk Türkiye’nin en çok izlenen çocuk kanalı olarak çizgi dizilerdeki diyalogların içerisindeki iletilerin çocuklar tarafından taklit edilip gerçek yaşamda kullanıldığını göz önüne almalıdır. TRT Çocuk’un bu konudaki hassasiyetini daha çok arttırması gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda

iletişim engellerinin geçtiği ve karakterlerin olumsuz etkilendiği durumlar ile ilgili bir dış ses çizgi diziye eklenebilir. Bu dış ses de çocuklara öyle bir durumda empatik ve ben dili iletişim örneğini verebilir. İletişim engeli kullanıldığı zaman iletişim engeline maruz kalan karakterin neler hissettiği, empatik ve ben dili iletişim olsaydı karakterin nasıl hissedeceği sorunun nasıl daha kolay atlatılacağı dış ses ile anlatılabilir.

Yetişkinden-yetişkine olan iletişim engeli içeren ileti sayısının 36 olduğu ve bunların en çok 19 tane ileti ile çözüm iletilerine, 16 tanesinin bastırıcı iletilere olduğu görülürken en az 1 ileti ile dolaylı iletilere yer verildiği görülmektedir.

Yetişkinden-çocuğa olan iletişim engeli içeren ileti sayısının 101 olduğu ve bunların en çok 52 ileti ile bastırıcı iletiler, 37 ileti ile çözüm iletileri ve en az 12 ileti ile dolaylı iletiler olduğu görülmektedir.

Çocuktan-yetişkine olan iletişim engeli içeren ileti sayısının ise 6 tane olduğu ve bu iletilerin 5 tanesinin bastırıcı iletiler, 1 tane iletinin çözüm iletileri olduğu görülürken dolaylı iletilerin bu grup arasında yer almadığı görülmektedir.

Çocuktan-çocuğa olan iletişim engeli içeren ileti sayısının ise 144 olduğu bunların en çok 79 ileti ile bastırıcı iletiler, 43 ileti ile çözüm iletileri ve en az 22 ileti ile dolaylı iletiler olduğu görülmektedir.

Bu tür iletilerin kişide yetersizlik, değersizlik, anlaşılmama, suçlanma, yargılanma, küçümsenme, utandırılma ve alay edilme hissi yarattığı için bu iletilere maruz kalan kişilerde karşı çıkma, direnme, savunma ve karşı saldırıya geçme davranışlarına sebep olduğu görülmüştür.

İletişimi zenginleştiren ve geliştiren yollar kadar zayıflatan ve zehirleyen yolların da yaşantılar ve deneyimler yoluyla öğrenildiği düşünüldüğünde bu tür iletilerin yerine iletişimi zenginleştiren ve geliştiren iletiler kullanılmasına senaryo yazarların daha fazla özen göstermesi gerektiği düşünülmektedir. Eğlendirme amacı ile yapılan yapımlar ile ilgili TDK (74)'nın belirttiği üzere, müstehcen kelime ve imalarla, kaba söz ve hareketlerle espri yapmak bir sanatçı için kolay yoldur. Sanatçı, müstehcene ve kabalığa kaçmadan mizahı yakalayabilirse, o zaman ustalığını göstermiş olur. Konu özellikle etkilenmeye ve yaşantısında bunları uygulamaya müsait olan çocuklar olunca ise sanatçının bu ustalığına daha çok ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda çocukların gelişimini bilen kişilerle çalışmak ya da onları bu sürece dâhil etmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Yaş kategorilerine göre bakıldığında ise 6-9 yaş grubu izleyici kitlesini hedef alan çizgi dizilerde 77 iletişim engeli içeren ileti olduğu görülürken 9-12 yaş grubu izleyici kitlesini alan çizgi dizilerde 210 iletişim engeli içeren ileti olduğu görülmektedir.

Çizgi dizilere göre bakıldığında ise en az iletişim engeli içeren çizgi dizi 36 iletiyle Karınca Ailesi adlı çizgi olduğu görülürken diğer çizgi diziler ise sırasıyla 39 iletiyle Rafadan Tayfa, 41 iletiyle Çatlak yumurtalar, 71 iletiyle Cille, 100 iletiyle Rüya'nın Günlüğü adlı çizgi diziler olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda RTÜK, çizgi dizi yapımcılarına, ailelere ve araştırmacılara şu öneriler verilebilir.

RTÜK ailelerde farkındalık yaratmak için şiddet, cinsellik, korku vb. içeriklere yönelik kullandığı akıllı işaretler gibi uygun olmayan iletişim şekline yönelik de bir işaret kullanabilir.

RTÜK Çok fazla iletişim engeli içeren yapımları çocukların en çok televizyon izlediği saatlerde yayınlamayı yasaklayabilir.

RTÜK sağlıklı iletişim becerilerine yönelik bir kontrol listesi oluşturup bu kontrol listesine göre yayınların içerdiği iletilerin düzelmesini sağlayabilir.

RTÜK çizgi dizi/filmlerin içerdiği iletilerin çocuklara uygunluğunu belirlemek için çocuk gelişimcilerle çalışabilir.

Çizgi dizi sanatçılarına çocukların gelişimi ile ilgili eğitim verilebilir.

Çizgi dizi sanatçıları çalışmalarını çocuk gelişimcilerin gözetiminde ve danışmanlığında yürütebilir.

Senaristler ve yapım şirketleri diyaloglarda iletişim engeli içeren iletilere yer vermemeye özen göstermelidirler.

Ailelere medya okuryazarlığı eğitimi verilebilir. Böylece aileler, çocukları yaşlarına uygun ve nitelikli çizgi dizilere yönlendirebilir.

Aileler çizgi dizileri çocukları ile beraber izleyip gerekli durumlarda onları uygun şekilde yönlendirebilir. Böylelikle olumlu ve olumsuz durumlar üzerine çocukları ile paylaşımında bulunabilirler.

Aileler çizgi dizilerin popülerliğinden çok içeriğine dikkat etmelidirler.

Bu çalışmada göze çarpan konulardan biri de çizgi dizilerde Türkçe dil bilgisine uygunluktur. Bunun haricinde dilbilgisinin doğru kullanımı ile ilgili bir çalışma da yapılabilir.

Diğer ocuk kanallarında aynı ve farklı yaş grubu izleyici kitlesine yönelik çizgi diziler incelenebilir.

izgi dizilerde yer alan iletişim engellerinin ocuk oyun ve diyaloglarında nasıl yer aldıklarıyla çocukları nasıl etkiledikleri üzerine araştırma yapılabilir.

7. KAYNAKLAR

1. İnanlı MS. Televizyondaki Çocuk Programlarının Beş-Altı Yaş Çocukları İçin Sözel Şiddet ve Anti Sosyal Sözcükler İçerme Durumunun İncelenmesi [Yüksek lisans]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2009.
2. Tezel A. Aile İçi İletişim. *Journal of Human Sciences*. 2004; 1.1.
3. Korkut F. İletişim becerilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. *Türk psikolojik danışma ve rehberlik dergisi*. 1996; 2.7.
4. Hust SJT, Brown JD. Gender, media use, and effects. *The handbook of children, media, and development*. 2008; 98-120.
5. Yavuzer H. Çocuk psikolojisi. 34. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2012.
6. Yağlı A. Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caillou ve Pepee örneği. *Electronic Turkish Studies*. 2013; 8.10.
7. Ayrancı Ü, Köşgeroğlu N. ve Günay Y. Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2004; 5.3: 133-140.
8. Radyo Televizyon Üst Kurulu. İlköğretim çağındaki çocukların televizyon izleme alışkanlıkları kamuoyu araştırması. (2006). [Erişim Tarihi 19 Kasım 2015].
Erişim Adresi: <https://www.rtuk.gov.tr/.../ilkogretim%20cagindaki%20cocuklari%20televizyon%..>
9. Öztürk C, Karayağız G. Okulöncesi dönemdeki çocukların televizyon izleme durumları ve bunu etkileyen incelemesi. *Milli eğitim dergisi*. 2007; 175: 116-128.
10. Karaman K. Çizgi/dizi film karakterlerinin çocukların tüketim alışkanlıkları üzerine etkisi (Giresun örneği)[The effect of cartoon and television series characters on consumption habits of children (Giresun sample)]. *Karadeniz sosyal bilimler dergisi*. 2010; 2.7: 66-84.
11. Anderson DR. "Active and passive processes in children's television viewing." Paper presented at the Annual Meeting of the American Psychological Association 87th, New York. 1979; 1-5
12. Chen JL, Kennedy C. Cultural variations in children's coping behaviour, TV viewing time, and family functioning. *International nursing review*. 2005; 52.3: 186-195.
13. Schmidt ME, Anderson DR. The impact of television on cognitive development and educational achievement. *Children and television: Fifty years of research*. 2007; 65-84.
14. Kahya Birgül A. Kitle İletişim Araçlarından Televizyonun Aile İçi İlişkiler Üzerine Etkileri [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ankara: Hacettepe-Üniversitesi; 1999.
15. Kirkorian HL, Daniel RA. Learning from educational media. *The handbook of children, media, and development*. 2008: 188-213.

16. İnce M. Çizgi filmlerin 6-18 yaş grubu bireylerin yaşantılarında yeri ve önemi. [Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 1991.
17. American Academy of Pediatrics. Media violence. *Pediatrics*: 2001; 108.5: 1222-1226.
18. Canadian Pediatric society. Impact of media use on children and youth. *Paediatrics & Child Health*: 2003; 8.5: 301–306.
19. Yaşar M. ve Paksoy İ. Çizgi filmlerdeki saldırgan içerikli görüntülerin çocukların serbest oyunları sırasındaki saldırganlık düzeylerine etkisi. *Çukurova üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*: 2011; 20.2.
20. Bulgu N. Kitle iletişim araçlarının toplumsal yapıya olumsuz etkileri ve sapma davranışları. [Yayınlanmamış Doktora tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 1995.
21. Dağ İ. Televizyon programlarındaki şiddet içeriğinin, müstehcenliğin ve mahremiyet ihlallerinin izleyicilerin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri. *Radyo ve televizyon üst kurulu*; (2005).
22. Ersanlı K, Balcı S. İletişim Becerileri Envanterinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması.[Examination the perception of problem-solving skills of university students whose irrational thoughts are different]. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Association*: 1998; 22 (10), 7 12.
23. Korkmaz A, Erdoğan İ. Öteki Kuram. Ankara: Erk; 2005.
24. Aziz A. Televizyon ve Radyo Yayıncılığı. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları; 2006.
25. Zillioğlu M. İletişim nedir?. İstanbul: Cem yayınevi, İstanbul; 2010.
26. Gökçe O. İletişim “Nasıl daha iyi anlar ve anlaşılırım.” Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları; 2013.
27. Cüceloğlu D. Yeniden insan insana. 41. Baskı. İstanbul: Remzi Kitap evi; 2010.
28. Türkoğlu N. İletişim bilimlerinden kültürel çalışmalara toplumsal iletişim: tanımlar, kavramlar, tartışmalar. İstanbul: Urban Çeviri Hizmetleri; 2010.
29. Fiske J, İrvan S. ve Uzun E. İletişim çalışmalarına giriş. İstanbul: Ark yayınları; 1996.
30. Dökmen Ü. İletişim çatışmaları ve empati. 31. Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık; 2005.
31. Hargie O. Skilled interpersonal communication: Research, theory and practice. Routledge, 5 th. London and Newyork: 2010.
32. Mutlu E. Kitle iletişim kuramları. Okuma Parçaları (teksir); 2005.
33. Hartley P. Kişilerarası iletişim. Çev: Doğanay Ü, Aktaş Yamanoğlu M, Şimşek B, Özdemir P. ve ark. Ankara: İmge Kitabevi; 2014.
34. Shahzad S, Hukamdad, Ali R, Qadeer Z. ve Khan S. Impact of communication skill of heads' on students' academic achievement. *International journal of academic research*: 2011; 3.2.

35. McQuail D, Windahl S. Kitle iletişim modelleri. Çeviren: Konca Yumlu, Ankara: İmge Kitabevi; 1997.
36. Dere Çiftçi H. İletişim becerileri. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları; 2013.
37. Yavuzer H. Çocuğu tanımak ve anlamak. 12. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2014.
38. Kaya A. Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim. Ankara: Pegem Akademi; 2015.
39. Tutar H. ve Yılmaz M. K. Genel iletişim: Kavramlar ve modeller. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2005.
40. Mısırlı İ. Genel ve teknik iletişim: kavramlar, ilkeler, uygulamalar. Ankara: Detay Yayıncılık; 2013.
41. Tekinalp Ş. ve Uzun R. İletişim araştırmaları ve kuramları. İstanbul: Beta ; 2013.
42. Çubukçu H. Kişilerarası iletişimde devingenlik: yeni bir iletişim modeline doğru.... Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi: 2006; 23, (1): 75-87.
43. Well Eat, et al. The handbook of communication skills. Third edition. Nursing Standard: London and Newyork; 2011.
44. Pembecioğlu N. İletişim ve çocuk. Ankara: Ebabil Yayınları; 2006.
45. Piaget J. Çocukta dil ve düşünme. Çev: Siyavuşgil SE. Ankara: Palme Yayıncılık; 2007.
46. Can A. Okulöncesi çocuklara yönelik televizyon programları içinde çizgi filmlerin çocukların gelişimine ve iletişimine etkileri [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 1995.
47. Erozkın A. The effect of communication skills and interpersonal problem solving skills on social self-efficacy. Educational Sciences: Theory and Practice: 2013; 13.2: 739-745.
48. Gordon T. Etkili anne-baba eğitiminde uygulamalar. Çev: Vardar H. İstanbul: Profil Yayıncılık; 2015.
49. Rogers CR. Kişi olmaya dair. Çev: Babacan A. İstanbul: Okuyan Us; 2013.
50. Yüksel Şahin F. Grupla iletişim becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerine etkisi. Eğitim ve Bilim: 1999; 22.110.
51. Uğurlu CT. Öğretmenlerin iletişim becerisi ve empatik eğilim davranışlarının çocuk sevme düzeyleri üzerine etkisi. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi: 2013; 3.2: 51-61.
52. Gökler R. Empatik Eğilim ölçeğinin ilköğretim sekizinci sınıflar için uyarlanması. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi:2009; 19.19.
53. Gordon T. Etkili anababa eğitimi. Çev: Tekin D, Özkan N. İstanbul: Profil Yayıncılık; 2015.
54. Burry WR. Beyond I-statements in family communication. Family Relations: 1990; 266-273.

55. Tardy C, Dindia K. Self-disclosure: Strategic revelation of information in personal and professional relationships. *The handbook of communication skills*: 2006; 3, 229-266.
56. Gordon T. EÖE: etkili öğretmenlik eğitimi. Çev: Aksay E, Özkan B. Ankara: Ya-pa Yayınları; 1993.
57. Tepeli K. Çocukların istenmeyen davranışlarına karşı annelerin kullandıkları iletilerin niteliksel analizi. *E-journal of new World sciences Academy*: 2013; 1308-7320:138-158.
58. Mert A. türkiye’de kamusal ve özel yayın yapan çocuk televizyonlarının içerik ve biçimsel yönden incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2010.
59. Tombul I. Kültürel yozlaşmanın göstergesi olarak televizyonda dilin kullanımı: Televizyon sunucuları örneği [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Ege Üniversitesi; 2006.
60. Aziz A. Televizyonun yetişkin eğitimindeki yeri ve önemi. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları; Sevinç matbaası: 1975; 148.
61. Okur A, Göçen G. Güzel konuşmada televizyonu kullanabilmek ve bir model örneği önerisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*: 2012; 7.29.
62. Serhatlıoğlu B. Televizyon programlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının zihin ve dil gelişimini etkileme biçimlerine yönelik öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi (Elazığ ili örneği) [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Elazığ: Fırat Üniversitesi; 2006.
63. Kırık AM. Televizyonun gelişim çağı çocukları üzerindeki olumsuz etkileri ve ebeveynlerin kontrol sorunu. 21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi: 2013; 2.4.
64. Bar-on, Miriam E. The effects of television on child health: implications and recommendations. *Archives of disease in childhood*: 2000; 83.4: 289-292.
65. Hızal A. Televizyonun çocuklar ve ergenler üzerine etkisi. 2011. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/499/5933.pdf>.
66. Schramm W. The effects of television on children and adolescents. USA: Unesco; 1964. <http://unesdoc.unesco.org/images/0005/000595/059558eo.pdf>.
67. Ünal N, Durualp E . Televizyonun okul öncesi çocuklar üzerindeki etkisi. *Journal of institute of social sciences*: 2012; 3: 93-104. <http://dergipark.gov.tr/jiss/issue/25910/273071>.
68. Aral N, Ceylan R, Bıçakçı MY. Çocukların televizyon seyretme alışkanlıklarının yaş ve cinsiyete göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*: 2011; 19.2: 489-498.
69. Arslan F, ark. Okul çağı çocuklarının televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi." *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*: 2006; 5.6: 391-401.
70. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Türkiye'de çocukların medya kullanma alışkanları araştırması 1. Basım. İstanbul: Bizim Matbaa; 2013.

71. Aral N, Aktaş Y. Çocukların televizyon ve diğer etkinliklere harcadıkları sürenin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: 1997; 13: 99-105.
72. Doğan A, Göker G. Tematik televizyon ve çocuk: ilköğretim öğrencilerinin televizyon izleme alışkanlıkları. Milli Eğitim Dergisi: 2012; 194: 5-30.
73. Duyan Çamurdan A. Görsel medyanın çocuk sağlığına etkileri. Sürekli Tıp Eğitim Dergisi: 2007; 16.2: 25-30.
74. TDK Komisyon: Radyo ve TV'de Türkçe'nin Kullanımı. 2006. [Erişim Tarihi 11 Nisan 2017]. Erişim Adresi: http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=11055d05-bfa5-4780-b13f-59eb90335766.
75. Tekinalp Ş. Karşılaştırmalı radyo ve televizyon. İstanbul: Beta Yayıncılık; 2011.
76. TRT Faaliyet Raporu 2015. [Erişim Tarihi 11 Nisan 2017]. Erişim Adresi: <http://trtkurumsal.trt.net.tr/Uploads/application/pdf/2016-07-01-17.30.10/9265eb8ad72841419b654345c00d1a30.pdf>.
77. Uğur Tanrıöver H. Türkiye'de televizyon yayıncılığı 2011. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası yayınları; 2011; 2011-24.
78. Kaba F. Çizgi filmlerde grafik ifade ve konu açısından kültürel etkiler: Türk çizgi film örnekleri. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi: 2014; 8(3): 163-181.
79. Can A. Televizyonda okulöncesi çocuklara yönelik susam sokağı programı (İçerik ve biçim yönünden incelenmesi), [Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi; 1990.
80. Kaba F. Türkiye'de çizgi film: gelişimi ve eğitimi, Anadolu Üniversitesi, 13004123: 2002. Erişim Adresi: <http://hdl.handle.net/11421/919>.
81. Şimşek H, Yıldırım A. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. İstanbul: Seçkin Yayınları; 2013.
82. Patton QM. Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. Çev: Bütün M, Demir SB. Ankara: Pegem Akademi; 2014.
83. [İnternet Erişim Tarihi: 11 Şubat 2017] Erişim Adresi: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Sizinkiler_-_%C3%87atlak_Yumurtalar.]
84. [İnternet Erişim Tarihi: 03 Ocak 2017.] Erişim Adresi: [<http://www.trt.net.tr/televizyon/detay.aspx?pid=15072.>]
85. [İnternet Erişim Tarihi: 27 Aralık 2016.] Erişim Adresi: [<http://cille.net/Characters-Warriors.aspx>]
86. [İnternet Erişim Tarihi: 26 Aralık 2016.] Erişim Adresi: [<http://www.trt.net.tr/televizyon/detay.aspx?pid=25964.>]
87. [İnternet Erişim Tarihi: 25 Aralık 2016.] Erişim Adresi: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Rafadan_Tayfa.]
88. Kıran S. Okulöncesi dönemi çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarında geçen iletişim engelleri. [Yüksek lisans tezi.] Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi; 2008.

89. Klinger L. What are your children watching? A DPICS-II analysis of parent-child interactions in television cartoons. A dissertation submitted to the graduate faculty [Degree of Doctor of Philosophy.] Auburn: Alabama; 2006.
90. Ginott HG, Tüfekçi A. Anne baba ve çocuk arasında. İstanbul: Okuyan Us; 2016.
91. Cesur S, Paker O. Televizyon ve çocuk: çocukların tv programlarına ilişkin tercihleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi: 2007; 6.19: 106-125.
92. Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı. Öğrencilerin Televizyon İzleme Alışkanlıkları. 2008. Erişim Adresi: [http://yegitek.meb.gov.tr/tamamlanan/TV_izleme.pdf.]
93. [İnternet Erişimi Tarihi: 06 Haziran 2017.] Erişim Adresi: [<http://www.trtcocuk.net.tr/kurumsal/trt-cocuk-yayin-ilkeleri-standartlari>.]
94. İnan T. Çizgi filmlerin okulöncesi çocuklarının problem davranışlarına etkisi. Journal of International Social Research: 2016; 9.43.

8. EKLER

Ek 1. İletişim Engelleri Kontrol Listesi

<p>Çözüm İletileri</p> <p>Çözüm iletileri, bireylere tam olarak davranışlarını nasıl değiştireceklerini, ne yapmaları gerektiğini, ne yaparlarsa daha iyi olacağını ya da ne yapabileceklerini gösterir (Gordon, 1993). Yani bu tarz tepkiler karşınızdaki kişiye sizin çözümünüzü iletir. Onun ne yapacağına siz karar verirsiniz, denetim sizdedir. Onu işin dışında tutarsınız. Çocuğun/bireyin bir menfaat, kazanç ya da bir hedefe ulaşabilmesi için bireye yaptırım dayatılır (Gordon, 2015).</p>
<p>1. Emir vermek, yönetmek, talep etmek: “Eğer sen benim oğlumsan okulu bırakmayacaksın, buna izin vermeyeceğim.” Bu iletiler çocuğun/bireyin duygularının önemsiz olduğu mesajını verir. Kişi diğer kişinin istediğini yapma zorunluluğunu hisseder. Bazen çocuğu/bireyi karşı gelmeye ya da inatlaşmaya itebilir. Çocuğun/bireyin o andaki davranışının kabul edilemez olduğunu vurgular.</p>
<p>2. Uyarmak, tehdit etmek: “Okulu bırakırsan benden beş kuruş bekleme.” Bu iletiler de emir verme ve yönlendirmeye benzer; oldukları gibi kabul edilmediklerini hissettirir aynı zamanda çocuğu korkak ve uysal yapabilir. Çocuğun/bireyin karşısındakinin isteklerine ve gereksinimlerine saygı duymadığını gösterir. Düşmanlık yaratır.</p>
<p>3. Ahlak dersi vermek, öğüt vermek: “Öğrenmek, insanın elde edebileceği en büyük nimettir.” Bu tür ilişkilerde otoritenin ve zorunlulukların gücü kişiye karşı kullanılır. “Yapmalısın, etmelisin” mesajlarını iletir ve çocuğu/bireyi karşı koymaya ve daha güçlü savunmaya zorlar.</p>
<p>4. Akıl vermek ve öneri ya da çözüm sunmak: “Neden ödevini yapmak için kendine bir program hazırlamıyorsun.” Kendi sorunlarını çözmelerinde güvenilmediklerini hissettirir ve çocuğa aşağılık duygusu yaşatabilir. Çocuğun/bireyin kendisinin düşünce geliştirmesinin yerine öneri/çözüm sunana karşı çıkarak çok gereksiz zaman harcamasına sebep olur.</p>
<p>5. Öğretme, nutuk çekme, gerekçeleri anlatma: “Bir üniversite mezunu, bir lise mezunundan yüzde 50 daha fazla kazanıyor.” Mantıklı düşünceler önerme kişinin mantıksız ve bilgisiz olduğuna dair mesaj iletildiği için genellikle çocuğun/bireyin içe</p>

kapanmasına ve küsmesine sebep olur. Genellikle sıkılmaya ve dinlememeye sebep olur.

Bastırıcı/Engelleyici İletiler

Bu iletiler çocuğu/bireyi küçümser, kişiliğini sorgular, öz imgesini zedeler. Bu tarz iletiler suçlama, yargılama, eleştirme, utandırma, değerlendirme ve alaycılık taşır. Bu iletiler çocukta/bireyde sorun yaratma isteği doğurur. Bastırıcı iletilerde çocuk/birey şu gizli mesajı duyar gibidir: “sende bir sorun var, yoksa bu olayı yaratmazdın.” Böyle bir ileti ile çocuk/birey, bu iletiyi gönderene karşı saldırı gibi davranışlara iter (Gordon, 1993; 2015a). Temel mesaj istenmeyen davranışa değil çocuğun/bireyin kişiliğine-benlik saygısına yöneliktir (Tepeli, 2013). Bu iletilere maruz kalan birey ya bu iletileri önemsemez ya da yetersizlik duygusu yaşar ve olumsuz bir benlik geliştirmelerine sebep olur (Gordon, 1993).

1. **Yargılamak, eleştirmek, suçlamak:** “İleriyi göremiyorsun ve düşüncelerin henüz yeterince olgunlaşmamış.” Bu iletiler kişi üzerinde diğerlerinden daha fazla olumsuz etki yapar. Bu değerlendirmeler kişinin kendisini yetersiz ve değersiz hissetmesine sebep olur. Çocuğun benlik kavramı ebeveyninin yargı ve değerlendirmesi ile şekillenir. Bu olumsuz değerlendirmeler çocuğun/bireyin benlik saygısının aşınmasına sebep olur ve karşı eleştiri için onu kışkırtır. Çocuğun/bireyin duygularını saklamasına ve yardım için başkalarını aramasına sebep olur. Bu iletilere sık maruz kalan çocuk/birey sevilmediği, işe yaramadığı ve hiçbir şeyi hak etmediği düşüncesine kapılır.

2. **Övmek, pohpohlamak:** “Sen hep umut vadeden, iyi bir öğrenci oldun.” Kişinin öz imgesine uymayan değerlendirmelerin yapılması alınganlık ve öfke yaratır. Aşırı övgüde çocukta/bireyde sürekli övülme gereksinimi yaratır ve artık övgünün yokluğu eleştiri olarak algılanır.

3. **İsim takmak, alay etmek:** “Tıpkı bir "hippi" gibi konuşuyorsun.” Çocuğun benlik imajı üzerinde yıkıcı etkisi olabilir. Kişiye olduğu gibi kabul edilmediğini hissettirir ve kendisini kötü hissetmesine sebep olur. Kişide kızgınlık, düşmanlık ve küskünlük yaratır.

4. **Yorumlamak, tahlil yapmak:** “Okulu sevmiyorsun çünkü herhangi bir çaba harcamıyorsun.” Çözümleme doğru ise kişi kendini açıkta kalmış, çıplak ve utanmış

<p>duyumsar. Eğer yanlış ise yersiz suçlandığı için kızar. Her iki durumda da kişinin kendi duygularını ifade etmesini engeller.</p>
<p>5. Güven vermek, duygularını paylaşmak: “Her şey düzelecek, yarın kendini daha iyi hissedeceksin.” Kişiler karşısındakinin duygularını tam olarak anlamadıklarında ortaya çıkar. Karmaşık duygular yaşayan bireye güven vermeye çalışmak onda anlaşılmadığı izlenimi/hissi uyandırabilir. Güven vermenin her şekli, sorunlu kişinin abarttığını, gerçekte ne olup bittiğini anlamadığını ve “gerçek dışı” duygular taşıdığını hissettirir.</p>
<p>6. Sorguya çekmek, irdelemek: “Eğitimin olmadan ne yapabilirsin ki? Hayatını nasıl kazanacaksın?” Çocuk sorgulanıyor hissine kapıldığında bu durum onda güvensizlik, kuşku oluşturur. Soruların nedenlerini anlamayan kişi onları gözdağı aracı olarak algılar ve soruya soru ile tepki verir. Kişinin konuşma özgürlüğünü sınırlar ve bir sonraki iletisini dikte ettirdiği hissi yaratır.</p>
<p>Dolaylı iletiler</p> <p>Bu tarz iletiler alay etmeyi, iğnelemeyi, takılmayı, utandırmayı içerir. Bireyler, dolaylı iletileri bastırıcı iletilere ve çözüm iletilerine nazaran daha az yıpratıcı ve incitici olarak gördükleri için kullanırlar. Ancak çok iyi gizlenmiş olmalarına karşın çocukların/bireylerin bu iletilerin özünü anlayabileceklerini umarlar. Ancak bu iletiler binde bir işe yararlar. Çünkü genellikle anlaşılmazlar. Anlaşıldıklarında ise iletiyi gönderenin açık ve dolaysız davranmadığını sinsi ve dolaylı davrandığını düşünürler (Gordon, 1993; Tepeli, 2013).</p>
<p>1. Konuyu saptırmak, dikkati dağıtmak: “Yemek masasında sorun istemiyorum!, Basketbol nasıl gidiyor?” Çocuk/birey onunla ilgilenmediğinizi, ona saygı duymadığınızı ya da onu reddettiğinizi hissedebilir. Ertelenen ve dinlenilmeyip çözülmemiş olan problemler duygular devam eder.</p>
<p>2. İğnelemek, takılmak, Utandırmak: “Daha önce maymunlar sınıfında hiç öğretmenlik yapmamıştım!, seni ne zaman bizim okulun müdürü yaptılar?” Çocuk onunla açık olmadığınızı ve ona karşı gerçek yüzünüzü göstermediğinizi düşünür. Karşısındakine karşı güveni sarsılabilir. İtilmişlik ve bir kenara atılmış olma hissi yaratır.</p>

9. ÖZGEÇMİŞ

I. Bireysel Bilgiler

Adı-Soyadı: İbrahim GÜNGÖR

Doğum yeri ve tarihi: KAHTA/08.11.1988

Uyruğu: T.C.

İletişim adresi ve telefonu: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Gelişimi Bölümü 6. Kat Sıhhiye,

Ankara/TÜRKİYE, +90 312 305 15 26

II. Eğitimi

2014 - Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Eğitimi

2008-2013 Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Lisans Eğitimi

III. Mesleki Deneyim

02/2015 Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü/Ankara, Araştırma Görevlisi

10/2013-02/2015 Bingöl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Çocuk Gelişimi Bölümü/Bingöl, Araştırma Görevlisi

08/2013-10/2013 Şırnak Devlet Hastanesi/Şırnak, Çocuk Gelişimci

IV. Bilimsel Faaliyetleri

Taştekin, E., Bozkurt Yükçü, Ş., İzoglu, A., Güngör, İ., Işık Uslu, A.E., & Demircioğlu, H. (2016). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının ve Algılarının İncelenmesi. Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences The Journal of Educational Research, 2(1).